

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Νέα Παιδαγωγική-Σχολική Πράξη

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Χάρη Πάτση. «Η Ίστορία της Ελληνικής Επανάστασης» του Σπ. Τρικούπη	885
Εύριπ. Σούρλα: Στενώτερη Πατρίδα	887
Θ. Χαραλαμπίδη: Μεταρρυθμίσεις στην Παιδεία	889
Ι. Χαραλαμποπούλου: Τὰ καθυστερημένα παιδιά (τέλος)	894
Γ. Ρούσκα: Τὰ δύσκολα παιδιά (συνέχεια-τέλος)	891
Στεφάνου Νάστου: Αἱ κατ' οἶκον ἐργασίαι (τέλος)	897
Μιχαήλ Ε. Παπαϊωάννου: Ἡ τέχνη τοῦ ὀμιλεῖν (ἀπὸ τὰ Ἀγγλικά)	901
Αἰκατ. Β. Θεοφανοπούλου: Σκέψεις ἐπὶ Παιδαγωγ. Πορισμάτων	904
Παν. Μελετοπούλου: Σχολικός κήπος καὶ Πειραματικός ἀγρὸς	908
Χαλαλ. Θάνου: Σκοπὸς τῶν Παιδαγωγικῶν Συνεδρίων	910
Κων(ν)ου Καμπούρη: Ἐργασίαι στὶς πρότυπες τάξεις (τέλος)	913
Κων(ν)ου Μαρκάκη: Ἡ ἰδιοπτική μέθοδος στὴν πράξη (τέλος)	919
Εύριπ. Σούρλα: Ἡ «Μεγάλη Ἐγκυκλοπαίδεια τῶν Νέων»	924

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

- 1) Τὸ τεύχος Δεκεμβρίου τοῦ «Νέου Σχολείου» στοιχειοθετήθηκε καὶ θὰ κυκλοφορήσῃ ἀκριβῶς τὴν 1ην Δεκεμβρίου.
- 2) Ὁ 11ος τόμος τῆς Μ.Ε.Ν. καὶ οἱ τέσσερες (1-4) πρώτοι τόμοι τῶν «Ἀπάντων Παπαρηγοπούλου» ἐκυκλοφόρησαν.
- 3) Ἡ «Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Επανάστασης» τοῦ Σπ. Τρικούπη κυκλοφορεῖ σὲ ἐβδομαδιαία τεύχη διὰ τοῦ Πρακτορείου Ἐφημερίδων. Ζητήστε τα.

ΕΤΟΣ Ι' ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1959 ΤΕΥΧΟΣ ΙΙΙ

"ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ,"

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΑΘΗΝΑΙ, ΣΤΑΔΙΟΥ 48

ΧΡΟΝΟΣ Γ' — ΑΡΙΘ. 109
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1959

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Μέσων ετήσια :
Για σχολεία και εκπαιδευτικούς . . . δρχ. 100

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Α.Ν. 4092/1948
Ἐκδότης—Διευθυντής : Χάρης Πάτσης
Κατοικία : Δωδεκανήσου 2 (Κυψέλη)
Τυπογραφείου : Ἰωσήφ Προδρόμου
Μέτνωνος 2

"ECOLE NOUVELLE,"

REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE
ATHÈNES RUE STADIΟΥ 48

ANNEE X'—NUMERO 111
NOVEMBRE 1959

ABONNEMENTS

Pour les écoles et les instituteurs
d'un an dr, 100

Ἀλληλογραφία καὶ ἐμβάσματα
κ. Χάρην Πάτσην
Σταδίου 48 Ἀθῆναι—Τηλ. 36-188
(Χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται)

Κρίσεις γιὰ τὴ Μ.Ε.Ν.

Η "ΜΕΓΑΛΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ," ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

Ἡ «Μεγάλη Ἐγκυκλοπαίδεια τῶν Νέων», ποὺ ἐκδίδεται ἀπὸ τὸν οἶκο Χάρη Πάτση, ἔρχεται νὰ συμπληρώσῃ ἓνα πραγματικὰ μεγάλο κενὸ στὴν Ἑλληνικὴ Ἐκπαίδευσι. Ὅσοι ἔχουν νὰ κάνουν μὲ παιδιὰ δέκα—δώδεκα ἐτῶν, μὲ τὴ σπουδάζουσα νεολαία στὰ γυμνάσια, ἀκόμα καὶ μὲ σπουδαστὰς στὰ πρῶτα χρόνια τῶν ἀνωτέρων καὶ ἀνωτάτων σχολῶν μας, γνωρίζουν πολὺ καλὰ τίς δυσκολίες ποὺ συναντοῦν, ἀπὸ γλωσσικῆς ἀπόψεως, γιὰ τὴν κατανόησι τῶν διαφόρων ἄρθρων στὶς γνωστὲς δυὸ—τρὶς ἐγκυκλοπαίδειες τοῦ τόπου μας.

Ἀλλ' ἡ «Μεγάλη Ἐγκυκλοπαίδεια τῶν Νέων» τοῦ κ. Πάτση δὲν ἐξυπηρετεῖ μόνον τὰ παιδιὰ τῶν ἀνωτέρων τάξεων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ τὴ σπουδάζουσα νεολαία στὰ γυμνάσια καὶ στὰ πρῶτα ἔτη τῶν ἀνωτέρων σχολῶν μας. Μεγαλύτερες ἀκόμα ὑπηρεσίες προσφέρει στὸ μεγάλο κοινόν, ποὺ δὲν ἔχει κινεὶ νὰ χρησιμοποιοῦ λεξικά γιὰ νὰ καταλάβῃ τὸ τί γράφει μιὰ ἐγκυκλοπαίδεια. Ἡ «Μεγάλη Ἐγκυκλοπαίδεια τῶν Νέων» προσφέρει τίς ὑπηρεσίες τῆς μὲ τρόπο εὐληπτο, ἀπλό, συστηματικὸ καὶ μεθοδικόν. Εἶναι τὸ μοναδικὸ μέσο γιὰ τὴν ἐκλαίκευσι τῶν ἐπιστημῶν, τῆς τέχνης, τῆς φιλοσοφίας καὶ γενικὰ τῶν δυσκόλων ἀλλὰ καὶ τόσων χρηστῶν προβλημάτων σήμερα γιὰ τὸν κάθε πολίτη ἐνὸς συγχρόνου δημοκρατικοῦ κράτους. Ἐχει καὶ πολλὰ ἄλλα προτερήματα ἢ «Μεγάλη Ἐγκυκλοπαίδεια τῶν Νέων», ἀλλὰ τὸ ἓνα ποὺ ἐσημείωσα παραπάνω μοῦ φαίνεται ὡς τὸ πιὸ σημαντικό καὶ χαρακτηριστικόν τῆς προσόν. Γι' αὐτὸ καὶ συγχαίρω τὸν κ. Χάρη Πάτση γιὰ τὴν ἐκδοσὶ τῆς Μ.Ε.Ν. προσέφερε καὶ προσφέρει μεγάλες ὑπηρεσίες στὸ ἔθνος καὶ στὸ Λαὸ μας.

Ἀθῆναι—12-10-59

Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

Διευθυντὴς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας
καὶ Κέντρου Ἑρευνῶν Ἐπιμορφώσεως Ἑνηλίκων

"ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ,"

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ
ΑΘΗΝΑΙ—ΣΤΑΔΙΟΥ 48—ΤΗΛΕΦ. 36.188
(ECOLE NOUVELLE)

(Revue Mensuelle de Pédagogie)

Directeur: CHARIS PATSIS
(ATHÈNES, RUE STADIΟΥ 48)

ΕΤΟΣ 10ον

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1959

ΤΕΥΧΟΣ 111

ΜΙΑ ΑΚΟΜΗ ΜΝΗΜΕΙΩΔΗΣ ΕΚΔΟΣΗ ΜΑΣ *

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗ

Ἐπεὶτα ἀπὸ τὰ συγκλονιστικὰ γεγονότα ποὺ κυριολεκτικὰ ἄλλαξαν τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου κατὰ τὴν πρώτην πενηκονταετία τοῦ αἵωνα μας, καὶ στὰ ὅποια ἡ Ἑλλὰς ὄχι μόνον ἔπαιξε ἐνεργότατο ρόλο καὶ ἐδοξάσθη ὅσον ὀλίγα ἔθνη, ἀλλὰ καὶ μεγάλες συμφορὲς ὑπέστη καὶ ἀδόκητες πίκρες ἐδοκίμασε, φυσικὸ εἶναι σήμερα νὰ ἐπιδεικνύεται ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἕλληνας ζωηρότατο ἐνδιαφέρον γιὰ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος μας. Ἡ βαθεὶα αὐτὴ ἔφεση γιὰ τὴν ὅσον τὸ δυνατόν πληρέστερη γνώση τοῦ παρελθόντος, μέσα ἀπὸ τὸ ὅποιον προέκυψε τὸ παρὸν καὶ διακρίνονται οἱ προοπτικὲς γιὰ τὸ μέλλον, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πλέον εὐδαίμονα σημεῖα τῶν καιρῶν μας.

Νέοι ὁρίζοντες ἀνοίγονται μπροστὰ στὸν κόσμον, διεργασίες βαθυτάτων μετασηματισμῶν συντελοῦνται παντοῦ, καινούργιοι προσανατολισμοὶ ἀντιμετωπίζονται καὶ σταθμίζονται ἀπ' ὅλα τὰ ἔθνη. Μέσα σ'αὐτὸ τὸ γενικὸ κλίμα τῆς ἀνησυχίας καὶ μεταβολῆς, τί μπορεῖ νὰ εἶναι περισσότερο ἐπικοδομητικὸ καὶ παρήγορο ἀπὸ τὴ διάθεσι νὰ μελετήσωμε τὸ παρελθόν μας γιὰ ν' ἀντλήσωμε διδάγματα γιὰ τὸ μέλλον;

Στὴν ἐπιθυμία μας νὰ συμβάλωμεν ὅσο τὸ δυνατόν καλύτερα καὶ ἀποτελεσματικώτερα στὴν προσπάθεια αὐτὴ τοῦ ἔθνους, καὶ νὰ ὑποβοηθήσωμε τὴν ἐρευνητικὴν ἔφεση τοῦ κοινοῦ, παρέχοντας σ'αὐτὸ τὰ σημαντικώτερα ἱστορικὰ ἔργα ποὺ εἶδαν τὸ φῶς στὴν πατρίδα μας, προέβημεν περίσιν στὴν ἐκδοσὴ τῶν «Ἀπάντων» τοῦ κορυφαίου τῶν ἱστορικῶν μας Κ. Παπαρρηγοπούλου. Προσφέραμε ἤδη τὴν πεντάτομον «Παγκόσμιον Ἱστορίαν» του, καὶ συνεχίζομε τὴν ἐκδοσὴ τῆς «Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους». Παράλληλα πρὸς τὰ μνημειώδη αὐτὰ ἔργα, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν ἓνα, τρόπον τινά, γενικὸ πλαίσιον μέσα σὸ ὅποιο τοποθετεῖται καὶ γίνεται ἀπολύτως κατανοητὴ ἡ ἱστορία τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, προβαίνομε σήμερα στὴν ἐκδοσὴ τῆς «Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως» τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη.

Εἶναι ὀφθαλμοφανὲς σ' ὅλους ἡ τεράστια σημασία ποὺ ἔχει γιὰ τὸ ἔθνος ἡ ὅσον

(*) Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν πρόλογο ποὺ ἐκδόθηκε στὴν Ἑλ. Ἐπανάστασιν τοῦ Σπυρ. Τρικούπη. Τὸ μνημειώδες ἔργον κυκλοφορεῖ σὲ εβδομαδιαῖα φύλλα διὰ τοῦ πρακτορείου Ἐφημερίδων. Ὁ ἀντικλοπονητὴς δὲ συντάκτης τοῦ ἑξαφύλλου βιβλίου ἐκδοσῶν τὸν ἐξωφύλλον.

ΔΩΡΕΑ Κ. Κονδιδά

ΗΜΕΡΟΜ. 20-7-90

ΑΡΙΘ. 44436

τὸ δυνατόν ἀκριβεστέρα γνώση τῆς μεγαλειώδους ἐκείνης περιόδου (1821—1830) κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἔδωσαν καὶ ἐκέρδισαν τὴν μάχην τῆς ὑπάρξεώς των ὡς ἀνεξαρτήτου καὶ κυριάρχου κράτους.

Ἡ περίοδος (1821—1830) ἐκείνη, τόσο μὲ τις ἔνδοξες ἐξάρσεις αὐτῆς ὅσον καὶ μὲ τις σκοτεινὲς πλευρὲς τῆς, περιεκλεῖται κατὰ μέγα μέρος ὅλη τῇ μεταγενέστερῃ ἐξέλιξιν τοῦ ἔθνους καὶ προδιαγράφει τὴν πορείαν τὴν ὁποία ἔμελλε καὶ μέλλει τοῦτο ν' ἀκολουθήσῃ. Αὐτὸ καὶ μόνον ἀρκεῖ γιὰ νὰ ἀντιληφθῇ κανεὶς τὴν τεράστια σπουδαιότητα πού ἔχει γιὰ τὴν κατανόησιν τῆς ἡ «Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως», τοῦ Σπ. Τρικούπη, πού εἶναι τὸ μοναδικὸν πλήρες καὶ μὲ ἀπολύτως ἱστορικὴ συνείδηση ἔργον, πού γράφηκε ἀπὸ αὐτόπτη μάρτυρα ὁ ὁποῖος ἔπαιξε ἐνεργότατο ρόλο κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνες.

Παράλληλως πρὸς τὸ μέγιστον ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον του, τὸ ἀνὰ χεῖρας ἔργον ἀποτελεῖ ἓνα ἐξαιρετικόν, ἀπὸ λογοτεχνικῆς ἀπόψεως, ἀνάγνωσμα τὸ ὁποῖον χάρις στὴν ἐνάργεια τῆς ἀφηγήσεως, τὴν παραστατικότητά των χαρακτήρων καὶ γεγονότων καὶ γενικώτερα χάρις στὶς καλλιλογικὰς ἀρετὰς του, διαβάζεται μὲ ἀληθινὴ ἀπληστία καὶ κρατεῖ ἀδιάπτωτο τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀναγνωστῶν ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς τελευταίας σελίδος.

Ἡ «Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως» τοῦ Σπυρ. Τρικούπη, ἐξεδόθη γιὰ πρώτη φορά στὸ Λονδίνον τὸ 1853—57. Ἀκολούθησαν ἔπειτα ἡ Β' ἐκδόσις τῆς στὸ Λονδίνον τὸ 1861—1862, ἡ Γ' ἐκδόσις τὸ 1888 στὴν Ἀθήναι ἀπὸ τὸν ἐκδότῃ Ἀσλάνη (αὐτὴ εἶναι ἡ πιὸ ἐνημερωμένη, ἀπὸ τὸν ἴδιον συγγραφέα τῆς λίγο πρὶν τοῦ θανάτου του), ἡ Δ' καὶ Ε' ἐκδόσεις τῆς ἀπὸ τὸν ἴδιον ἐκδότῃ καὶ ἡ ΣΤ' ἐκδόσις τῆς, τὸ 1925, ἀπὸ τὸν ἐκδότῃ Σιδέρη (Ἀθηναί), ἀλλὰ αὐτὴ τῇ φορᾷ μὲ βάση μόνον τὴ Β' ἐκδόσις τοῦ 1861, χωρὶς δηλαδὴ τὶς προσθήκας τῆς Γ' ἐκδόσεως τοῦ 1888 τοῦ Ἀσλάνη. Λίγο ἀργότερα ἡ ἐφημερίδα «Πολιτεία» ἀρχισε μιὰ νέα ἐκδόσις τῆς «Ἱστορίας» τοῦ Τρικούπη, ἀλλὰ σὲ λίγο ἡ ἐφημερίδα ἐκλείσει καὶ συνεπῶς ἡ ἐκδόσις ἐκείνη δὲν ὁλοκληρώθηκε.

Ἡ δική μας 7ῃ ἐκδόσις ἔρχεται νὰ καλύψῃ τὸ μεγάλο κενὸ πού δημιουργήθηκε ὕστερα ἀπὸ τὴν πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐξάντληση τῆς ΣΤ' ἐκδόσεως τοῦ ἔργου. Τὸ γεγονός δὲ ὅτι 6 ἐκδόσεις ἐξαντλήθηκαν καὶ ὅτι καὶ σήμερον ζητεῖται ἀπὸ παντοῦ τὸ ἔργον αὐτό, εἶναι ἓνα τεκμήριον καὶ μιὰ ἀπόδειξις περὶ τῆς ἀξίας τοῦ δυσεύρετου σήμερον καὶ πολυτίμου αὐτοῦ ἱστορικοῦ ἔργου.

Γιὰ τὴν παρούσα 7ῃ (νεωτάτην καὶ πλήρη ἐκδόσις) πήραμε ὡς βάση τὴν Β' ἐκδόσις τοῦ 1861—62 τοῦ Λονδίνου. Ἐνσωματώσαμε ὅμως στὶς ἀντίστοιχες σελίδες αὐτῆς καὶ τὶς προσθήκας καὶ βελτιώσεις πού ἐπέφερε ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας στὴν Γ' ἐκδόσις τοῦ 1888 (Ἀθηναί, ἐκδότης Ἀσλάνης). Ἐπιφέραμε δὲ καὶ πολλὰς ἄλλες βελτιώσεις καὶ προσθήκας (πού δὲν τὶς περιείχε ἡ Γ' ἐκδόσις) σ' ὁλόκληρον τὸ μνημειώδες ἔργον, μὲ βάση τὶς σημειώσεις πού βρέθηκαν ἀργότερα στὰ κατάλοιπα τοῦ συγγραφέως καὶ τὰ ὅσα ἐγράψαν ἀργότερα γιὰ τὸν συγγραφέα καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ.

Τερματίζοντας τὸν παρόντα πρόλογον σημειοῦμεν, ὅτι μὲ τὰ «Ἀπαντα Παπαρρηγοπούλου» καὶ τὰ «Ἀπαντα Τρικούπη» πραγματοποιοῦμε μιὰ ὑπέροχη καὶ μοναδικὴ ἀναστήλωση τῶν ἀθανάτων ἱστορικῶν συγγραμμάτων τῶν δύο μεγαλυτέρων ἱστορικῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ὁ Τρικούπης, μὲ τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τοῦ Παπαρρηγοπούλου. Διότι ὁ Παπαρρηγόπουλος σὲ ἓνα ἔργον, καθαρπτόμενον ὁλοκληρῶς τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλλ. ἔθνους, δὲν μποροῦσε νὰ ἐνδιατρίβῃ περισσότερον εἰς τὰ ἐπὶ μέρους θέματα, ἐνῶ ὁ Τρικούπης ἀσχοληθεὶς μὲ μιάν—τὴν πλέον σημαντικὴν ἴσως—περίοδον τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ἤτοι τὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, κατῴρθησε νὰ μᾶς προσφέρῃ μιὰ ἀντικειμενικὴ καὶ πληρεστάτη ἀφήγησις καὶ περιγραφήν τῶν γεγονότων τῆς ἐνδόξου ἐκείνης ἱστορικῆς περιόδου.

Εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι ἡ ἐπιχειρουμένη σήμερον 7ῃ (νεωτάτη) ἐκδόσις τῆς «Ἱστορίας» τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ Σπ. Τρικούπη θὰ σημειώσῃ σταθμὸν στὰ ἐκδοτικὰ χρονικά—ὡς τοῦτο συνέβη καὶ μὲ τὰ «Ἀπαντα Παπαρρηγοπούλου».

Ἀθῆναι Ὀκτώβριος 1959

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΤΙΚΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ

ΣΤΕΝΩΤΕΡΗ ΠΑΤΡΙΔΑ ΚΑΙ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ὑπὸ ΕΥΡΙΠΠΙΔΟΥ ΣΟΥΡΛΑ, Παιδαγωγοῦ

«Ποὺς δύναται νὰ ὑψωθῇ μέχρι τῆς εὐρυτέρας πατρίδος, χωρὶς νὰ ἀγαπήσῃ τὴν μικράν, Ἑλλάς δὲν εἶναι παρὰ ἡ σύνθεσις αὐτῶν τῶν μικρῶν Πατρίδων»

Α. ΚΑΜΠΑΝΗΣ (1)

Στενώτερη Πατρίδα! Ἡ πρώτη ποίησις τῆς ζωῆς μας!

Αἱ ἐπιζητήσεις τῆς παιδικῆς καὶ τῆς ἐφηβικῆς μας ἡλικίας καὶ ἡ ἀγάπη μας πρὸς τὴν Γενέθλιον Γῆν μας ἀποτελοῦν πάντοτε πρὸ λαμπρὰ κίνητρα καλλιτεχνικῆς δημιουργίας καὶ ποιητικῆς ἀναστάσεως

Γι' αὐτὸ μονάχα ἡ μορφή ἐκείνη τῆς πεζογραφίας, πού εἶναι προβολὴ τῶν τρανταχτερῶν ἐπιζητήσεων τοῦ γράφοντος, αὐτὴ εἶναι ἐκείνη πού μπορεῖ νὰ φέρῃ στὴν ἐπιφάνεια γόνιμες δυνάμεις ἀπὸ τὴν θύμῃ τῆς μαγείας τῶν χρόνων τῆς παιδικῆς μας ἡλικίας καὶ νὰ ἀξιοποιήσῃ ἡχους ἀπὸ τὴν πρώτη ποίησις τῆς ζωῆς μας.

Μονάχα αὐτὴ ἡ μορφή τῆς Νεοελληνικῆς πεζογραφίας—ὅπως ὀρθὰ παρατηρῇ ὁ λογοτέχνης Σαχίνης (2)—εἶναι ἡ ὑψίστη μορφή τῆς τέχνης τοῦ λόγου καὶ στέκεται στὴν πυραμίδα τῆς λογοτεχνικῆς δημιουργίας, ἐνῶ ἀντιθέτως τὰ ἀνεδαφικά κατασκευάσματα μερικῶν ἀντιπροσώπων τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας ἀποτελοῦν κατὰ τὴν γραφικὴν ἐκφράσιν τοῦ Νιρβάνα «Τοῦς 6 ἀρβάρους τῶν Νεοελληνικῶν Γραμμάτων».

II

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Γενέθλια Γῆν μας, πρὸς τὴν Γῆν πού μᾶς ἐξέθρεψε ἐκ τῶν κόλπων τῆς, ἀποτελεῖ καὶ θὰ ἀποτελῇ πάντοτε τὴν πιὸ καρποφόρον τὴν πιὸ ἀκατάλυτη καὶ προαιώνια πηγὴ ἐμπνεύσεως καὶ στοχασμοῦ.

Εὐστόχως παρατηρεῖ ὁ Ἀριστοῦς Καμπάνης πῶς «ἡ ἀγάπη μας πρὸς τὴν Στενώτερη Πατρίδα μας ὑψώνεται κατακορύφως πρὸς τὴν ἀγάπην τῆς Ἑλλάδος μας. Ἀγάπη ὅμως πρὸς τὴν Στενώτερη Πατρίδα μας σημαίνει οὔτε πολὺ οὔτε λίγο, πολλὴν νοσταλγίαν τῆς πατρικῆς μας ζωῆς καὶ τῆς Γενέθλιας Γῆς μας» (3).

Ἄλλ' ἄς ἀφίσωμε κάποιον ἄλλον νεαρὸν ἀλλὰ 6 αθροιστὰ στοχαστικὸν ἀντιπρόσωπον τῶν Νεοελ-

ληνικῶν Γραμμάτων νὰ μᾶς μιλήσῃ γιὰ τὸ ἴδιο τὸ θέμα.

«Ἡ νοσταλγία τῆς παιδικῆς ζωῆς καὶ τῆς Πατρίδας,—παρατηρεῖ ὁ Δημήτριος Γιάκος—ἔχει σταθῇ «κινεῖται ἀπὸ λαμπρῶν ἐπιτεύξεων καὶ στὸν ποιητικὸ καὶ στὸν πεζὸ μας λόγο»

Τὶ ἦταν ὁ Παπαδιαμάντης καὶ ὁ Μωραϊτίνης; Τὶ εἶναι ὁ Κονδυλάκης; Τὶ ὁ Κρουστάλης καὶ ὁ Μαλακάσης;

Τὶ ἄλλο ἀπὸ νοσταλγοὶ τῆς Σκιάθου, τῆς Κρήτης, τῆς Ἡπείρου, τοῦ Μεσολογγίου;

Νοσταλγοὺν ὅλοι, ὅχι μόνον τὰ περιτρίγυρα, τὰ φυσικὰ καὶ τ' ἀνθρώπινα τῶν λογοτεχνικῶν τῶν Πατρίδων μὲ τὴν ἴδιαν τὴν παιδικὴν καὶ τὴν ἐφηβικὴν καὶ τὴν νεανικὴν τους ζωὴν, πού στάθηκε ἀξέχωριστα δεμένη μ' αὐτὰ τὰ περίγυρα, κι' ἀποτελεῖ τὸ πιὸ βαθὺ καὶ τὸ πιὸ ἀφθορὸ περιεχόμενον τῆς νοσταλγίας τούτης ὅ,τι πιὸ πολὺτιμο, ὅ,τι πιὸ ἱερὸ καὶ ἀνεπίστροφο νὰ ἀποθυμῇ ὁ ποιητικὸς ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ ὅ,τι σημάδεψε ἀνεξάλειπτα τὴν κατοπινὴν του ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ Ζωή.....

«Μὲ τὸν Παπαδιαμάντην, τὸν Κονδυλάκη, τὸν Χρηστοδασίλη καὶ τοὺς ἄλλους μας ἡθογράφους, συνεχίζει ὁ Δημήτριος Γιάκος—ἡ καινούργια Ἑλληνικὴ Πεζογραφία ξεφεύγει ἀπὸ τὶς ἀγόνες καὶ ἀνεδαφικὲς τῆς περιπλανήσεως ἐν ἀλλότριά ἐδάφει καὶ κερδίζει μόνιμα τὸν Ἑλληνικὸν χώρο».

Τὸ χωρὶ καὶ ἡ στάνη, ὁ ἀγρότης μας καὶ ὁ βοσκός μας κι' ὁ θαλασσινός μας, τὰ ταπεινά τοῦτα στοιχεῖα τοῦ ἀπεράντου Ἑλληνικοῦ τοπίου, μπαίνουν στὴν πεζογραφία

1. Καμπάνης «Κονδυλάκης» Βλ. Ἑλληνικὴ Δημιουργία, 1953. 1. 128 σ. 660.

2. Σαχίνης: Τὸ μυθιστόρημα τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, Ν. Ἑστία 1951 ἡ σύγχρονη πεζογραφία μας.

3. Καμπάνης, «Κονδυλάκης» ε. α. σ. 660.

Γ'. ΨΥΧΙΚΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΕΩΣ.

Υπάρχουν ώρι σμένοι συναισθηματικοί παράγοντες, έξ αιτίας των οποίων, υγιείς και νοήμονες μαθηταί δεν έπιτυγχάνουν ικανοποιητικήν έπίδοσιν εις τὰ σχολικά μαθή-
ραν.

Τὰ δειλά παιδιά ή τὰ παιδιά που έχουν ψυχικά διαταράξεις δυσκολεύονται να αντιμετώπιζουν νέας καταστάσεις και νέα προβλήματα. Αί ψυχικά διαταράξεις των οφείλονται συχνά εις άσυνειδήτους έσωτερικάς συγκρούσεις. Άνεξαρτήτως όμως των αιτίων, τὸ σχολεῖον γεννᾷ εις τὸ παιδί φόβον, ὃ διδάσκαλος θεωρεῖται ὄχι ὡς βοηθὸς ή φίλος ἀλλ' ὡς πρόσωπον ἐξαναγκάζουν αὐτοὺς νὰ ἐργάζωνται καὶ ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ ἀριθμητικὴ ὡς πηγή στενοχωριῶν. Τὸ παιδί ἀποτυγχάνει εις τὸ σχολεῖον καὶ καθυστερεῖ ἐπειδὴ φοβάται. Δὲν συγκεντρώνει τὴν προσοχήν του εις τὴν σχολικὴν ἐργασίαν, διότι ἀπορροφᾶται ἐκ τῶν προβλημάτων του· δὲν ἀντιλαμβάνεται ἐπειδὴ διατελεῖ εις ψυχικὴν τρικυμίαν κι' ἀκολουθῶς διαταράσσεται ψυχικῶς ἐπειδὴ ἀποτυγχάνει. Οὕτω, ἔχομεν φαῦλον κύκλον. Ὁρισμένοι μαθηταὶ ἀσθενοῦν ἐξ αιτίας τῶν ψυχικῶν διαταραχῶν των. Ἐνίοτε πάλιν ἀναπτύσσονται συμπτώματα ὑστερικής καταστάσεως. Τὸ παιδί ὑπακρίνεται ἐνίοτε τὸν ἀσθενή, διὰ τὸ ἀποφυγῆ τὴν φοίτησιν εις τὸ σχολεῖον. Ὁρισμένα ἐπίσης παιδιά ἀπουσιάζουν ἐκ τοῦ σχολείου ἐπὶ τινὰς ἡμέρας διότι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ λύσουν λ.χ. ἓνα ἀριθμητικὸν πρόβλημα ή νὰ ἐκτελέσουν ὀρισμένην ἄλλην κατ' οἶκον ἐργασίαν.

Δ'. ΔΥΣΜΕΝΕΙΣ ΟΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ.

1) Αἱ σχέσεις που ὑπάρχουν μεταξύ γονέων καὶ παιδιοῦ ἐπηρεάζουν πολὺ τὰς μετέξω διδασκαλίας καὶ μαθητοῦ σχέσεις. Ἐάν τυχόν αἱ σχέσεις παιδιοῦ—γονέων δὲν εἶναι ἀγαθαὶ καὶ τὸ παιδί δὲν τρέφει τὴν προσήκουσαν πρὸς τοὺς γονεῖς τὴν ἐμπιστοσύνην. Θὰ εἶναι δυσκολώτατον διὰ τὸν διδάσκαλον νὰ κερδίσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ συνεργασίαν τοῦ παιδιοῦ.

2) Τὸ «παρὰχάρισμα» ἐπίσης παιδί αἰσθάνεται τὴν φοίτησιν του εις τὸ σχολεῖον, κατὰ τὸ διάστημα τῶν πρώτων ἐβδομαδῶν, ὡς ἓνα εἶδος ψυχρολουσίας.

3) Ἐνίοτε, αἱ ἀξιώσεις ὀρισμένων γονέων εἶναι παράλογοι. Μερικοὶ γονεῖς ἐπικρίνουν τὰ τέκνα των ὑπερμέτρως καὶ αἱ φιλοδοξίαι των, ὅσον ἀφορᾷ τὰ τέκνα των εἶναι ὑπερτροφικά. Ἐπιθυμοῦν ὅπως πραγματοποιήσουν τὰ ὄνειρα καὶ τὰς ἐλπίδας που οἱ ἴδιοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ πραγματοποιήσουν κατὰ τὴν περίοδον τῆς νεότητός των (νὰ γίνουν ἱατροί, δικηγόροι, πολιτικοὶ μηχανικοὶ κττ.) Ἡ πρόδοος ὁμῶς τοῦ κάθε μαθητοῦ πρέ-

πει νὰ συντελεῖται συμφῶνως πρὸς τὸν φυσικὸν ρυθμὸν του καὶ τὴν πνευματικὴν μάλλον ή τὴν χρονολογικὴν ἡλικίαν του.

4) Ἐνίοτε, οἱ γονεῖς συγκρίνουν δυσμενῶς τὸ τέκνον των πρὸς διαφόρους συμμαθητάς καὶ ἀδελφούς του, ἀπαιτοῦντες ὅπως, τὸ μετρίως γενικῆς ἱκανότητος τέκνον των, ἐπιτύχῃ τὴν ὑψηλὴν σχολικὴν ἐπίδοσιν ἑνὸς εὐφυοῦς ἀδελφοῦ, ἀδελφῆς ή συμμαθητοῦ του. Τοῦτο ὁμῶς ὠθεῖ τὸ παιδί νὰ ἀγωνίζεται διαρκῶς νὰ ἐκτελέσῃ δυσκολώτατας, ἂν μὴ ἀδυνάτους, διὰ τὰς ἱκανότητάς του σχολικὰς ἐργασίας, διατελῶν ὅπως εις ψυχικὴν ὑπερέντασιν ή τὸ ἐξαναγκάζει νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ κάθε προσπάθειαν, ἀκόμη καὶ δι' ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι εἶναι μέσα τὰ πλαίσια τῶν ἱκανότητων του.

Ε'. ΔΥΣΜΕΝΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ.

Πολλοὶ ἐπίσης σχολικοὶ παράγοντες δύναται νὰ συμβάλλουν εις τὴν πρόδοον ή τὴν καθυστέρησιν τοῦ μαθητοῦ. Τὸ παιδί δυνατόν νὰ ἀγαπάται ἀνεπαρκῶς ἀπὸ μέρους τοῦ διδασκάλου ή νὰ πιέζεται ὑπ' αὐτοῦ ὑπερμέτρως· δυνατόν ἐπίσης νὰ ὑποφέρῃ ἀπὸ συχνὰς ἀλλαγὰς σχολείου ή καὶ μεθόδων διδασκαλίας ή ἀκόμη ἀπὸ ἀκατάλληλους καὶ ἀνεπαρκεῖς μεθόδους διδασκαλίας.

Ὁ βαθμὸς σπουδαιότητος τοῦ κάθε παράγοντος, κατὰ τὸν Ἀγγλον ψυχολόγον Burr ἔχει ὡς ἑξῆς:

1) Ὁ χαμηλὸς βαθμὸς νοημοσύνης ἦτο ὁ κυριώτερος παράγων εις τὰς 60% τῶν περιπτώσεων.

2) Ἡ ἰδιοσυγκρασία ἦτο ὁ κυριώτερος παράγων εις τὰς 9% τῶν περιπτώσεων· ἦτοι συνολικὸν ποσοστὸν 70% τῶν περιπτώσεων ὀφείλετο κυρίως εις ψυχολογικοὺς παράγοντας.

3) Οἱ σωματικοὶ ὅροι ἦσαν ὁ μέγιστος παράγων εις τὰς 9%.

4) Δυσμενεῖς οἰκογενειακοὶ παράγοντες εις 12% καὶ

5) Δυσμενεῖς σχολικοὶ παράγοντες (κυρίως ἡ μὴ κανονικὴ φοίτησις) εις 8%.

ΣΤ'. ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ.

Ὁ διδάσκαλος ὀφείλει νὰ διαγνώσῃ:

1) Τὸν βαθμὸν νοημοσύνης τοῦ παιδιοῦ (τὸν δείκτην νοημοσύνης καὶ τὴν πνευματικὴν ἡλικίαν του).

2) Ἐάν ἡ καθυστέρησις τοῦ παιδιοῦ εἶναι γενικὴ ή εἰδική, παρατηρουμένη εις ὀρισμένα μόνον μαθήματα.

3) Εἶναι ὁ καθυστερημένος μαθητὴς ὀπτικὸς ή ἀκουστικὸς τύπος;

4) Δυσμενεῖς οἰκογενειακοὶ παράγοντες βάλλοντος δυσμενεῖς; ὑπάρχει δηλ. ἀνεπαρκὴς ή κακὴ διατροφή, ἀνθυγιεινὸς ή ἀνεπαρκὴς ὕπνος, κόπωση ἕνεκα κατ' οἶκον ἐργασίας, προστριβαὶ μεταξύ τῶν γονέων, ὑπερβολικὴ αὐστηρότης, ὑπερβολικὴ ἀγάπη κττ.;

5) Εἶναι ἡ σωματικὴ κατάστασις τοῦ ἱκανοποιητικὴ; ὑπάρχει δηλ. γενικὴ σωματι-

κὴ καχεξία, μυωπία, ἐλαττωματικὴ ὁσκή.

6) Ὑπάρχουν ἐνδείξεις ψυχικῶν διαταραχῶν τοῦ παιδιοῦ; π.χ. τραυλισμὸς, ἀριστεροχειρία, ἀπότομοι ή σπασμικαὶ κινήσεις τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ προσώπου, ὑπερβολικὸς φόβος, ἔλλειψις συγκεντρώσεως τῆς προσοχῆς, ὀκνηρία, ἀνικατότης νὰ παίξῃ, δειλία κλπ.

7) Ὑπάρχουν δυσμενεῖς σχολικοὶ παράγοντες; ὑπῆρξαν τοιοῦτοι κατὰ τὸ παρελθόν; π.χ. συχναὶ κατὰ διαστήματα ἀπουσίαι, μακρὰ περίοδος ἀπουσίας εις κρισίμους ἐποχὰς ὡς εἶναι ἡ ἡλικία τῶν 7 ἐτῶν, ὅπου διδάσκεται ἡ πρώτη ἀνάγνωσις καὶ γραφή, συχνὴ ἀλλαγὴ διδασκάλου, ἄτοποι προαγωγαί, ἀκατάλληλοι σχολικαὶ ἐργασίαι, (ὑπερμέτρως δύσκολοι ή ἀφηρημένοι) αὐστηρὰ πειθαρχία.

Ζ'. ΜΕΤΡΑ ΔΙΑ ΘΕΡΑΠΕΙΑΝ ΤΩΝ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ.

Διὰ νὰ προλαμβάνεται ἡ ἀπουσία τοῦ μαθητοῦ εις τὸ σχολεῖον ἀπαιτεῖται κατάλληλος σχολικὴ ὀργάνωσις καὶ κατάλληλον πρόγραμμα σχολικῆς ἐργασίας.

Ὑπάρχουν ὀρισμένοι γενικαὶ ὀρχαί, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ ἐφαρμάζωνται καὶ ὀρισμένοι ἀπαραίτητοι βασικοὶ ὅροι:

1) Μικρότερος ἀριθμὸς μαθητοῦ εις κάθε τάξιν καὶ μεγαλύτερος ἀριθμὸς διδασκάλων.

2) Ἐφαρμογὴ ἀτομικῶν μεθόδων ἐργασίας.

3) Βασικὸν ἐπίσης, διὰ τὴν ικανοποιητικὴν ἐπίλυσιν τοῦ προβλήματος τῆς διδασκαλίας τῶν καθυστερημένων μαθητῶν, εἶναι ἡ ἀνάθεσις εις τὸ παιδί ἐργασίας, ἡ ὁποία νὰ προκαλῇ τὰ διαφέροντα του. Ἡ ἐργασία θὰ εἶναι πρακτικὴ μάλλον ή θεωρητικὴ· χειροτεχνικαὶ ἐργασίαι, ἰχθυογραφία, τραγούδια, δραματικὴ καὶ ρυθμικὴ ἐργασία, ἐνυφανσις καὶ ἐνιαία διδασκαλία τῶν κυριωτέρων μαθημάτων. Θὰ γίνεταί πλουσία χρησις ἐνισχυτικῶν μέσων· εἰκόνες, κινηματογραφικαὶ ταινίαι, προστάγματα, σχολικαὶ ἐκδρομαί, ταξίδια.

4) Ἐνδεξιμένη ἐλευθερία κινήσεως τῶν μαθητῶν ἐντὸς τῆς αἰθούσης, κατάλληλος ἀερισμὸς, φωτισμὸς καὶ ἀνάλογον γήπεδον με παροχὴ εὐκολιῶν διὰ κατάλληλα παιδαγωγικὰ παιχνίδια.

5) Εφαρμογὴ εἰδικῶν μεθόδων διδασκαλίας διὰ τὴν γενικὴν ή εις ὀρισμένα μαθήματα καθυστέρησιν τῶν μαθητῶν. Τοιοῦται

θεραπευτικαὶ μέθοδοι ἀκολουθοῦν τὰς ἑξῆς γενικὰς ἀρχάς:

α) Τὸ παιδί θὰ ἐργάζεται μετὰ τὸν φυσικὸν ρυθμὸν του καὶ τὰ ἀνάλογα πρὸς τὴν πνευματικὴν ἡλικία του.

6) Ἡ ἐργασία, τὴν ὁποίαν ὁ διδάσκαλος ἀναθέτει εις τὸ παιδί, θὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὸ παιδί νὰ αἰσθάνεται τὴν χαρὰν τῆς ἐπιτυχίας, καὶ ἐδρεῶν τὸ αἶσθημα τῆς αὐτοπεποιθήσεως. Τὰ καθυστερημένα παιδιά, ὅπως ὅλα γενικῶς τὰ παιδιά, ἔχουν ὀνάνκη ἀπὸ τὸ κίνητρον τῆς ἐπιτυχίας.

γ) Ὁ διδάσκαλος θὰ μελετᾷ τὰ εἰδικὰ προβλήματα τοῦ κάθε παιδιοῦ καὶ θὰ ἀνακαλύπτῃ καὶ ἐφαρμόζῃ καταλλήλους, διὰ τὴν ἐπίλυσιν των, μεθόδους.

8) Ἡ στάσις τὴν ὁποῖον ὁ διδάσκαλος θὰ τηρῇ πρὸς τοὺς καθυστερημένους μαθητάς θὰ εἶναι τοιαύτη, ὡς ἂν αὐτοὶ ἦσαν ὁμολὰ μέλη τῆς σχολικῆς κοινῆς. Εἶναι ἀληθές ὅτι οἱ καθυστερημένοι μαθηταὶ ἔχουν ἀνάγκην ἰδιαιτέρας προσοχῆς καὶ μεγάλης ὑπομονῆς.

Ἐν ὀλίγοις, τὸ πρῶτον βῆμα εἶναι νὰ ἀφυπνισθῇ τὸ διαφῆρον τοῦ καθυστερημένου παιδιοῦ εις τὴν ἀνάγνωσιν καὶ νὰ ἐδρεωθῇ τὸ αἶσθημα τῆς αὐτοπεποιθήσεως. Τὰ κίνητρα δι' ἀνάγνωσιν πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν εις τὰ πλαίσια ἐνὸς προγράμματος σχολικῆς ἐργασίας, ὡς ἡ περιγραφείσα ἀνωτέρω καὶ μέχρις ὅτου τεθοῦν εις κυκλοφορίαν εἰδικὰ ἀναγνωστικά, οἱ διδάσκαλοι θὰ πρέπει νὰ παρασκευάζουν εἰδικὰ ἀναγνωστικά κείμενα, τὰ ὁποῖα θὰ ἔχουν σχέσιν μετὰ τὰ διώματα καὶ τὰ διαφέροντα τῶν καθυστερημένων μαθητῶν. Οἱ καθυστερημένοι ἐπιτυγχάνουν περισσότερον εις πρακτικὸς ἐργασίας ή εις ἀφηρημένην σκέψιν. Ἐχουν ἀνάγκην πρακτικῶν μάλλον ή θεωρητικῶν μεθόδων διδασκαλίας, σωματικῶν κινήσεων ή ἀκινήσεως. Ἡ ἐκάστοτε ἀνατιθεμένη εις αὐτὰ ἐργασία θὰ εἶναι ἀπλή, θὰ παρέχεται ὁμῶς κατὰ τρόπον διεγείροντα τὰ φυσικά διαφέροντα των.

Ὅταν θὰ ἔχωμεν ἀνακαλύψει τὴν κατάλληλον μέθοδον ἀγωγῆς διὰ τὰ καθυστερημένα παιδιά, θὰ ἔχωμεν τότε διδαχθῇ τὸσον πολλὰ, ὥστε νὰ μᾶς βοηθήσουν εις τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς ἀγωγῆς, που παρέχεται σήμερον εις τοὺς ὁμοίους κατ' εὐφείας μαθητάς.

ΧΑΡΙΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ

— ΕΥΝΑΔΕΑΦΟΙ. Ἐάν θέλετε νὰ μᾶς ἐνισχύσετε στείλτε μᾶς ἐγκαίρως τὶς ὀφειλόμενες συνδρομὰς στὸ «Νέο Σχολεῖο».

— ΠΡΟΤΙΜΗΣΑΤΕ καὶ συστήσατε στοὺς μαθητάς σας : τὰ βοηθητικά μᾶς, τοὺς χάρτες μᾶς, τὰ ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ μᾶς.

ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ ΠΑΙΔΙΑ

Υπό ΓΕΩΡ. ΡΟΥΣΚΑ, Υποδ/τοῦ Παιδ. Ἀκαδ. Λαμίας

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

5. Ἡ φαντασία: Συνδέεται στενά με τὸν σχιζοειδῆ τύπο καὶ τὸν ὑστερικό. Τὸ παιδί κατασκεύαζε ἕνα φανταστικό κόσμο, ὅπου ζή ἐξάριστα. Ἐκεῖ βρίσκει τὴν ἡσυχία, εἶναι δυναμικό, μπορεῖ νὰ συμπεριφερθῇ ἐκεῖ ὅπως θέλει. Φαντάζεται κατακτήσεις, μάχες, ἔνδοξες νίκες, τὴν ἀπόκτηση περιουσίας με τὴν ὁποία ἀνταμειβεῖ καὶ σώζει τοὺς ἄλλους. Με τὴν φαντασία του σώζει τὸ βασίλειό ἢ τὴν κόρη του, ρίχνεται στὸ νερό γιὰ νὰ σώσῃ τὶς πριγκήπισσες, ἀλλὰ ποτὲ δὲν σώζει δυστυχῶς τὸν ἑαυτό του...

Ὅταν ἐπανερχεται στὴ γῆ κι' ἀντικρύζει τὴν πραγματικότητα, δείχνεται πολὺ στενοχωρημένο καὶ ἀπελπισμένο. Ἔτσι ζῇ τὸ ἐγκαταλελειμένο παιδί, τὸ ἄρρωστο παιδί, ποὺ τὸ περιβάλλον τὸ κάνει ἄρρωστο.

Ἡ κλασσικὴ ψυχολογία διακρίνει δύο εἴδη φαντασίας: α) τὴν ἀναπαραγωγικὴ, ποὺ συνίσταται στὴ συγκράτηση μιᾶς ἀπλῆς ἐντυπώσεως τῶν ἀντικειμένων. β) τὴν δημιουργικὴ, ποὺ τακτοποιεῖ αὐτὲς τὶς εἰκόνες ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸν ἑξῶ κόσμο καὶ τὶς συνδυάζει, ὥστε νὰ δημιουργήσῃ κάτι τὸ νέο. Ὁ «ἄρρωστος» ὁμως κατασκευάζει με τὴν ἰδιαίτερη φαντασία του, τὸν ἰδιαιτέρο ψεύτικο κόσμο του, ὅπου μένει λίγες στιγμὲς ἐπαναπαυμένος.

6. Ἡ μυθομανία: Οἱ σπουδαιότερες ἀρρώστειες τῆς νοσηρῆς φαντασίας εἶναι ἡ παραίσθησις, δηλαδὴ μιὰ ἀτίληψη χωρὶς ἀντικείμενο καὶ ἡ μυθομανία, ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει περισσότερο. Ἡ μυθομανία εἶναι ἡ κλίση πρὸς τὴν μεταμόρφωση τῆς πραγματικότητας καὶ τὴν ἀνακάλυψη ἱστορικῶν παραδόσεων. Πρέπει νὰ τὴν διακρίνουμε ἀπὸ τὸ ψέμμα. Κατὰ τὸν Βυργῆ ἡ μυθομανία εἶναι ποιητικὴ φυσικὴ ἀνισορροπία, ποὺ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ματαιοδοξία, κακεντρέχεια, πονηρία, πλεονεξία, λαγνεία κλπ.

Περισσότερο συναντᾶται στοὺς νοητικῶς ἀδύνατους καὶ καθυστερημένους σχολικῶς, γιὰτὶ ἐπιρεάζεται ἀπ' ὅλες τὶς ὑποβολές. Τὸ ἀσυνείδητο ἐπίσης τροφοδοτεῖ τὴ φτώχεια τῶν ἀναπαιστώσεων. Οἱ μυθομανεῖς εἶναι ὑπερφανταστικοὶ καὶ ὑποβάλλονται πολὺ.

7. Ἡ παθολογία: Τέλος ἀποτελέσματος ὅλων τῶν ἀνωτέρω εἶναι ἡ παθολογία, ἡ μανία πρὸς τὸ πάθος, ποὺ αἰχμαλωτίζει τὸ παιδί καὶ τὸ κρατεῖ ἀλυσσοδεμένο σὲ μυστηριώδεις κατακόμβες, ποὺ τὸ ὁδηγεῖ πρὸς τοὺς γκρεμοὺς ἢ τὰ σύννεφα, ποὺ τὸ καταδικάζει τέλος στὴν καταστροφή καὶ τὴν ἀδράνεια... Ὅλοι γνωρίζουμε αὐτὸ τὸ ἀτελείωτο κυνήγημα, ποὺ τὰ πράγματα εἶναι πολὺ διαφορετικά, ὅταν ἀνακατώνεται με τὰ σχιζο-

ειδῆ, κυκλοθυμικά, ὑστερικά, φανταστικά, μυθομανικά συμπτώματα καὶ συνδέεται με ἑλαφρὴ νοητικὴ ἀδυναμία...

γ) ΕΠΙΛΗΠΤΙΚΑ

1. Ὁ ἐπιληπτικός εἶναι ἕνα συνονθήμεμα ταραχῶν τῆς νοήσεως καὶ τοῦ χαρακτήρος. Οἱ ταραχές, αὐτὲς εἶναι: ἡ βραδυψυχία, τὸ ἀπότομο τοῦ θυμοῦ, ποὺ ὁδηγεῖ σὲ ἀτικοινωνικὲς ἀτιδράσεις καὶ ταραχές στὴν ἠθική, ἡτοι: ὑποκρισία, κακεντρέχεια, μυθομανία κλπ. Οἱ ψυχικὲς ἀνωμαλίες συνυπάρχουν με τὶς σπασμωδικὲς κρίσεις. Ἐχομε δύο εἴδη:

α) Τὴν κάθε αὐτοῦ ἐπιληψία, βαρὺ φαινόμενο, ποὺ ἐκδηλώνεται με μεγάλες κρίσεις, με κραυγὴ, πτώση, ἀσυνειδησία, σπασμούς, ἀκαμψία, ἔπειτα με κλονισμούς τῶν μελῶν, ἀφρὸ στὰ χεῖλη, δάγκωμα τῆς γλώσσας καὶ ἀκράτεια οὐρῶν.

β) Τὶς ἐπιληπτοειδεῖς ἐκδηλώσεις. Τὸ παιδί ἀποκτᾷ ξαφνικὰ μιὰ ὥχρότητα, χάνει τὴν συνείδησή του γιὰ λίγο καὶ ὑστερα συνεχίζει αὐτὸ ποὺ ἦταν ἔτοιμο νὰ κάνῃ νὰ βαδίσῃ π.χ. ἢ νὰ γράψῃ. Τὸ διακρίνουμε πολλὰς φορὲς στὶς συζητήσεις μας. Οἱ γονεῖς καὶ οἱ δάσκαλοι τὸ ἀγνοοῦν καὶ ἐξηγοῦν γι' ἀπαξία τὴν συμπεριφορά τους, τιμωρώντας τὰ δυστυχισμένα αὐτὰ πλάσματα. Καὶ με τὸ δίκιο τους, γιὰτὶ τὸ φαινόμενο εἶναι τόσο βραχύ, τόσο ἑλαφρὸ ἀπὸ συνέπειες, ποὺ δὲν σκέπτονται καν, ὅτι κατὰ σύμπτωση ὑπάρχει ἐκεῖ ἡ νοσηρὰ τάση. Γι' αὐτὸ ὁ δάσκαλος τοὐλάχιστον, ὅσον ἀφορᾷ τὰ καθυστερημένα παιδιά, πρέπει νὰ εἶναι μορφωμένος ὡς πρὸς τὶς ταραχές αὐτές. Ἀλλοτε ἀκόμη, εἶναι βραχύτερη ἡ κρίσις. Με τὴν ὥχρότητα ἕνας ξαφνικὸς ἐλαφρὸς σπασμὸς (σὰν κρυάδα) περνᾷ ὀλόκληρο τὸ κορμὶ τοῦ παιδιοῦ. Μερικὰ σφίγγουν τὶς γροθιές, ὅλα ἀφήνουν νὰ πέσῃ ὁ κονδυλοφόρος των, ἄλλα στέκοιτο ἀλύγιστα καὶ κρατοῦν τὰ μάτια ὀρθάνοιχτα πρὸς μιὰ κατεύθυνση. Γιὰ λίγα δευτερόλεπτα ἔχει τὴν συνείδηση μισοσκοτισμένη, κόβει τὴν κουδέντα στὴ μέση, μουρμουρίζει κάτι τὸ ἀκατάληπτο καὶ ξαφνικὰ συνεχίζει πάλι τὴν ἐργασία του.

2.— Σὲ τρεῖς μεγάλες αἰτίες ὀφείλεται ἡ ἐπιληψία: α) στοὺς τραυματισμούς κατὰ τὴν ἐγκυμοσύνη, τὴν γέννηση καὶ τὴν παιδικὴ ἡλικία, β) σὲ μηνιγγικὲς μολύνσεις, γ) στὴ σύφιλη (ὁ κύριος παράγοντας εἶναι ἡ κληρονομικότητα).

Ὅσο γιὰ τὴν ἀγωγή τους ἐνδιαφερόμαστε κυρίως γιὰ τὴ δεύτερη κατηγορία γιὰτὶ ἡ πρώτη συνδέεται με μεγάλη διανοητικὴ ἀνεπάρκεια καὶ ἡ διαπαιδαγώγηση δύσκολη. Θὰ μπορούσαμε νὰ συστήσουμε στοὺς γονεῖς καὶ τοὺς δασκάλους νὰ προσέχουν περισσότερο τὰ ἐ-

πιληπτικὰ φαινόμενα. Ἄν ὁ δάσκαλος δὲν προσέξῃ τὶς ἐπιληπτικὲς ἐκδηλώσεις κινδυνεύει νὰ δημιουργήσῃ ἀπὸ τοὺς ἐπιληπτικούς αὐτοὺς τύπους ἀντικοινωνικὰ ὄντα... Σχετικῶς ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ψυχοθεραπεία καὶ ἀτομικὴ διδασκαλία, προσηρμοσμένη στὶς νοητικὲς των δυνατότητες.

— Ἡ σκέψη μόνο ὅτι τὰ ἐπιληπτικὰ παιδιά εἶναι πολλὰ, πρέπει νὰ μᾶς κρατᾷ σὲ ἀνησυχία. Στὴ Γαλλία ὑπάρχουν συνολικῶς 100.000 ἐπιληπτικοί: παῖδι καὶ ὄριμοι. Δὲν ὑπάρχει μεγάλη φροντίδα γι' αὐτούς: ἀποδιωχμένοι ἀπὸ κάθε ἐπάγγελμα παραδίδονται στὴν ἀλητεία καὶ τὸ πλημμέλημα. Ἡ συνεργασία με τὸν γιαντὸ καὶ ἡ διαφώτιση τῶν γονέων ἐπιβάλλεται στὸ ἐπίμαχο αὐτὸ ζήτημα.

δ) ΜΟΓΓΟΛΙΚΑ

1.— Πρῶτος ὁ Λάνγκτον Δόουν περιέγραψε τὸ 1866 τὸν τύπο αὐτόν. Ἀπὸ τότε πολλοὶ παιδίατροι ἐξέτασαν με ἰδιαίτερη φροντίδα τὸν μογγολικὸν τύπο.

Τὰ παιδιά αὐτὰ ἔχουν τὸ πρόσωπο στρογγυλὸ, τὶς παρειὲς προεξέχουσες, τὰ μάτια ἀνόητα, τὸ διάστημα ποὺ κεῖται μετὰ τῆς ἐσωτερικῆς γωνίας τῶν δύο ματιῶν εἶναι πιὸ ἐνὺρ ἀπὸ τὸ κανονικόν. Τὰ χεῖλη των εἶναι ἐξωγυμμένα. Τὸ κεφάλι μικρό, ἡ γλώσσα παχειά, πολλὰς φορὲς κρέμεται στὰ χεῖλη, τὰ χέρια εἶναι κοντὰ, βαρεῖα, μαλακά. Εἶναι μικροὺ ἀναστήματος, πᾶσιν ἀπὸ ψευδοφασίας. Τρῶνε κακῶς καὶ καταπίνουν κακῶς. Δὲν ἔχουν ὅλα τὸν ἴδιο βαθμὸ νοημοσύνης. Μποροῦν νὰ μάθουν νὰ διαβάζουν, νὰ γράφουν, νὰ λογαριάζουν καὶ νὰ προσαρμόζονται στὸ κοινωνικὸ περιβάλλον περισσότερο ἀπὸ τὰ ἀσταθῆ. Πρὶν ὑποστοῦν κάποια εἰδικὴ ἀγωγή δὲν προφέρουν, παρὰ τὴν τελευταία συλλαβὴ τῶν λέξεων. Θυμῶνουν εύκολα, πεισματῶνουν, εἶναι ζωηρά, ἄρρωσταίνονται συχνά, ἰδίως τὸν χειμῶνα καὶ γενικὰ εἶναι βραχύδια, μερικὰ ζοῦν 30—40 χρόνια.

2.— Οἱ κύριες αἰτίες εἶναι οἱ τραυματισμοὶ κατὰ τὴ γέννηση. Ἐπίσης ὀφείλεται σὲ τραυματισμούς ἢ ἐμβρυακὴ κακομορφία στὴν ἐγκυμοσύνη ἢ στὴν ἡλικία τῶν γονέων κατὰ τὴ σύλληψη. Ἡ μητέρα ποὺ ἔχει ἡλικία ἀνω τῶν 30 χρόνων καὶ ἰδίως 40, ὁ πατέρας ποὺ ἔχει περᾶσει τὸ 4ον χρόνο. Ἡ ἐλαστικότητα, οἱ νευροψυχικὲς (ἀδυναμία, ψυχασθένεια, θλίψεις κλπ.) οἱ ἐνδοκρινικὲς ταραχές, παίζουν σπουδαῖον ρόλο.

— Σχεδὸν ὅλα τὰ παιδιά τοῦ μογγολικοῦ τύπου προσαρμόζονται καὶ μποροῦν νὰ ὀπλίσουν τὴ ζωὴ τους, ἀρκεῖ νὰ διώξουμε τὴν περιφρόνηση με τὴν ὁποία τὰ ἀντικρύζουμε καὶ ν' ἀσχοληθοῦμε πραγματικῶς με αὐτά. Ὁ μογγολισμὸς συναντᾶται συχνά στὴν ἡλιθιότητα καὶ βλακεία ξεπερνώντας μιὰ πνευματικὴ ἡλικία τοῦ Binet τῶν 6—8 χρόνων.

Ε) ΕΓΚΕΦΑΛΟΠΑΘΗ

1.— Εἶναι δύσκολη ἡ διάγνωσή των. Ὁ ἐγκεφαλοπαθὴς προσδιορίζεται ἀπὸ διαφορὲς

ταραχές στὸ χαρακτήρα. Παρουσιάζει μερικὲς φορὲς μορφὲς διαστροφῆς ποὺ εἶναι ἀκαμπτές, σὰν τὶς βαριεὲς ἐμφυτεῖς διαστροφές. Ὅσο μεγαλύτερες εἶναι τόσο κάνουν δύσκολη τὴ θέση των στὴ οἰκογένεια καὶ στὸ σχολεῖο.

— Στὴν Ἀμερικὴ λέγει ὁ Mazemann ὅτι εἶδε στὴ Βαλτιμόρη ἕνα εἰδικὸ χολεῖο γιὰ τὰ ἐγκεφαλοπαθῆ τὸ «Franklin Schools». Ὑποβλήθηκε ἐκεῖ ἰδιαίτερη εἰδικὴ παιδαγωγικὴ γι' αὐτά. Οἱ μηνιγγίτιδες, ἰδίως οἱ χρόνιες, οἱ παραλύσεις, τὰ νευρικὰ στίγματα, συνδυάζονται με τὶς γενικὲς ἐγκεφαλοπάθειες.

2.— Συνήθως δύο αἰτίες τῆς κεφαλῆς συνταί με τὶς γενικὲς ἐγκεφαλοπάθειες.

α) Ἡ μικροκεφαλία: Ὅπου παρουσιάζεται ἐντονα ἕνα δείγμα μᾶλλον βλακειᾶς. Στους καθυστερημένους μαθητὲς, ἡ κεφαλικὴ περίμετρος εἶναι γενικῶς κάτω τοῦ κανονικοῦ. Τὰ 67,1% τῶν μαθητῶν τοῦ Π.Ε. Σ.Α. π.χ. εἶχαν μικρότερη περίμετρο ἀπ' ὅτι εἶχε ἡ ἀντίστοιχη ἡλικία. Ὁ ἐγκέφαλος συνεπὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἀναπτυχθῇ.

β) Ἡ ὑδροκεφαλία: Εἶναι ἡ αὐξησις καὶ συσπώρευσις τοῦ ἐγκεφαλικοῦ ὑγροῦ στὶς ἐγκεφαλικὲς κοιλίες. Ἔτσι πιεῖται τὸν ἐγκέφαλο καὶ τὸν ἐμποδίζει νὰ ἀναπτυχθῇ κανονικά. Ἀλλοτε τὸ κεφάλι ἔχει μιὰ κωνικὴ ἀνάπτυξη, ὅποτε ἔχομε τὸ φαινόμενο τῆς πυργοκεφαλίας. Τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο τῆς μικροκεφαλίας καὶ ὑδροκεφαλίας κυμαίνεται ἀπὸ τὴν ἀδεράτευτὴ ἡλιθιότητα εἰς τὴν ὁμαλότητα. Μερικοὶ μικροκέφαλοι εἶναι ἐπίσης ὑδροκέφαλοι. Σὲ μερικὲς περιπτώσεις ἡ διάγνωση γίνεται μόνο με αὐτοψία. Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις: ἡ κληρονομικὴ σύφιλη, οἱ λοιμώδεις ἀρρώστειες, ἐπιδρῶν πολὺ. Ἡ παιδικὴ ὑδροκεφαλία ἀρχίζει μετὰ τοῦ τρίτου ὡς τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ μηνὸς ἢ καὶ σπανιότατα μετὰ. Ἀλλες φορὲς παρουσιάζονται στὴν ἐγκυμοσύνη, ὀφειλόμενη σὲ ἐσωτερικὴ φλόγωση.

ΣΤ) ΤΑ ΝΕΥΡΟΠΑΘΗ. Ο ΚΡΕΤΕΝΙΣΜΟΣ, Ο ΡΑΧΙΤΙΣΜΟΣ, Η ΝΥΚΤΕΡΙΝΗ ΕΝΟΥΡΗΣΗ (4)

1.— Κάτω ἀπὸ τὴ λέξη «νευρικότητα» στὴν ἐπιστημονικὴ γλῶσσα περιλαμβάνονται: α) Οἱ φυσικὲς ἢ αἰσθητικὲς ἀνεπάρκειες, ποὺ γίνονται θέματα τῶν νευρώσεων με συμπλέγματα μειονεκτικότητας, φθόνου, δειλίας, κλπ. β) Οἱ πνευματικῶς ἀδύνατοι, ποὺ ἔχουν συγκρούσεις καὶ ταραχές στὸ σχολεῖο, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ προσαρμοσθοῦν στὴ διδασκαλία, ποὺ ταρασσούν τὴ τάξη κλπ. γ) Οἱ ἐνδοκρινικῶς ἀνεπάρκεις, ποὺ εἶναι νευρικοὶ, ἀπρόσεκτοι, ἀδουλοὶ. δ) Οἱ ἐμφυτεῖς ταραχές, στὸ χαρακτήρα παρουσιάζουν τὴ σπουδαία κατηγορίαν τῶν ψυχοπαθῶν. ε) Οἱ νευρώσεις, ποὺ δὲν ἐξαιροῦν τὴ παιδικὴ ἡλικία, ὅπως βλέπουμε στὴ συνέχεια τῆς μελέτης μας. στ) Οἱ συσπάσεις ἢ τὸ τίκ, ποὺ εἶναι ἀνεπιθύμητες κινήσεις, ἀπότομες καὶ αἰφνίδιες, ταχείες καὶ ἐπαναλαμβανόμενες. Προσβάλλουν μιὰ ὁμάδα μυῶν.

—Τὰ σφάλματα τῆς ἀγωγῆς: τὸσον στὴ οἰκογενεῖα ὅσο καὶ στὸ σχολεῖο, εἶναι οἱ κύριες αἰτίες γιὰ νὰ γίνουν τὰ παιδιά νευρικά. Μερικὲς περιστάσεις τῆς ζωῆς εὐνοοῦν τὴν νευρικότητα.

—Τὰ παιδιά αὐτὰ ἔχουν νυκτερινὲς κρίσεις καὶ φόβους. Βλέπουν κακὰ ὄνειρα, ὕστερα ξυπνοῦν καὶ οὐρλιάζουν. Καμάρουν γρήγορα ἀν οἱ γονεῖς τὰ παίρνουν στὸ κρεβάτι των ἢ περνοῦν λίγα λεπτὰ στὸ μαξιλάρι των. Οἱ νευρικές κινήσεις καὶ τὸ τίκ, εἶναι ἀσυνείδητα τὶς περισσότερες φορές.

Στὴν Ἀμερική ὁργανώθηκαν πρῶτα ἱατρικὲς ψυχολογικὲς ὑπηρεσίες γιὰ τὰ νευρικά παιδιά. Πρὶν ἀπὸ τριάντα περίπου χρόνια ἀνοίξαν οἱ πρῶτες «Child's guidance Clinics» Στὴ Βενετὴ τὸ Ἰνστιτοῦτο Rousseau ἔδωσε εἰδικούς παιδαγωγούς γιὰ τὴν ἀγωγή αὐτῶν.

—Ὅταν παρουσιάζονται νευρικότετες βαρεῖας μορφῆς (δ), τότε χρειάζεται εἰδικὴ ἀγωγή. Ἐπίσης πρέπει νὰ τὰ ἀπομακρύνουμε ἀπὸ τὸ περιβάλλον των.

2.—Κρετενισμός: Ὁφείλεται στὴν ἀνεπάρκεια ἢ στὶς ἐλλείψεις τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένους. Πάντοτε λείπει κάποια ἀπαραίτητη οὐσία, ὅταν παρουσιάζεται ἡ νανοσωμία, πού συδέεται μερικὲς φορές καὶ μὲ τὴν δρογχοκλήνη.

—Τὸ μέτωπό των εἶναι στενὸ, τὰ βλέφαρα ἀργόκίνητα, ἡ γλῶσσα μεγάλη καὶ ὁ σίελος τρέχει ἀπὸ τὸ στόμα. Δὲν γίνεται ἡ δευτέρη ὀδοντοφυΐα. Ἡ πνευματικὴ τὴν ἐξέλιξη εἶναι μᾶλλον σταματημένη καὶ ποικίλλεται ἀπὸ τὴ βαθεῖα ἡλιθιότητα, ὡς τὴ μέτρια ἀδυναμία.

3.—Ὁ ραχιτισμός: Εἶναι βαρεῖα ἀρρώστεια, πού προέρχεται ἀπὸ τὶς παραχρῆς στὴ θρέψη καὶ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴ μαλάκυνση καὶ τὴν παραμόρφωση τῶν ὀστέων. Προσβάλλει τὰ μικρὰ κυρίως παιδιά ἡλικίας 1—4 χρόνων.

—Ὁ ραχιτισμός εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δυστοχίας τῆς ἀνεπάρκειας τῆς τροφῆς. Ἡ ἔλλειψη τῶν βιταμινῶν παίζει τὸ ρόλο τῆς. Τὸν συναντοῦμε στὶς κατώτερες κοινωνίες, στὰ πρόσκαιρα τῶν μεγάλων πόλεων καὶ στοὺς χω-

ρικούς. Στὴ γενικὴ αὐτὴ νοσηρότητα εἶναι δυνατόν νὰ συμμετέχη καὶ ὁ ἐγκέφαλος. Ἡ ἀληθινὴ προφύλαξη εἶναι: καλὴ ὑγιεινὴ καὶ καλὴ διατροφή.

4.—Ἡ νυκτερινὴ ἐνούρηση: Ἐνούρηση εἶναι τὸ γεγονὸς, πού τὸ παιδί ἀσυνείδητα κάνει τὰ οὖρα του στὸ κρεβάτι τῆς νύχτας ἢ σπανιότερα στὰ ρούχα του τὴν ἡμέρα. Δὲν εἶναι καθαρῶς ὁργανικὴ ἀσθένεια, ἀλλὰ ζήτημα κακῆς ἀνατροφῆς στὴν πρῶτη παιδικὴ ἡλικία. Εἶναι σημάδι ἐκφυλισμοῦ πολλὰς φορές, πού προέρχεται ἀπὸ κεντρικὴ βλάβη. Ἐπιπράζει τὴν ἐξέλιξη τῆς προσωπικότητος. Σχεδὸν ὅλα τὰ καθυστερημένα: ἀσταθῆ, συγκινητικὰ, νοητικῶς ἀδύνατα, γλωσσικῶς καθυστερημένα κλπ. πάσχουν ἀπὸ νυκτερινὴ ἐνούρηση. Στὶς ὁμῶδες περιπτώσεις ἐξαφανίζεται μετὰ τὸ βάδισμα, δηλαδή μετὰ τοῦ 13ου καὶ 20ου μηνός, στὰ 98% τῶν παιδιῶν.

—Οἱ ὁργανικὲς αἰτίες, πάθηση δηλαδή, βαρῆς ὕπνος κλπ. εἶναι σπάνιες. Οἱ ψυχικὲς αἰτίες εἶναι οἱ σπουδαιότερες καὶ ἰδίως τὸ περιβάλλον. Ὁ Glendon Launay π.χ. μᾶς λέγει ὅτι σὲ φτωχὲς οἰκογένειες τὰ 60% τῶν παιδιῶν εἶναι καθαρὰ στὰ δύο χρόνια:

20% μετὰ 2—3 χρόνων,

20% μετὰ 3 χρόνων ὡς τὴν ἐφηβία.

—Σὲ 150 τέτοια παιδιά τὰ 55% ἀνήκαν σὲ ἀνώμαλες οἰκογένειες, τὰ δὲ 32% πέρασαν τὴν παιδικὴν ἡλικία μεταφερόμενα ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ. Τὰ πολὺ περιποιημένα παιδιά ἐπίσης καὶ ὅσα αἰσθάνονται τὴν ἔλλειψη τῆς κακῆς ἀγωγῆς, ὑποφέρουν ἀπὸ ἐνούρηση. Ἡ ζηλοτυπία καὶ τὸ συναίσθημα τῆς μειονεκτικότητος στὴ γέννηση ἐνὸς νεογνοῦ εἶναι καθαρὰς αἰτίας. Στὴν τελεία ἐγκατάλειψη, ἡ ἐνούρηση σαπίζει τὰ δυστυχισμένα παιδία...

Γ. ΡΟΥΣΚΑΣ

ΣΗΜ. «Ν. Σχολεῖο»: Γιὰ τεχνικοὺς λόγους παραλείψαμε ἀπὸ τὸ Β' μέρος τῆς παρουσίης μελέτης τοῦ κ. Ρούσκα πολλὰς παραπομπὰς καὶ ὑποσημειώσεις ἐπιστημονικῆς καὶ κυρίως βιβλιογραφικῆς μορφῆς.

— ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΙ. Ἡ ἐκδοτικὴ μας προσπάθεια εἶναι δικό σας ἔργον. Κάθε ἐνίσχυσή σας μᾶς δίνει φτερά.

— ΒΟΗΘΗΣΤΕ ΜΑΣ μὲ κάθε τρόπο. Προτιμήσατε, τὰ βιβλία μας, τοὺς χάρτες μας. Τὰ βοηθητικά μας εἶναι ὅλα ἐγκεκριμένα ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου.

ΑΙ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ ΕΡΓΑΣΙΑΙ (*)

Ὑπὸ κ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΝΑΣΤΟΥ
Δ/ντοῦ 2ου Δημοτ. Σχολείου Κηφισιάς,
Μετεκπεδευθέντος στὸ Πανεπ. Ἀθηνῶν

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Εἶναι γεγονὸς ὅτι αἱ κατ' οἶκον ἐργασίαι τῶν μαθητῶν προσφέρουν ὑπηρεσίας σοβαρὰς εἰς τὸ ἔργον τοῦ σχολείου. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ παλαιὸν καὶ τὸ νέον σχολεῖον ἀντίκρουζαν τὰς ἐργασίας ταύτας ὡς ἀναποσπάστως συνδεμένους μὲ τὴν διδακτικὴν καὶ παιδευτικὴν ἐργασίαν τοῦ σχολείου. Μὲ τὴν διαφορὰ ὅτι τὴν ποιότητα καὶ τὴν ποσότητα τῆς ἀνατεθειμένης ἐργασίας τὴν ἐξυγίεζε διαφορητικὰ τὸ παλαιὸν σχολεῖον ἀπὸ τὸ νέον. Τὸ παλαιὸν σχολεῖον ἐθερεῖ ὡς τὸ ἀπαντῶν καὶ φορτῶν τοὺς μαθητὰς μὲ ἀπομνημονεύειν ἀχρηστον καὶ μὲ πολυσελίδους ἀντιγραφάς. Ἐφθανε μάλιστα εἰς τὸ σημεῖον νὰ διδῇ ἀντιγραφὰς ὑπὸ τύπον τιμωρίας καὶ οὕτω ὑπέβιβαζε τὸ ὑψηλὸν νόημα τῆς ἐργασίας εἰς ἀγγραφεῖαν.

Τὸ νέον σχολεῖον ἐπιδιώκει νὰ συνδέσῃ τὴν ἐργασίαν τοῦ σχολείου καὶ τοῦ οἴκου μὲ σκοπὸν νὰ προωθῇ τὴν ἐπεξεργασίαν ἐνὸς μέρους τῆς ὕλης, χωρὶς αὕτη νὰ γίνεται εἰς βάρος τῆς πνευματικῆς καὶ σωματικῆς ὑγείας τοῦ παιδιοῦ, μὲ βάσιν τὰ πορίσματα ἐκ τῶν ἱατροψυχολογικῶν ἐρευνῶν αἱ ποῖα ἤρχισαν ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος μας.

Παρὰ τὴν ἀναμφισβήτητον ἀξίαν τῶν κατ' οἶκον ἐργασιῶν ἡγέρθησαν παράπονα καὶ διαμαρτυρίαι γονέων, ἱατρῶν καὶ ἐνίων παιδαγωγῶν κατὰ τῶν κατ' οἶκον ἐργασιῶν κατηγορούντων ὅτι:

1) Αἱ κατ' οἶκον ἐργασίαι θλάπτουν τοὺς μαθητὰς σωματικῶς καὶ ἡθικῶς ἀκόμη, τὰ παιδιά παραφορτίζονται μὲ ἐργασίας σχολικὰς, χωρὶς νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν οἱ ἀνθυγιεινοὶ σχολικοὶ ὅροι, ὁ ὑποσιτισμός, τὸ στοίβαγμα τῶν παιδιῶν εἰς μίαν τάξιν παράγοντες οἱ ὁποῖοι ἔχουν δημιουργήσει τὸ ὑπόστρωμα τῆς κοπώσεως. Τὰ παιδιά συνηθίζουν νὰ ἐκτελοῦν τὰς ἐργασίας των ἐπιπολαιῶς ἢ παρουσιάζουν ξένας ἐργασίας ὡς ἰδικὰς των. Ἐὰν δὲ εἶναι εὐσυνείδητοι μαθητὰ ἐργάζονται εἰς βάρος τῆς ὑγείας των μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ παρουσιάσουν ἐργασίαν.

2) Αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ σχολικοῦ προγράμματος, ἐπεὶ δὲ δὲν εὐρίσκουν ἀναπόκρισιν εἰς τὸ παιδί, προκαλοῦν κόπωση.

3) Δὲν πρέπει αἱ κατ' οἶκον ἐργασίαι νὰ ἀφαιροῦν τὰς ὥρας ἀναπαύσεως καὶ τοῦ παιγνίου τοῦ παιδιοῦ.

4) Αἱ γιγνόμεναι ἐν τῷ σχολεῖῳ ἐργασίαι ὑπερέχουν ποιοτικῶς τῶν κατ' οἶκον ἐργασιῶν καὶ μάλιστα ἡ ἐργασία τελουμένη ἐν τῇ τάξει ἀπὸ κοινοῦ ὑπερέχει σημαντικῶς τῆς ὕφ' ἐνὸς ἐκάστου τῶν μαθητῶν, διότι ὑπολογίζει εἰς τὴν ἐπικουρίαν τῶν ἄλλων, ἐνῶ εἰς τὸ σπῆτι δὲν ὑπάρχει ἐπικουρία. Διὰ τῆς

ἐν τῷ σχολεῖῳ ἐργασίας ἐνισχύεται ἡ βούλησις πρὸς ἐργασίαν, διότι ὁ μαθητὴς εἶναι ὑποχρεωμένος ἐντὸς ὁρισμένου χρονικοῦ διαστήματος νὰ παρουσιάσῃ ἐργασίαν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀοριστίαν τῆς κατ' οἶκον ἐργασίας.

5) Δὲν ἔχει κατάλληλον σχολικὸν διδλόν, διότι τὰ ὑπάρχοντα τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι παρά μία περίληψις τῆς ἐπιστήμης, εἶναι διατυπωμένα δι' ἐνήλικας. Μπορεῖ νὰ τὰ ἀφομοιώσῃ τὸ παιδί; Ἄρα ἐπιστρατεύει τὴν μηχανικὴν μνήμην καὶ κουράζεται.

6) Ἐλλεῖπει τὸ κίνητρον πρὸς ἐργασίαν. Ἐνῶ εἰς τὸ σχολεῖον φιλοδοξεῖ νὰ μὴ ὑστερεῖ τῶν ἄλλων συμμαθητῶν του. Καὶ τελευταία εἰς τὰς κατ' οἶκον ἐργασίας ὁ μαθητὴς στερεῖται τῆς παρουσίας τοῦ διδασκάλου, ἡ ὁποία παροτρύνει τὴν φιλοτιμίαν τῶν μαθητῶν πρὸς ἐργασίαν.

Διὰ νὰ παύσῃ ὁ θόρυχος κατὰ τῶν κατ' οἶκον ἐργασιῶν πρέπει νὰ μελετήσῃ ὁ διδάσκαλος σοβαρῶς τὸν τρόπον ἀναθέσεως τῶν κατ' οἶκον ἐργασιῶν εἰς τοὺς μαθητὰς. Πολλὰς φορές ἔχουν δίκαιον οἱ γονεῖς πού διαμαρτύρονται ἢ προβάλλουν τὰς ἀντιρρήσεις σχετικὰ μὲ τὸν τρόπον πού θέτονται αἱ ἐργασίαι εἰς τὰ παιδιά. Πρὶν δοθοῦν αἱ ἐργασίαι χρειάζεται προετοιμασία τῆς εἰδοῦς ἐργασίας θὰ δώσῃ ὁ διδάσκαλος. Ἀπὸ τὸν τρόπον, τὸ ποῖον καὶ τὸ ποσὸν τῆς κατ' οἶκον ἐργασίας θὰ σχηματίσῃ τις γνώμην τῆς προόδου τῶν παιδιῶν.

καὶ διὰ τοῦτο καὶ οἱ κατ' οἶκον ἐργασίαι. Ἐχουν μετατοπίσει τὸ πεδῖον μαθήσεως ἀπὸ τὸ σχολεῖον εἰς τὸν οἶκον. Ὁ διδλός ἔχει στρέψει ὅλην του τὴν διδακτικὴν ἐνέργειαν εἰς τὸν ξηρὸν ἀστυνομικὸν ἔλεγχον τῶν κατ' οἶκον ἐργασιῶν. Ἐπταίνεῖ ὅσους ἔφεραν τὰς ἀνατεθείσας ἐργασίας, συνισταμένας εἰς ἀπομνημονεύσεις κεφαλαίων ἐκ τῶν σχολικῶν ἐγχειριδίων ἢ γίνεται ἐξάλλος καὶ ἐπιβάλλει βαρεῖας ποινὰς εἰς τοὺς μὴ δυναμένους νὰ ὑποκαταστήσουν τοὺς διδασκάλους των. Καταιωνίζουν δὲ τοὺς δυστυχεῖς γονεῖς διὰ τὴν ἀμελείαν καὶ τὴν ἀδιαφορίαν πρὸς τὰ τέκνα των.

Κατὰ τὴν ἀνάθεσιν λοιπὸν τῶν κατ' οἶκον ἐργασιῶν ὁ διδάσκαλος θὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν ὅτι διὰ νὰ μὴ προκαλοῦν αἱ κατ' οἶκον ἐργασίαι κόπωσιν, διὰ νὰ μὴ ἀπογοητεύουν τοὺς μα-

(*) Ζητοῦμεν ἀγνώμην ἀπὸ τὸν ἐκλεκτὸν συνεργάτην μας κ. Σ. Νάστον γιὰ τὸ προηγούμενον τεῦχος ἐκ τυπογραφικοῦ λάθους ἀνεγράφη ὅτι τὸ ἄρθρον τοῦ ἐκτάλλῃ ὑπὸ ἐτέρου συνεργάτου ἐνῶ τοῦτο ἀνήκει στὸν κ. Νάστο.

θητάς πρέπει να ἔχη ὑπ' ὄψιν τὸς ἐξῆς προϋποθέσεις:

1) Νὰ γνωρίζη τὰ ψυχολογικά προβλήματα που ἀναφέρονται εἰς ψυχοπνευματικὴν κατάστασιν κάθε σχολικοῦ ἔτους καὶ ἰδιαίτερώς τοῦ κάθε παιδιοῦ, τὰ διαφέροντα ἐκάστης ηλικίας. Δὲν εἶναι ἀρκετὸ νὰ εἶναι ὁ διδάσκαλος γνώστης τῆς ὕλης που θὰ διδάξη, ἀλλὰ πρέπει νὰ προσαρμόσῃ τὴν ἐργασίαν πρὸς τὰς δυνατότητας τοῦ ὑπαγορεύει ἡ ἰδιαίτερα τοῦ μαθητοῦ. Ἡ ἐκλογὴ τῶν θεμάτων ἐργασίας θὰ πηγάζῃ ἀπὸ τὴν σχολικὴν ἐργασίαν ὡς ἐπέκτασις ἢ συμπλήρωμα ταύτης. Πρέπει τὰ θέματα νὰ στηρίζονται σὲ συγκεκριμένο μορφωτικὸ ἀγαθὸν ἀπληλαγμένο ἀπὸ γενικότερες ἐννοίαις καὶ νὰ εἶναι ἀνάλογες μετὰ τὴν ψυχικὴ δομὴ τῶν δύο φύλων. Πρὶν δοθῇ τὸ θέμα πρὸς ἐργασίαν νὰ δημιουργηθῇ ἡ χαρὰ, ἡ ψυχικὴ διάθεσις πρὸς ἐργασίαν ἄλλως ἢ ἐργασία θὰ ἀποβῇ βάρος εἰς τὸ παιδί καὶ προτιμότερον θὰ εἶναι τότε νὰ ἀφεθῇ τὸ παιδί ἐλεύθερον. Ἰσως ἡ ὁρμὴ πρὸς μάθησιν ὁδηγήσῃ τὸ παιδί εἰς τὸ νὰ ἀσχοληθῇ μόνον μετὰ ἐνασχόλησιν πρὸς ἀντίστοιχον πρὸς τὴν ψυχὴν του καὶ πρὸς δημιουργικὴν.

Ἀπαιτήσεις λοιπὸν σοδάρὰ προβάλλεται, ὅπως προβάλλεται ὅπως ὁ διδάσκαλος σπουδάζει τὴν ἀτομικότητα τοῦ παιδιοῦ τὴν ὁποῖαν θὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν ἀνάθεσιν τῶν σχολικῶν ἐργασιῶν.

2) Νὰ ὁργανώσῃ τὴν κατ' οἶκον ἐργασίαν κατὰ τρόπον ὥστε τὸ παιδί νὰ γνωρίζῃ τὸν τρόπον μετὰ τὸν ὁποῖον θὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ἀνατεθεῖσαν ἐργασίαν, νὰ εἶναι δηλαδὴ ὁ μαθητὴς κάτοχος τῆς τεχνικῆς τῆς ἐργασίας. Πῶς θὰ παρατηρῇ, πῶς θὰ διαβάξῃ ἓνα βιβλίο, ποῖα σημεία θὰ σημειώσῃ, πῶς καὶ πότε θὰ κἀνὴ χρήσῃ τοῦ λεξικοῦ, τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου, πῶς θὰ ἀνατρέχῃ σὲ εὐκόλες πηγές. Τίκυρια σημεία θὰ ἔχει κατὰ τὴν λύσιν ἐνὸς προβλήματος (Τί; πῶς; ἀπάντησις). Ἡ κατοχὴ τῆς μεθόδου ἐργασίας ἐκ μέρους τοῦ παιδιοῦ καθιστᾷ τὴν ἐργασίαν πρὸς θελκτικὴν καὶ ἐπιφέρει ὀλιγωτέραν κόπωσιν. Ἄλλο σημεῖον τοῦ ὁποῖου πρέπει ὁ διδάσκαλος νὰ προσέξῃ εἶναι τὸ ἐξῆς:

Νὰ γνωρίζῃ σαφῶς τὸ παιδί τὴν ἐργασίαν τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ φέρῃ ἀπὸ τὸν οἶκον. Ποτὲ τὸ παιδί νὰ μὴν φεύγῃ ἱδίῳ τὸ σχολεῖον μετὰ ἐρωτηματικά. Καὶ αὐτὸ συμβαίνει διότι συνήθως δίδονται αἱ ἐργασίαι τὴν τελευταία ὥρα, ἢ τὴν ὥρα που κυττᾷ τὸ κουδούνι διὰ διάλειμα, κατ' ἥν ὥραν τὸ παιδί κατὰ τὰ 3)4 σκέπτεται τὸ παιγνίδι.

Κατὰ τὴν ἀνάθεσιν τῶν ἐργασιῶν νὰ μὴν παρασύρεται ὁ διδάσκαλος ἀπὸ τὰ προικισμένα μετὰ ἰκανότητος παιδιὰ, ἀλλὰ νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τοῦ τὸν μέσον ὅρον τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τῶν μαθητῶν. Νὰ εἶναι εἰς θέσιν ὁ διδάσκαλος νὰ διακρίνῃ τὰς δυσκολίας που περιέχει ἡ κάθε ἐργασία, ὥστε νὰ τηρῇ κάποιο μέτρον ἐργασίας κατ' οἶκον. Τέλος ἂς ἀποτελῇ διὰ τὸν διδάσκαλον τὸν χρυσοῦν κανόνα

ὅτι κάθε ἐργασία πρέπει νὰ ἔχη τὸ γνωρίσμα τῆς δημιουργικῆς ὑφῆς, τῆς αὐτενεργείας ἢ ὁποῖα θὰ ἀναπτύξῃ τὴν σκέψιν τὴν φαντασίαν, τὴν μνήμην, τὴν εὐκίνησιν τοῦ μυαλοῦ καὶ ἡμέρα μετὰ τὴν ἡμέρα θὰ προάγεται τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τοῦ μαθητοῦ.

3) Τὸ σχολεῖον ἐκτός τῶ προηγουμένων ἀπαιτήσεων, πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν του, ὅτι οἱ πολλὰς ἐργασίας που ἀναθέτει τὸ σχολεῖον δύνανται νὰ προσεγγίσουν βλάβην εἰς τὸ παιδί καὶ νὰ ἐπιφέρουν τὴν ὑπερκόπωσιν, ἢ ὁποῖα ὡς γνωστὸν προκαλεῖ ἐνοχλήσεις εἰς τὸν στομάχον, κόβει τὴν ὄρεξιν διὰ τὸ φαγητὸν, φέρει αὐπνίες, πονοκεφάλους καὶ ὁδηγεῖ σὲ νευρώσεις.

Διὰ τοῦτο τὸ σχολεῖον πρέπει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν: τὸν χρόνον που ἀπαιτεῖ ἡ κάθε ἐργασία, τὰς ἐργασίας που τοὺς ἀναθέτουν οἱ γονεῖς εἰς τὸ σπίτι διὰ τὰς ἐξωσχολικὰς ἀνάγκας τὰς ὁποίας δὲν πρέπει νὰ παραβλέπωμε. Τὰς ξένας γλώσσας αἱ ὁποῖαι σήμερον μετὰ τὴν ἐπαφὴν που ἔχομε μετὰ τοὺς ξένους δὲν εἶναι εἶδος πολυτελείας ἀλλὰ ἀνάγκη, τὰ φροντιστήρια ὠδικῆς, πιάνου καὶ τῶν μαθημάτων, διότι ὁ τρόπος τῶν εἰσιτηριῶν ἐξετάσεων, ἐπιβάλλει δυστυχῶς τοῦτο. Τὰ διάφορα σπῆρ, ὁ χρονοφάγος κινηματογράφος, πρέπει νὰ ὑπολογίζονται ὡς ἀφαιροῦντα χρόνον καὶ κατανόησιν δυνάμεων.

Καὶ τὸ περιβάλλον ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ζῇ ὁ μαθητὴς, αἱ συνθήκαι διαβιώσεως, τὸ κλίμα τοῦ τόπου, αἱ ἐποχαί, ὁ χώρος ὁ κατάλληλος πρὸς ἐργασίαν, τὰ βοηθητικὰ μέσα τὰ ὁποῖα πορεύει ἡ οἰκονομία εἰς βιβλία, κ.λ.π. τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τῶν γονέων, ἐπιδρῶν ἐμμέσως ἐπὶ τῆς κοπώσεως τῶν μαθητῶν.

Οἱ ξένοι παιδαγωγοὶ καὶ ἱατροὶ καὶ οἱ ἱδικοί μας συμφωνοῦν ὅπως αἱ κατ' οἶκον ἐργασίαι περιορισθῶν διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν κατωτέρων τάξεων εἰς 15-30' τῆς ὥρας, τῶν μεσαίων εἰς 1-1,30' καὶ τῶν ἀνωτέρων εἰς 1,15-2 ὥρας μετὰ διακυμάνσεις ἀνολόγως τῶν ὥρων ἐργασίας ἐκάστης ἡμέρας. Καθ' ἃ δηλαδὴ ἡμέρας ἢ σχολικὴ ἐργασία εἶναι μακροτέρα ἢ κατ' οἶκον ἐργασία ὀφείλει νὰ εἶναι βραχυτέρα καὶ τοῦτο διότι κάθε πνευματικὴ ἐργασία εἶναι ταυτοχρόνως καὶ σωματικὴ μετὰ ἀπτελέσμα τὴν αὐξήσιν τοῦ συντελεστοῦ κοπώσεως.

Ἐπειδὴ ὅταν διδάσκουν περισσότεροι τοῦ ἐνὸς διδάσκαλοι εἰς τὴν τάξιν, ὁ καθένας δίδων μεγαλυτέραν ἀξίαν εἰς τὸ μάθημά του, ἀναθέτει πολλὰς ἐργασίας εἰς τὸ παιδί, πρέπει νὰ τηρηθῇ βιβλίον τῶν κατ' οἶκον ἐργασιῶν, ὥστε νὰ συγίζονται αἱ ἐργασίαι καὶ νὰ μὴν φορτώνονται εἰς βάρος τῆς ψυχροσωματικῆς ὑγείας τοῦ παιδιοῦ. Πολλοὶ διδάσκαλοι ἀγνοοῦντες ὅτι ἡ ἀνάπαυσις τοῦ μαθητοῦ ἔχει σκοπὸν τὸν ἐξαφανισμὸν παντὸς ἴχνους κοπώσεως φορτῶνουν τὰ παιδιὰ κατὰ τὰς διακοτῶν Χριστουγέννων — Πάσχα — Καλοκαίρι μετὰ πλῆθος λογίων-λογίων ἀσκήσεων. Τοῦτο ἀπαγορεύεται διότι καὶ ἡ μικρότερα σχολικὴ ἐργασία

ταράσσει τὸν μαθητὴν καὶ δὲν τὸν ἀφήνει νὰ ἡρεμήσῃ. Ἀκόμη ἐπιβάλλεται ὕστερα καὶ ἀπὸ μία ἐπιπονη ἐργασία ὅπως εἶναι τῶν διαγωνισμῶν νὰ γίνεταί μία ἀνάπαυλα μετὰ ἓνα περίπατον κ.λ.π. Δὲν χάνει τὸ σχολεῖον καὶ μάλιστα τὸ νέον σχολεῖον, διότι ὅταν συνηθίζῃ τὰ παιδιὰ νὰ ἐργάζονται ἐρευνητικὰ, παραγωγικὰ, δὲν εἶναι δυνατόν πορὰ νὰ ἀποκομίσῃ ὕστερα ἀπὸ μίαν διακοπὴν μαθημάτων κέρδη τὰ ὁποῖα θὰ ἐκμεταλλευθῇ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸ σχολεῖον.

Αἱ σχολικαὶ ἐργασίαι δὲν πρέπει νὰ παρεμποδίσουν τὸν ὕπνον. Ὁ ὕπνος κατὰ τὸν ἱατρὸν Βίκτορ καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον ἱκανὸν νὰ σκέπτεται, νὰ αἰσθάνεται καὶ νὰ δρά κατὰ τρόπον πλήρη. Κατὰ τὴν ὥρα τοῦ ὕπνου τελείται ἡ αὐξήσις τοῦ σώματος, ἀποβάλλονται αἱ δηλητηριώδεις οὐσίαι, ἀναεοῦνται αἱ φθαρεῖσαι δυνάμεις τοῦ ὁργανισμοῦ καὶ ἰσχυρὰ τὸ παιδί μετὰ τὸν πλήρη ὕπνον τὴν διάθεσιν πρὸς ἐργασίαν. Ὁ Glaradele φωνάζει καὶ λέγει 1)4 ὕπνος εἶναι πολὺ ὠφελιμότερος διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ παιδὸς ἀπὸ τὴν θαυμασιώτερον μάθημα. Ὁ σχολίατρος τοῦ Βερολίνου Bergard κατόπιν ἐξετάσεως 6651 παιδῶν κατήρτισε πινάκα τοῦ ἀπαιτούμενου διὰ ἐκάστην ηλικίαν ὕπνου. Κατ' αὐτὸν τὰ παιδιὰ μέχρις ηλικίας 11 ἐτῶν πρέπει νὰ κοιμῶνται 11 ὥρας μέχρι 13 ἐτῶν 10 ὥρας καὶ μέχρι 14 ἐτῶν 9.30 τοῦλάχιστον. Καὶ ἡ ἐνορξίς τῆς κατ' οἶκον ἐργασίας πρέπει νὰ γίνεταί 1)2 ἢ μίαν ὥραν μετὰ τὸ φαγητὸν, εἰς χώρον ἀπληλαγμένον παντὸς θορύβου. Οἱ γονεῖς νὰ μὴν προβάλλουν ἐμπέδια εἰς τὴν ἐργασία ἀπὸ ἀγνοία τῆς σοβαρότητος τῆς ἐργασίας ἢ ἀπὸ ἀπερίσκεψία.

Κλείνων τὸ κεφάλαιον τῆς κοπώσεως καταλήγω εἰς τὸ ὅτι ὁ μαθητὴς νὰ μὴν παραφορτῶται μετὰ σχολικὰς ἐργασίας, διότι χάνει τὴν χωρὴν πρὸς ἐργασίαν. Ἡ δημιουργικὴ ἐφεσις καὶ ἰκανότης ἀμβλύνεται καὶ τότε οἱ μαθηταὶ διὰ νὰ ἀνταποκριθῶν πρὸς τὰ καθήκοντά των ἐργάζονται ἐπιφανειακά, λίγες ὥρες πρὶν ἀρχίσῃ τὸ μάθημα, πράγμα ἀντίθετον πρὸς τὴν ἡθικὴν τάξιν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος.

Τὸ ἐπιχείρημα ὅτι τὰ παιδιὰ ἐργάζονται ἐπιπολαιῶς εἰς τὰς κατ' οἶκον ἐργασίας δύνανται νὰ πείσῃ, ὅταν οἱ ἐργασίας τοῦ σπιτιοῦ ἐλέγχονται μετὰ εὐσυνειδησίαν καὶ δικρίσειαν τακτικῆς. Ὅχι μετὰ κόκκινες μολυβιὲς καὶ ξηροὺς θαμνοὺς ἀλλὰ μετὰ καθοδήγησιν τοῦ μαθητοῦ εἰς τὴν διόρθωσιν τοῦ ἐσφαλμένου. Ὅταν διὰ τοῦ ἐλέγχου τῆς ἐργασίας κάμναι τὸν μαθητὴ ἱκανὸν εἰς αὐτόνομον καὶ αὐτενεργὸν ἐργασίαν. Ὅταν ἐπαίει τὴν προσπάθειαν τοῦ μαθητοῦ, χωρὶς νὰ κάμνῃ συγκρίσεις, διὰ νὰ μὴν δημιουργῇ συναισθήματα κατωτέρας, τότε ἀνεβάζει τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τοῦ μαθητοῦ καὶ τὸν κάμναι νὰ ἀντικρύσῃ τὴν σχολικὴν ἐργασίαν ὡς μέσον προόδου του. Ἄν δὲν κατορθῶν νὰ ἐλέγχῃ ὅλους, σπανίως ἂς κάμνῃ τοῦτο διὰ κλήρου, οὕτως ὥστε ὁ

μαθητὴς νὰ ἀναμένῃ πάντοτε τὸν ἐλεγχον.

Ἀπέλυτον δίκαιον δὲν ἔχουν οἱ ὑποστηρίζοντες, ὅτι ἡ κατ' οἶκον ἐργασία εἶναι ποιοτικῶς κατωτέρα. Διὰ τὰ παιδιὰ τῶν μικρῶν τάξεων ἡ ἐργασία εἰς τὸ σχολεῖον εἶναι ποιοτικῶς καλυτέρα. Ὅσο ὅμως μεγαλώνουν τὰ παιδιὰ, τόσο ἡ ποιότης τῆς ἐργασίας, που γίνεται εἰς τὸν οἶκον εἶναι καλυτέρα. Ἡ ἐργασία εἰς τὴν ἡσυχίαν τοῦ σπιτιοῦ εἶναι πρὸς δημιουργικὴν, ἰδίως ἡ ἐργασία τῶν κοριτσιῶν διότι δὲν ὑφίστανται τὴν ἐνοχλητικὴν ἐπίδρασιν τῆς μάξης. Βέβαια πρέπει τὸ παιδί νὰ ἔχῃ συνηθίσῃ σὲ κάποιο μέτρον αὐτοπεριθαρξίας, ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς. Τὰ παραχαζιμένα δὲν μποροῦν νὰ ἐργασθῶν καὶ τυραννοῦν καὶ τὸ περιβάλλον τους.

Δι' ὅσων ἐξέθεσα νομίζω ὅτι ὁ καλὸς χειρισμὸς τῶν κατ' οἶκον ἐργασιῶν, προσφέρει μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὸ σχολεῖον.

Ἀπολλάσσει τὴν διδασκαλίαν ἀπὸ ἓνα μεγάλο μέρος ἐργασίας ἢ ὁποῖα ὑπηρετεῖ τὴν ἐπανάληψιν, τὴν ἀσκήσιν, τὴν ἐφαρμογὴν. Βοηθεῖ εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τῶν γνώσεων καὶ γενικὰ βοηθεῖ τὸν διδάσκαλον εἰς τὸ διδασκόν του ἔργον, ἐφ' ὅσον βέβαια, ἡ ἐργασία γίνεται μετὰ αὐτενεργίαν καὶ ἐσωτερικὴν παρώθησιν τοῦ μαθητοῦ. Τὴν μεγίστην παιδαγωγικὴν ἀξίαν τῶν κατ' οἶκον ἐργασιῶν βλεπτοῦσα ἀνατέρας.

Δικαίως λοιπὸν θεωροῦνται αἱ κατ' οἶκον ἐργασίαι ὡς τὸ βαρόμετρον τῆς ποιοτικῆς ἐργασίας, ὁ καθρέφτης τοῦ σχολείου.

Ὁ Μερὸν ἀναφερόμενος εἰς τὰς κατ' οἶκον ἐργασίας λέγει: «Τὸ σχολεῖον ὀφείλει νὰ μορφῶνῃ ἀνθρώπους ἱκανοὺς νὰ λύσιν ἀσφαλῶς τὰ προβλήματα, ἱκανοὺς πρὸς αὐτενεργὸν ζῶν».

ΕΙΔΙΚΩΤΕΡΑΙ ΑΝΑΓΚΑΙ ΕΠΙΒΑΛΛΟΥΣΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ ΕΡΓΑΣΙΑΝ

Ἡ ἐργασία εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ἡ ἐργασία τοῦ μαθητοῦ κατ' οἶκον εἶναι δύο πράγματα συνδεδεμένα κατὰ τρόπον που τὸ ἓν δὲν μπορεῖ νὰ στέκεται χωρὶς τὸ ἄλλο. Ἡ μία ἐργασία χωρὶς τὴν ἄλλη δὲν ἔχει καμμίαν δύναμιν. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ τρόπου ἐργασίας εἰς τὸ σχολεῖον, μετὰ τὴν συνεχὴ ἐρευναν, παρατήρησιν, ἐκθεσιν καὶ ὑπεκρίσειαν τῶν διδασκόντων κατὰ ποικίλον τρόπον, ἰχνογράφειν, πλαστικὴν ἀναπαράστασιν κ.λ.π. ἐπιβάλλει τὴν κατ' οἶκον ἐργασίαν, διότι ἐσοβαρὸν μέρος τῆς ἐργασίας ἀναλαμβάνει ὁ μαθητὴς.

Ἰδιαίτερος εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰ περίχωρα αἱ κατ' οἶκον ἐργασίαι εἶναι ἀπαραίτητοι, διότι τὰ διεφέροντα τῶν μαθητῶν εἶναι ποικίλα, οἱ ἐρεθισμοὶ πρὸς μάθησιν παρουσιάζονται ἀνὰ πᾶν δῆμα. Ἡ σχολικὴ πραγματικότης, δὲν δύναται νὰ ἀνταποκριθῇ πρὸς τὰς πνευματικὰς ἀπαιτήσεις τῶν μαθητῶν. Δὲν ἔχει τὸν χρόνον, ἔχει διογκωμένους εἰς ἀριθμὸν μαθητῶν τάξεις, ἔχει ὕλην μετὰ τὸ ἰσχύον ἀνα-

λυτικὸν πρόγραμμα, συμπετυκνωμένην. Ἐρ-
χεται λοιπὸν ἡ κατ' οἶκον ἐργασία ὡς συμπλή-
ρωμα τῆς σχολικῆς ἐργασίας ἢ ὡς ἐπιμήκυν-
σις τοιαύτης. Ἐρχεται ἡ κατ' οἶκον ἐργασία
ἡ ὁποία στηριζομένη εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διά-
θεσιν τοῦ μαθητοῦ, ἐξελίσσει τὰς λαθνανοῦ-
σας ἱκανότητας τοῦ μαθητοῦ καὶ γίνονται
ἀντιληπτὰ εἰς τὸ σχολεῖον, τὸ ὁποῖον καλλιερ-
γεῖ ταύτας κατὰ τὸν ἐνδεδειγμένον ψυχολογι-
κὸς καὶ διδακτικὸς τρόπος.

Καὶ ἀπὸ παιδαγωγικῆς πλευρᾶς ἐδῶ εἰς
τὰς Ἀθήνας ἐπιβάλλονται αἱ κατ' οἶκον ἐρ-
γασίαι, διότι χρησιμοποιοῦν τὸ παιδί τὸν χρό-
νον τὸν ἐλεύθερον εἰς σχολικὰς ἐργασίας καὶ
ἀποφεύγει τὰς παντοειδῆς ἀπασχολήσεις καὶ
πειρασμοὺς τῆς σημερινῆς ὑλιστικῆς ἐποχῆς,
παρατηρουμένης ἐδῶ εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ
τὸν πλέον ἐκδηλον τρόπον.

Ὁ ταχὺς ρυθμὸς τῆς ζωῆς τῶν Ἀθηνῶν,
οἱ θεῖροι, ἡ διαρκὴς κίνησις, ἡ συχνὴ ροὴ καὶ
ἀλλαγὴ τῶν παραστάσεων τοῦ παιδιοῦ, κατέ-
στησαν τὰ παιδιὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἄβουλα, ἐπι-
πόλαια, ἀσταθὰ καὶ νευρικά. Ἡ Σχολικὴ κατ'
οἶκον ἐργασία ὑποχρεώνει διὰ τῆς καταβολῆς
πνευματικῆς ἐνεργείας πρὸς ἀσπεράτωσιν
τῆς ἐργασίας, νὰ συγκεντρωθῶν νὰ ἡρεμή-
σουν νὰ καταστρώσουν σχέδια κ.λ.π. Ὅλοι
αὗτοι αἱ ἐνέργειαι ἀποτελοῦν ἀντίρροπον τῆς
νευρικότητος τοῦ παιδιοῦ.

Διὰ ποῖων προσφορῶν μέτρων καὶ τρόπων
τὸ σχολεῖον καὶ ἡ οἰκογένεια θὰ ἀντιμετω-
πίσουν ὀρθῶς τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐν τῷ
πλαίσίῳ τῶν ἱδρυσάντων σχολικῶν καὶ οἰ-
κογενειακῶν συνθηκῶν τῆς Ἐκπαίδ. Περι-
φερείας Ἀθηνῶν—Ἀττικῆς.

Τὰ σχολεῖα μας κυρίως φιλοξενοῦν παιδιὰ
τῶν κατωτέρων τάξεων, τὰ εὖπορα παιδιὰ φοι-
τοῦν εἰς τὰ ἱδιωτικὰ σχολεῖα. Ἐλάχιστον πο-
σοτὸν εὖπόρων παιδιῶν φοιτοῦν εἰς τὰ Δη-
μόσια σχολεῖα. Αἱ συνθήκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας
διαβίου αἱ λαϊκὰι τάξεις τῶν Ἀθηνῶν εἶναι
γνωσταί. Ἐντὸς ἐνὸς ἡ δύο ὡματίων στοιβά-
ζονται τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας. Ἐκεῖ εἶναι
ὁ τόπος διαμονῆς των, ἐκεῖ τὸ ἐστιατόριον, ἡ
ἀναψυχὴ, ἡ ὑποδοχὴ τῶν ξένων, ἡ ἀνάρρωσις
τοῦ ἀσθενοῦς. Οἱ γονεῖς ἀπουσιάζουν εἰς τὴν
ἐργασίαν καὶ κατὰ ἓνα μεγάλον ποσοστὸν καὶ
τὰ μεγαλύτερα παιδιὰ βοηθοῦν εἰς τὴν οἰκο-
νομίαν τῆς οἰκογενείας.

Εἰς τὴν μεοσίαν τάξιν τῶν ὑπαλλήλων-
μικροεπαγγελματιῶν τὰ παιδιὰ εὐρίσκονται
εἰς πλεονεκτικωτέραν θέσιν, διότι ἔχουν καλ-
λιτέραν διαρρύθμισιν τῆς ζωῆς των, παρακο-
λουθοῦν οἱ γονεῖς τὴν ἐργασίαν τῶν παιδιῶν
των καὶ εἰς τὴν τάξιν τῶν πλουσίων ὅπου ὑ-
πάρχει ἄνεσις, πολυτέλεια, ἐλλείπει τὸ γνή-
σιον ἐνδιαφέρον πρὸς τὰ παιδιὰ των διότι ἡ
ἔχει ἀναλάβει τὸ ἱδιωτικὸν σχολεῖον κατ' ἀπο-
κοπὴν καὶ ἐπὶ χρήμασι τὴν μάρτυσιν τῶν παι-
διῶν των ἡ ἔχει ἀναθέσει τὴν παρακολούθησιν
τῶν παιδιῶν των εἰς φροντιστάς. Καὶ οἱ δύο
οὔτοι παράγοντες, συγκαλύπτουν ἐκτὸς σπα-
νίων ἐξαίρεσεων τὴν ἀμάθειαν τῶν τέκνων των

καὶ ἐτοιμάζουν τὰς σχολικὰς τῶν ἐργασίας,
παίρνουντες ὡς ἀντάλλαγμα οἱ μὲν μαθηταὶ πα-
χυλοὺς βαθμοὺς, οἱ δὲ φροντισταὶ τὴν οὐχὶ
εὐκαταφρόνητον ἀμοιβὴν των.

Ἐπομένως ἡ κατ' οἶκον ἐργασία παύει νὰ
ὑφίσταται ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὑπὸ τὴν ὁποίαν
ἐξετέθη ἀνωτέρω δὲν ἀποτελεῖ, παρὰ ἀπλήν
φενάκη.

Πῶς θὰ ἐργασθῇ τὸ Σχολεῖον, ὥστε νὰ ἀξιο-
ποιήσῃ τὰς κατ' οἶκον ἐργασίας, ποῖαν
θέσιν θὰ πάρῃ ἐναντὶ τῆς οἰκογενείας; Πρέ-
πει ἡ οἰκογένεια νὰ βοηθῇ τὸ παιδί εἰς
τὰς σχολικὰς ἐργασίας;

Ἡ θεωρητικὴ παιδαγωγικὴ ἀρνεῖται τὴν
βοήθειαν εἰς τὸ παιδί, διότι ἔχει τὴν γνώμην
ὅτι τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ συνηθίσουν νὰ στη-
ρίζονται εἰς τὴν ἰδικὴν των δύναμιν, ἀφοῦ ὑ-
ποτίθεται ὅτι ἡ σχολικὴ κατ' οἶκον ἐργασία
ποιοτικῶς καὶ ποσοτικῶς εἶναι ἀνάλογος
πρὸς τὸ παιδί.

Ἐὰν θεωρητικῶς αὐτὸ στέκει ἡ πραγματι-
κότης εἶναι ἄλλη. Τὸ παιδί τῶν Ἀθηνῶν καὶ
ἰδίως τῶν λαϊκῶν τάξεων, ἀπὸ τὴν ἀθλίαν
οἰκονομικὴν ζωὴν, ἀπὸ τὸν ἐκλυτον βίον πολ-
λῶν οἰκογενειῶν, ἀπὸ τὴν ἑλλειψιν ἢ ἀκατάλ-
ληλον χώρον ἐργασίας, φέρει τὰ ἴχνη τῆς κο-
πώσεως. Ἐὰν δὲν βοηθηθῇ θὰ κουρασθῇ καὶ
δὲν θὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν κατ'
οἶκον ἐργασιῶν.

Πρέπει νὰ βοηθηθῇ ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸν
περιβάλλον (γονεῖς, ἀδελφοί). Διὰ τὰν εἶναι ὁ-
μως ἡ βοήθεια οὐσιαστικὴ, διὰ νὰ εἶναι δη-
λαδὴ βοήθεια πρὸς αὐτοβοήθειαν πρέπει τὸ
σχολεῖον νὰ διαφωτίσῃ τοὺς γονεῖς εἰς τὴν ἀ-
ξίαν καὶ τὸν τρόπον ἐκτέλεσεως τῶν κατ' οἶ-
κον ἐργασιῶν. Θὰ τοὺς ἐξηγήσῃ πότε καὶ
μέχρι ποίου σημείου θὰ προσφέρεται ἡ βοή-
θεια. Νὰ ἐξηγήσῃ πῶς ἀνήκον καὶ κατασ-
τρεπτικὸν εἶναι ὅταν τοῦ δίδωμε ἐτοιμοὺς ἐρ-
γασίας διὰ τὸ σχολεῖον.

Ἀπὸ γονεῖς οἱ ὁποῖοι εἶναι ἡμιμαθεῖς ἢ
δὲν γνωρίζουν τὸ νέον σύστημα ἐργασίας (ἐ-
ννοία διδασκαλίας, μέθοδος Ντεκρολὺ κ.λ.π.)
ἄς τοὺς παρακαλέσωμε νὰ μὴν ἐπεμβαίνουν
εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ παιδιοῦ. Τὴν μόνην ἀ-
παίτησιν ποὺ θὰ ἔχωμε εἶναι νὰ ἐξασφαλίσουν
ἓνα μέρος ἥσυχον διὰ νὰ ἐργάζεται τὸ παιδί
ἀνενόχλητα, ἄς ρωτοῦν τὸ παιδί ἂν ἐτελείωσε
τὰς ἐργασίας του, ἂν ἔχει τὰ βιβλία σὲ τάξι
καὶ καθαρὰ. Ἀς καταπολεμοῦν τὴν ἀναβλητι-
κότητα τῆς ἐκτέλεσεως τῆς ἐργασίας. Ἀς εἶ-
ναι τέλος παράδειγμα οἱ ἴδιοι γονεῖς εἰς τὸ
καθῆκον των, ὁπότε καὶ τὰ παιδιὰ των θὰ
ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμα των.

Προέχει ὁμως ἡ κατανόησις καὶ ἡ ἐμβάθυν-
σις ἐκ μέρους τῶν γονέων τῆς αξίας ποὺ ἐγ-
κλείουν αἱ κατ' οἶκον ἐργασίαι. Τοῦτο θὰ
ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς στενῆς συνεργασίας Σχο-
λεῖου—οἰκογενείας. Διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν
πρωτῶν τάξεων, ποὺ δὲ διαθέτουν οὐτε χώρον,
οὔτε ἐπιβλεψιν γονέων, ἔχω τὴν γνώμην ὅτι
τὸ σχολεῖον νὰ ἔχῃ τὰς θύρας ἀνοικτάς καθ'
ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ ἐκεῖ ὑπὸ τὴν ἐπιβλεψιν

Ο ΔΩΔΕΚΑΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΤΟΥ ΟΜΙΛΕΙΝ (*)

ὑπὸ ΜΙΧΑΗΛ Ε. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ Δημῶλου

Τί εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μᾶς φοβίζει ἀπὸ
τοῦ νὰ εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ ἐγειρόμεθα ἐνώπιον
ὁμίλου ἀνθρώπων καὶ νὰ ἐκφραζώμεθα μὲ σα-
φήνειαν καὶ ἐκφραστικότητα.

Πιθανῶς νὰ ζητεύετε ἓνα ὁμιλητὴν, ὁ ὁποῖος
ἐγείρεται ἄνευ οὐδεμιᾶς προπαρασκευῆς καὶ
θέτει ἐρωτήσεις μετὰ τὸ τέλος μιᾶς διαλέξε-
ως. Οὗτος φαίνεται βέβαιος εἰς τὸν ἑαυτὸν
τοῦ καὶ διατυπώνει τὰς ἰδέας του ἄνευ οὐδε-
μιᾶς ἐκδήλου προσπάθειας.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἄλλοις καθήμενοι «μὲ τὴν
γλῶσσαν δεμένην» εἶναι ἀλίγκιοι νὰ λάβουν
τὸ θάρρος νὰ θέσουν ἐρωτήσεις ἀκόμη καὶ
εἰς τὰ πλέον τετριμμένα ζητήματα.

Πῶς δύνασαι λοιπὸν νὰ μάθῃς νὰ ὁμιλῇς
ἀποτελεσματικῶς; Κατωτέρω παραθέτω δώ-
δεκα σημεία τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ μελετᾷς ὁ-
σάκις θὰ σοῦ δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ ὁμιλῇς:

1. Ἀ π ὁ κ τ α ἐ μ π ι σ τ ὁ σ ὺ ν η ν.
Ἀρχικὴ νευρικότης δὲν ὑφίσταται εἰς πολλοὺς
πεπρωκισμένους ὁμιλητάς, καὶ τοῦτο εἶναι ἔ-
να πολύτιμον προσόν, κατὰ τινὰ τρόπον. Τοῦ-
το σὰς ἐμποδίζει ἀπὸ τοῦ νὰ ὁμιλῇτε χωρὶς
τὸ αἰσθημα τῆς εὐθύνης καὶ συντόμως ἐξαφα-
νίζεται ὅταν εἰσέρχεται εἰς τὸ θέμα.

Μὴ ἐνοχλῆσαι ἐὰν αἰσθάνεσαι τὸν ἑαυτὸν
σου νὰ εὐρίσκεται εἰς μίαν νευρικὴν κατάστα-
σιν. Σκέψου τί θέλεις νὰ εἴπῃς — ποτὲ τὸν
ἑαυτὸν σου — κ α ἰ λ έ γ ε σ ὺ τ ὁ.

διδασκάλων νὰ γίνεται ἡ ἐργασία τοῦ παιδιοῦ,
ἡ ὁποία θὰ εἶναι ἰδεώδης διότι τὰ μέσα ἐρ-
γασίας ὑπάρχουν ἤτοι σχολικὰ βιβλιοθήκαι,
Γεωγραφικὴ χάρται καὶ ὁ ἐπιστήμων διδά-
σκαλος ὁ ὁποῖος θὰ κατευθύνῃ τὴν μελέτην
τῶν παιδιῶν. Διὰ τοῦτο οὐδὲν σχολεῖον πρέ-
πει νὰ στερῇται τῆς παιδικῆς βιβλιοθήκης,
οὔτε νὰ κλείνῃ διὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν. Οἱ
Σύλλογοι γονέων ἄς φροντίσουν νὰ ἐξεύρουν
πόρους διὰ τὴν ἐπὶ πληρωμὴν τῶν ἐργαζομέ-
νων τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας.

Παραίτων τὴν πραγματείαν μου, εὐχαριστῶ
τὸν Σὺν Γενικὸν Επιθεωρητὴν κ. Εὐάγγ. Πα-
παϊωάννου διότι μοι ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ ἀσ-
χοληθῶ μὲ ἓν ζήτημα μεγάλῃς σημασίας ἀπὸ
διδασκαλίας καὶ παιδευτικῆς ἐν γένει πλευρᾶς.
Ἐν ζήτημα τοῦ ὁποῖου ὁ χειρισμὸς δύναται νὰ
ὠφελήσῃ καὶ νὰ ἀποτελέσῃ τὸ ἕτερον σκέλος
τοῦ ἔργου τοῦ σχολείου ἢ νὰ βλάψῃ καθιστῶν
τὸν μαθητὴν ἀδουλὸν καὶ σιωπηρὸν ἐχθρὸν
τοῦ σχολείου.

Πιστεύω ὅτι ἡ σημειωθεῖσα καὶ σημειωμέ-
νη μεταστροφή τοῦ σχολείου εἰς τὸν παιδαγω-
γικὸν καὶ ψυχολογικὸν δρόμον του, θὰ κατα-
στήσῃ τὸ σχολεῖον τόπον, ὅπου δὲν ἔρχονται
τὰ παιδιὰ νὰ λάβουν παραγγελίας, νὰ ἐκτε-

Ἀρπάξῃ κάθε εὐκαιρίαν νὰ θέτῃς ἐρωτή-
σεις εἰς μίαν συγκέντρωσιν, νὰ δίδῃς μίαν σύν-
τομον γνώμην μὲ εὐγένειαν καὶ νὰ προτείνῃς
μίαν πρόποσιν. Οὕτω συντόμως θὰ ἐξοικειωθῇς
μὲ τὸν ἦχον τῆς φωνῆς σου.

Νὰ ἐνεργῇς ὡς νὰ ἦσο ἀπολύτως βέβαιος
εἰς τὸν ἑαυτὸν σου, ἐνῶ συγρόνως μὲ τὴν
πρακτικὴν ἐξάσκησιν θ' ἀποκρίσῃς πεποίτη-
σιν — τὸ πρῶτον μυστικὸν τῆς ἀπιτυχούς ὁ-
μιλίας.

2. Ν ἂ ἐ π ι τ υ γ χ ἄ ν η ς ἔ ν α
κ α λ ὀ σ τ ῆ ρ ι γ μ α. Ὁ μεγάλος ζω-
γράφος Reynolds ὅταν κάποτε ἠρωτή-
θη πόσον χρόνον ἔχρειάσθη διὰ νὰ ζωγραφί-
σῃ ἓνα ἀπὸ τοὺς φημισμένους πίνακάς του
ἀπεκρίθη: «ὅλην μου τὴν ζωὴν».

Κάθε ὁμιλία εἶναι πράγματι ἡ ἐργασία
μιᾶς ζωῆς ὡς ἐπίσης τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς
εἰδικῆς μελέτης. Τὸ περιβάλλον σου, ἡ μελέ-
τη, ἡ παρατήρησις, ἡ ἀκρόασις, ἡ πείρα τῆς
ζωῆς θὰ προνοήσουν διὰ τ' ἀπαραίτητα ἐφό-
δια τῆς ὁμιλίας σου.

Παρατῇρε ἐκεῖνον, τὸ ὁποῖον σοῦ παρέχει
μίαν αἰσθησιν ἀφυπνίσσεως εἰς ὅτι συμβαί-
νει γύρω σου. Ἐὰν σοῦ εἶναι δυνατόν νὰ κα-
ταγράψῃς ἐντυπώσεις καὶ πληροφορίας εἰς ἓν
φύλλον προχείρου τετραδίου.

3. Π ρ ο π α ρ α σ κ ε υ ῇ. Εἰς, εἶπεν
ὅτι «ἡ ἐπιτυχία εἶναι μίαν δημοσίαν ὁμιλίαν,

λέσουν θελήματα κατ' οἶκον, ὅλλὰ νὰ κατα-
κτῇσιν τὰς ἀπαραίτητους γνώσεις, νὰ μά-
θουν τὸν τρόπον προκλήσεως νὰ ἐργασθῶν
ἐντὸς τοῦ σχολείου ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ
διδασκάλου, ἀπαρχόμενα δὲ τοῦ σχολείου νὰ
δύνανται νὰ διαθέτουν τὸν χρόνον των ἐλάχι-
στα μὲν πρὸς ἐκτέλεσιν παραγγελιῶν, κυρίως
ὁμως εἰς ἀσχολίας ἰδίας ἐπιλογῆς, διὰ τὰς
ὁποίας ἐγεννήθη διαφέρον ἐν τῷ σχολεῖῳ καὶ
παρεσχέθησαν ὁδηγίαι πρὸς μεθοδικὴν ἐκτέ-
λεσιν αὐτῶν.

Βιβλιογραφία Περιοδικά: Ἑρμῆς— Νέο σχο-
λεῖο— Παιδεία— Παιδεία καὶ Ζωὴ, Σχολικὴ Ὑγι-
εινὴ— Ἐκπαίδ. Χρονικά. Ἄρθρα τοῦ κ. Γεν.
Ἐπιθ. Τόμοι Πειραμ. Σχολ. Ἀθηνῶν Ζητήμα-
τα Διδακτικῆς Καλλιέργειας—Θεμελ. μορφὰ ἀγω-
γῆς— Γεν. Διδασκ. Ἐξαρχοπούλου—Εἰσαγ. εἰς
τὴν Παιδαγ. Σύγχρονος διδασκ. Σηπλιωτοπού-
λου. Πορίσματα Παιδ. συνεδρίων. Σκόρπιες
μελέτες— Ἀγωγή—Δυναγωγία Μαρκέτου.

Αἱ κατ' οἶκον ἐργασίαι Ξηροτείρη.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΝΑΣΤΟΣ

Δ)τῆς 2ου Δημ. Σχ. Κηφισιάς

(*) Μετάφρασις ἀπὸ τὰ Ἀγγλικά.

δπως εἰς πολλὰ ἄλλα πράγματα εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα ἐμπνεύσεως κατὰ 10% καὶ προπαρασκευῆς κατὰ τὰ 90%. Δὲν ὑπάρχει ἀσφαλέστερος τρόπος νὰ ἐπιτύχῃς πεποίθησιν καὶ διαύγειαν ἀπὸ τοῦ νὰ προπαρασκευάσῃς τὴν ὁμιλίαν σου εἰς νοήματα καὶ ὕλην ἀπὸ πάσης ἀπόψεως.

Ὁφείλεις νὰ ἔχῃς κάτι τὸ ἀξιόλογον νὰ εἴπῃς εἰς τὸ ἀκροατήριόν σου. Τοῦτο ὅμως απαιτεῖται προσεκτικὴν κατὰστρωσιν τοῦ σχεδίου σου, τούτεστιν, τὴν πορείαν τῆς διαπραγματεύσεως τοῦ θέματος καὶ τῶν γεγονότων τὰ ὅποια προτίθῃσαι νὰ χρησιμοποιήσῃς.

Οὐδέποτε ν' ἀφίνης τὴν προπαρασκευὴν εἰς τὰ τελευταῖα λεπτὰ ἢ νὰ ἀρκῇσαι εἰς ὀλίγας διαστικὰς, κακογραμμένας, σημειώσεις. Προπαρασκευάσου ἀπὸ διὰς τὰς πλευρὰς καὶ θὰ ὁμιλήσῃς ἐπιτυχῶς.

4. Ἐκλογὴ θέματος. Δύο παράγοντες ὑπηρετοῦνται εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ θέματος: αἱ γνώσεις σου καὶ αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἀκροατηρίου σου.

Ἐὰν εἶσαι ἐξυπνος θὰ διαπραγματευθῇς μόνον ἐκεῖνα τὰ θέματα τῶν ὁποίων ἔχεις προσωπικὴν καὶ ἐιδικὴν γνῶσιν ἢ δι' ἐκεῖνα εἰς τὰ ὅποια ἔχεις ἐπαρκὴ προσωπικὴν πείραν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ σὲ καταστήσουν ἱκανὸν νὰ κάμῃς μίαν ὀλοκληρωμένην ἔρευναν ἀπὸ πηγὰς εἰς τὰς ὁποίας ἔχεις διεισδύσει ἐκ πᾶν προτέρων.

Δυνατὸν νὰ ἐκλέγῃς νὰ ὁμιλήσῃς ἐπὶ μιᾷ ὁψως τῆς ἐργασίας σου, ἢ διὰ μίαν ἐνδιαφέρουσαν ἀσχολίαν. Ἀναμφιβόλως θὰ πρέπη νὰ κατέχῃς πλήρη γνῶσιν τοῦ θέματος εἰς ἀμφοτέρως τὰς περιπτώσεις.

5. Μελέτησέ τὸ ἀκροατήριόν σου. Τὸ θέμα θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἐπίσης κατὰλληλον εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ προβλήματα τοῦ ἀκροατηρίου. Μελέτησε προσεκτικὰ τὸ μέρος καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς συγκεντρώσεως, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ άτομα πού πρόκειται νὰ τὴν παρακολουθήσῃς.

Τοῦτο θὰ σὲ προλάβῃ ἀπὸ τοῦ νὰ ὁμιλήσῃς δι' ἓν θέμα τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι ἀνόμιον πρὸς τὰ διαφέροντα τῶν παρακολουθούντων.

Μελέτησε τὸ ἀκροατήριόν σου καλὰ, καὶ κάμε ἐκλογὴν τοῦ τρόπου καὶ τῶν μέσων τῆς ψυχικῆς προσηγγίσεως σου πρὸς αὐτὸ κατὰ τὴν πορείαν τῆς πραγματείας σου.

6. Συγκέντρωσε ἐπαρκὲς ὕλικόν. Ἐφ' ὅσον ἔχεις κατασταλάξει εἰς τὸ θέμα πού πρόκειται νὰ διαπραγματευθῇς τὸ ἐπόμενον βῆμα εἶναι νὰ συγκεντρώσῃς ἐπαρκὲς ὕλικόν καὶ νὰ προσπαθήσῃς νὰ περιέχωνται εἰς αὐτὸ νέα στοιχεῖα πληροφορικὰ καὶ προκαλοῦντα τὰ διαφέροντα τοῦ ἀκροατηρίου.

Ἐν πρώτοις σκέψου περὶ τοῦ θέματος γενικῶς χρησιμοποιῶν πρὸς τοῦτο τὰς ἀξιοπροσέκτους ἐρωτήσεις, τὰς ὁποίας ὁ Rudyard Kipling ὀνομάζει ὡς «ὑπέρτερον» του. — Ἐρώτησε: Τί; Διατί; Πού; Πότε;

Τοῦτο θὰ σὲ κάμῃ νὰ σκέπτεσαι, πράγμα

τὸ ὁποῖον εἶναι πολὺ ῥυθμιζώτερον ἀπὸ τὸ ν' ἀνατρέχῃς ἀμέσως εἰς τὰς σχετικὰς ἐγκυκλοπαιδείας καὶ βιβλία. Βαθμιαίως θ' ἀναφαίνωνται εἰς τὴν σκέψιν σου μερικαὶ κύρια γραμμαί, τὰς ὁποίας καὶ θὰ καταγράψῃς.

Διατύπωνε τὴν κεντρικὴν ἰδέαν διὰ τοῦ σχηματισμοῦ μιᾶς μικρᾶς ἐκθέσεως ἢ προτάσεως μὲ τὰς κυρίας σκέψεις πού ἀναπτύσσονται ἀπ' αὐτήν. Παρατήρησε τὰς σημειώσεις σου ἐπὶ τοῦ θέματος καὶ ἐν συνεχείᾳ ν' ἀνατρέχῃς εἰς ἄλλας πηγὰς διὰ λεπτομερεῖς πληροφορίας, γεγονότα, ἀποδείξεις, εἰκόνας.

Συγκέντρωσε τόσον ὕλικόν ὅσον ἔχεις ἀνάγκην καὶ περισσότερον εἰς τρόπον, ὥστε νὰ σχηματίσῃς σημειώσεις διὰ μίαν ἐκλογὴν καὶ διευθέτησιν βραδύτερον.

7. Σχεδιάσε τὴν περιγραφὴν σου. Μία ὁμιλία πρέπει νὰ εἶναι εὐχάριστος ὡσὰν ἐν ὧραῖν ταξίδι. Θὰ ἔχῃ μίαν ὥραϊαν, ἐνδιαφέρουσαν καὶ ἐλκυστικὴν ἀνάπτυξιν, ἐν ὧρισμένον τέλος μὲ τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα.

Ἀρχαῖοθεν οἱ ἄνθρωποι ἐχώριζον τὰς ὁμιλίας τῶν εἰς τρία μέρη: εἰσαγωγὴν, διεξαγωγὴν ἢ ἀνάπτυξιν τῆς κεντρικῆς ἰδέας καὶ συμπέρασμα.

Ἡ ὁμιλία σου — ὅσονδήποτε βραχεῖα ἢ ἀπλή — θὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὴν ἀποτελεσματικότητά ἐὰν θ' ἀκολουθήσῃς τὸ σχέδιον αὐτό. Παρουσίασε τὸν ἑαυτὸν σου καὶ τὸ θέμα περιληπτικῶς καὶ κατὰ τὰς ἐκδοχὰς τῶν κυρίων ἰδεῶν προοδευτικῶς διὰ τῆς χρησιμοποίησεως μιᾶς ἢ δύο ἀπεικονίσεων καὶ παραπομπῶν ἐὰν αὐταὶ θὰ βοηθήσουν νὰ ἀποσαφηνίσουν τὰ σημεία, τὰ ὅποια ἐπιθυμεῖς, ἄνευ μειώσεως τοῦ διατηρητέου διαφέροντος, κλειῶν τὴν ὁμιλίαν μὲ μίαν ἐπανάληψιν τοῦ θέματός σου, ἢ ὅπου δοθῇ εὐκαιρία μὲ μίαν ἐκκλησιν δι' ὧρισμένην τινὰ ἐνέργειαν.

Συγκέντρωσε τὸ απαιτούμενον ὕλικόν διὰ τὸ σχεδιάγραμμα ἀπὸ τὰς σημειώσεις καὶ διευθέτησε τὰς πληροφορίας, γεγονότα καὶ ἀπεικονίσεις κατευθυνόμενος οὕτως ἡρέμως ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους ἀπὸ μίαν κεντρικὴν ἰδέαν καθαρῶς ἀναφαινομένην.

Νὰ εἶσαι τότε βέβαιος ὅτι θὰ προσελκύσῃς τὸ ἀκροατήριόν σου κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ὁμιλίας καὶ θὰ εἶναι τοῦτο μαζί σου.

Νὰ ἐνθυμῇσαι ὅτι ἡ δημοσία ὁμιλία ἔχει ὀνομασθῇ «ἡ Τέχνη τῆς Πειθοῦς». Μία καλὸς σχεδιασμένη ὁμιλία ἔχει πολὺ μεγαλύτερας πιθανότηας ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ τῆς ἀπὸ ἀνόμιον μίγμα ἀσυνδέτων καὶ κιστόχων κρίσεων.

8. Χρησιμοποίει σημειώσεις. Ἐν πρόχειρον σημειωματῆριον εἶναι ζωτικὴ ἀνάγκη εἰς ἓνα ὁμιλητὴν. Εἰς αὐτὸ δύνασαι νὰ καταγράψῃς παραπομπὰς, ἀνέκδοτα, ὥραϊας φράσεις, κυνηγίας λέξεις μὲ τὴν σημασίαν τῶν ὧς ἐπίσης καὶ ἐιδικὰς σημειώσεις διὰ τὸ ἰδιαίτερόν σου θέμα.

Ἐὰν αὐταὶ φυλαχθοῦν ταξινομημέναι κατὰ

κατηγορίας θὰ ἔχῃς τὰς πλέον χρησίμους πληροφορίας ἀμέσως διαθέσιμους, δυναμένους νὰ μεταφερθοῦν καὶ χρησιμοποιηθοῦν εἰς ὧραν ἀνάγκης τινὸς εὐχερῶς.

Μερικοὶ ὁμιληταὶ προτιμοῦν νὰ χρησιμοποιοῦν ἐν πλήρει χειρόγραφον, ἢ νὰ γράφουν τὰς ὁμιλίας τῶν ἐξ ὀλοκληρου, καὶ μετὰ ταῦτα ν' ἀπομνημονεύουν αὐτάς. Καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις ὑπάρχει κίνδυνος ἢ ὁμιλία νὰ ἤχη τραχέως καὶ ἀνιερῶς.

Διατί δὲν ἐμπιστεύεσαι εἰς τὸν νοῦν σου νὰ εὐρίσκῃ τὰς ὀρθὰς λέξεις καθ' ὃν χρόνον ὁμιλεῖς;

Ἐὰν γράψῃς τὸ τελικόν σου σχεδιάγραμμα ἀπὸ σημειώσεως εἰς τὸ χαρτί ἢ εἰς ἐν μεγαλύτερον σημειωματῆριον ἢ προτιμότερον δακτυλογραμμένον, χρησιμοποιοῦν μόνον οὐσιώδεις λέξεις ἢ φράσεις, ἢ συνήθεια αὐτὴ θὰ σὲ καταστήσῃ ἱκανὸν νὰ ὁμιλήσῃς ἀπὸ αὐτὰς τὰς σημειώσεις πολὺ ἀποτελεσματικώτερα.

9. Νὰ γίνῃς εὐχάριστος. Ὅταν ἐπιστρέφῃς ἀπὸ μίαν θαυμασίαν διακοπὴν ἀναψυχῆς ἔχεις μίαν ὑπάρχουσαν πείραν ἀπὸ τὴν ὅποιαν δύνασαι ἄνευ δυσκολίας νὰ ἀντλήσῃς ὕλικόν διὰ ν' ἀναδιηγηθῇς τὰ τῆς διακοπῆς σου εἰς ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους συνήντησες.

Χρησιμοποίει τὴν ἰδίαν αὐτὴν περιγραφικὴν ἱκανότητα ὅταν θὰ πρέπει νὰ ὁμιλήσῃς δημοσίως. Κάμε φανερόν τὰ περιστατικά, τὰ θεάματα πού παρατήρησες, τὴν ἀκολουθίαν πᾶν γεγονότων, τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους συνήντησες, καὶ ὁμιλεῖ περὶ αὐτῶν φυσικῶς καὶ ζωηρῶς.

Μάθε νὰ χρησιμοποίῃς τὰς ὀρθὰς, περιγραφικὰς λέξεις. Ὅταν κάποτε συναντήσῃς μίαν ἀσυνήθη λέξιν τῆς ὁποίας δὲν γνωρίζῃς τὴν σημασίαν νὰ ἀνέυρῃς τὴν σημασίαν καὶ παραγωγὴν τῆς εἰς τὸ λεξικόν, καὶ γράψῃς αὐτὴν εἰς τὸ σημειωματῆριόν σου. Χρησιμοποίησε αὐτὰς τὰς ἰδίας λέξεις εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν καὶ εἰς τὰς συζητήσεις σου ἕως ὅτου καταστῶν κτῆμα σου.

Θέσε ὡς κανὼνα περισσοτέρας τῶν δύο λέξεων ἐβδομαδιαίως καὶ εἰς ἓν ἔτος θὰ ἔχῃς προσθέσῃ εἰς τὸ λεξιλόγιόν σου περισσοτέρας τῶν ἑκατὸν νέων λέξεων καὶ φράσεων.

Ἡ εὐγλωττία εἶναι οὐσιώδης εἰς τὴν ὁμιλίαν τῆς ὁποίας αἱ λέξεις καὶ φράσεις εἶναι τὰ βασικά καὶ κύρια ἐφόδια.

10. Ἐσο ζωτικὸς. Ἡ καλὴ συμπεριφορὰ θὰ σὲ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἐκφώνησιν καὶ θὰ εὐχαριστήσῃς τὸ ἀκροατήριον. Νὰ παραμένῃς ὀρθος, ἀνέτως ἰσορροπῶν, ἀναπαυόμενος, μὴ λημονῶν ν' ἀναπνέῃς.

Μὴ διάζεις νὰ σηκωθῇς καὶ ἀπόφευγε τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἀναπνοῆς ἢ ὅποια ἀρχίζει νὰ κοπαστρέφῃ τὸ πλεῖστον τῆς ὁμιλίας.

Καθὼς ἀναπτύσσῃς τὸ θέμα νὰ εἰσελθῇς μέσα εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ οὕτως αἱ χειρονομίαι σου θὰ ἔρχωνται φυσικὰ ὡς συμβαίνει εἰς τὴν συνομιλίαν. Ἐσο ἐνθουσιώδης, ζωτικὸς καὶ ὁ ἐνθουσιασμός σου αὐτὸς θὰ μεταδιδασθῇ εἰς τὸ ἀκροατήριόν σου.

Νὰ ἐνθυμῇσαι τὰς λέξεις τοῦ Αὐγουστίνου: «Μία ἀγαπῶσα ψυχὴ τοποθετεῖ ἄλλην ἐπὶ τῆς πυρᾶς».

Οὐδέποτε θὰ ἐπιτύχῃς τὴν διέγερσιν τοῦ ἀκροατηρίου εἰς ἐνέργειαν καὶ πράξιν εἰμὴ μόνον ὁ ἴδιος ὁ ἑαυτός σου εἰλικρινῶς πειθόμενος τοῦ σκοποῦ σου θὰ ἐκφράζῃ τὰς πεποιθήσεις σου μὲ ζωτικότητα καὶ δεβαιότητα.

11. Κἀμε μίαν ὑποτέλειαν. Τελικῶς ἡ ἐπιτυχία ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν κατανομήν τῆς ὁμιλίας. Ὅλη ἡ προσεκτικὴ προπαρασκευὴ δὲν θὰ ὠφελῇ ἐὰν ἡ ὁμιλία αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δὲ δύναται ν' ἀκουσθῇ.

Ἐὰν ἡ προπαρασκευὴ ἔχει τὴν πρώτην προτεραιότητα ἢ ἀκουστικότης ἔρχεται δευτέρα.

Θὰ σοῦ ἀνταποδοθῇ ἐὰν ἀρχίσῃς ἀργὰ καὶ εὐκρινῶς, διατηρῶν ἐν τάξει τοὺς εὐρισκόμενους εἰς τὴν τελευταίαν σειρὰν. Ἐὰν ἀντιληφθῇς ἐνδεῖξιν ἀνησυχίας λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν δύναται νὰ σὲ παρακολουθήσουν ὕψωσε τὴν φωνήν σου ἢ ὁμιλεῖ μὲ μεγαλύτεραν ἔμφασιν παρατηρῶν τ' ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν σου αὐτῶν.

Απόφευγε τὸ λάθος τοῦ νὰ πίπτῃ ἡ φωνὴ σου εἰς τὸ τέλος ἐκάστης προτάσεως, ἀλλὰ τούναντιον νὰ ποικίλλῃς τὸν τόνον καὶ τὴν ταχύτητα τῆς φωνῆς σου διασκελίζων οὕτω τὴν μονοτονίαν.

Ἐν ἀπὸ τὰ μυστικά τῆς ἀποτελεσματικῆς κατανομῆς καὶ τῆς ἀνέσεως τοῦ ἀκροατηρίου εἶναι καὶ ἡ ἀνετομία τῆς στίξεως. Τοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν πᾶσιν χρόνον διὰ τὴν ἀναπνοήν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καθιστᾷ ἱκανὸν τὸ ἀκροατήριον νὰ σὲ παρακολουθῇ καὶ νὰ ἐξάγῃ τὰ συμπεράσματα ἐνὸς ἐκάστου σημείου, ἐν ᾧ σὺ θὰ ἐλέγχῃς καὶ διευθύνῃς τὴν προσοχὴν τῶν.

Οὕτως ἐφαπτομας εἰς τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας σου. Μία σύντομος ἀνακεφαλαιώσις τῶν κυρίων σημείων διὰ μιᾶς ζωηρᾶς προβολῆς τούτων καὶ μία τελικὴ ἐκκλησις διὰ πράξιν ἀποτεινομένην εἰς τὴν θέλησιν ἐνὸς ἐκάστου ἀτόμου τοῦ ἀκροατηρίου σου καὶ ἡ ὁμιλία ἐκλείσει.

Μὴ φθείρῃς ὀλοκληρὸν τὸ ἀποτέλεσμα περιπλανώμενος. Τὸ τραῖνον σου δὲν θὰ σταματήσῃ σφυρίζοντας ἔξω τῶν διακαδῶσεων τοῦ σταθμοῦ. Θὰ σταματήσῃ ἡσυχὰ καὶ ἀποτελεσματικὰ εἰς τὸν προορισμόν σου.

12. Νὰ ἐλέγχῃς τὰς πρὸ ὁδού σου. Ὅλοι κάμνομεν λάθη — ἀκόμη καὶ οἱ πλέον ἱκανοὶ ὁμιληταί. Τὸ σπουδαιότερον εἶναι νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν ἐπανάληψιν αὐτῶν. Τοῦτο εἶναι τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον εἰς φίλους σου δύναται νὰ σὲ βοηθήσῃ.

Κάμε ἓνα κατάλογον ἀπὸ τὰ βασικά ζωτικὰ στοιχεῖα καὶ ζήτησε ἀπὸ τοὺς φίλους σου ν' ἀκούσουν προσεκτικὰ τὴν ἐπομένην ὁμιλίαν σου, σημειώνοντες τὰ λάθη πού θὰ παρατηρήσουν, ὡς καὶ τὰ ὥραϊα σημεία διὰ τὴν ἐγκαρδιώσιν σου.

«Απ' αυτό θα γίνουν τα εξής διδάγματα: α) Ώφελιμώτερο θα είναι, αν γίνεται κάποιος περιορισμός των θεμάτων των συνεδρίων. Ένα θέμα θα ήταν αρκετό, γιατί θα μπορούσαμε να το εξαντλήσουμε μέσα σε μία ημέρα και να πάρουμε όλοι μέρος στις συζητήσεις. Έτσι θα διατηρούσαμε σταθερά στη μνήμη μας τα κέρδη που αποκομίσαμε, ενώ αντίθετα το δεύτερο θέμα θα σβύνη από τη μνήμη μας το προηγούμενο κ.ο.κ.

6) Συντελεστικό για τη διατήρηση της προσοχής μας και τη σύλληψη των ιδεών θα είναι, αν γίνονται διαλείμματα τουλάχιστον κάθε ώρα, γιατί πρέπει να ομολογήσουμε πως ο τετράωρος καταγωνισμός μας, που έγινε κατά τη συζήτηση επί της τελευταίας διδασκαλίας, χωρίς την παραμικρή διακοπή μας εξάντλησε σωματικά και πνευματικά, σε σημείο ώστε να οφείλωμε ευγνωμοσύνη σ' εκείνους που συνεκράτησαν την επιθυμία τους να μιλήσουν. Η πολύωρη καθήλωση στα κείμενα — κατά τη γνώμη μου — συντελεί στη διάσπαση της προσοχής μας, στην αντί, στον έκνευρισμό μας και στην εξάντληση του ενδιαφέροντός μας.

9) Η μεγάλη διάρκεια των υποδειγματικών διδασκαλιών έπόμενον είναι να καταπονηθεί τα παιδιά. Οι συνέπειες της καταπονήσεως αυτής γίνονται καταφανέστερες, άμα προσέξουμε τον αριθμό των μαθητών που παρακολουθούν τη διδασκαλία και συνεργάζονται με ταξύ τους και με το δάσκαλο. Θα ιδούμε τότε, πως όσο προχωρεί η ώρα, οι δείκτες των χεριών των μαθητών που ύψωνονται, για να δείξουν την πρόθεση των παιδιών για απαντήσεις ελαττώνονται. Αυτό όμως είναι ένα θέμα εύρύτερο, γιατί συσχετίζεται και με πολλούς άλλους παράγοντες. Το θέμα αυτό ελπίζω να μου δοθεί η ευκαιρία να το πραγματευθώ εκτενέστερα. Τώρα απλώς σημειώνω, ότι η μη συμμετοχή του μεγαλύτερου τμήματος, μέρους των μαθητών στη διδασκαλία και η ύψωση όλγων χεριών μαρτυρούν πως για το πλείστον της τάξεως η διδασκαλία ελάχιστα προσφέρει. Εμείς όμως ενδιαφερόμαστε όχι για μερικές θελκτικές διδακτικές φιογούρες, αλλά για ώρισμα μορφωτικά αποτελέσματα.

11) Κατά τις υποδειγματικές διδασκαλίες έπεσαν στα μάτια μας εικόνες τάξεως και ηρεμίας από τη μία μεριά και ζωηρότητας και ευθυμίας από την άλλη. Έδω τα γούστα μας ήταν διαφορετικά. Έγώ άνηκα στη μερίδα εκείνων που θέλουν κίνηση, θάρρος, δραστηριότητα, χαρά, ευθυμία και ζωή μέσα στην τάξη. Σε άλλους άρεσει η άδρανουσα σεμνότητα και η ήρεμοις μακαριότης. Εμένα δε με τρομάζει η ζωηρότητα έστω και αν φτάνει καμμιά φορά στην άταξία, ίσως γιατί από τότε που είμαι σε θέση να επαναφέρω τους άτακτους στην τάξη χωρίς βάνουσα και σκληρά μέσα. Άλλους τους τρομάζει η δραστηριότητα, ίσως γιατί τους έκνευρίζει και δε

μπορούν να τη δαμάσουν. Πιστεύω όμως, πως αν σκοπός του σχολείου είναι να εξυπηρετήσωμε τη ζωή, να πλουτίσωμε τη ζωή και να αυξήσωμε τους χυμούς της, δε μας επιτρέπεται να δίνωμε στο σχολείο μας όψη νεκροταφείου. Άλλά και για το ζήτημα αυτό θα άσχοληθώ άλλοτε.

12) Προκειμένου για τη διδασκαλία του παραμυθιού έπεκράτησε πιά η αντίληψη, πως δεν πρέπει να διδάσκει κατά τμήματα, ούτε να γίνεται αναδιήγησή του. Έως εδώ είμαστε σύμφωνοι. Δόγμα είναι αυτό και δε μπορούμε να το παραδοίμε και να γίνωμε αίρετικοί. Μά γενώνται οι εξής άπορίες:

α) Είναι άπόλυτα δικαιολογημένη η άπαίτηση να σταματά η διδασκαλία εύθως μετά τη διήγηση του παραμυθιού, καθώς και των ίστορημάτων που περικλείουν έντονο φρονηματιστικό περιεχόμενο, για να επιδράσει το περιεχόμενο αυτό στις μαθητικές ψυχές και να μη καταστραφή το άρωμά του με έπεξεργασίες και άλλα καρυκώματα. Μά μόνον αυτό επιδιώκομε με τη διδασκαλία αυτών των μαθημάτων η και άλλους σκοπούς;

6) Ο κ. Γεν. Έπιθεωρητής μας έγνωρισε, πως σε πολλά άποκοσμα σχολεία, τα παιδιά είναι σχεδόν άφωνα και πως άνοίγουν το στόμα τους κυρίως, όταν προκληθούν να διηγηθούν κανένα γνωστό τους παραμύθακι. Λοιπόν τα παιδιά αυτά — και έχωμε τέτοια και στα σχολεία μας — θα άφήσωμε να καταδεχτούν να μιλήσουν, αν και όταν ξέρουν κανένα λαϊκό παραμύθακι; Και τι θα έβλαπτε, αν την άλλη ημέρα τα προκαλούσαμε έντεχνα να επαναλάβουν το παραμύθι που τους διηγηθήκαμε; Δεν έχει εξαμίσθη ακόμη η χθεσινή έπίδραση του παραμυθιού;

γ) Άδιώλειπα μας εγείρεται η άπαίτηση να άσκούμε τα παιδιά να μιλούν σε συνεχή λόγο. Πότε όμως θα τους δοθεί αυτή η ευκαιρία, άφου στα κυριότερα μαθήματα, που διεξάγονται με τη διηγηματική μορφή, τους άπαγορεύεται το λύσιμo της γλωσσίστας τους; Πάει περίπατο η όμιλία των παιδιών σε συνεχή λόγο; η θα κάλλιεργηθεί η δεξιότητα αυτή με την άφωνα ίχνογραφία και με το πλάμο κουλουριών με τα δυο χεράκια;

δ) Καλές και άγιες και πολλών έγκωμίων άξίες είναι και οι άναπαραστές και τα σκέτς, που και εμείς ένθερα υποστηρίξαμε, καλές είναι και οι χειροτεχνικές άποδόσεις και τα άφωνα ίχνογραφικά σκίτσα. Μά όλες αυτές οι γρατζουνιές του παραμυθιού δε θα γινότουσαν έπιδεινώτερα, αν τα παιδιά είχαν άφομοιώσει έξ ολοκλήρου το περιεχόμενο του παραμυθιού;

ε) Γιατί τάχα επιτρέπεται να γδέρνωμε το τομάρι του παραμυθιού και να το κάνωμε λουρίδες που λέγονται σκέτς, δραματοποιήσεις, πλαστικές άναπαραστές κλπ. και άπαγορεύεται να καταδροχθίσωμε όλόκληρο το ψαχνό του; Άν τουλάχιστον το άφήνωμε έντελώς ήσυχο, τότε δε θα γεννιώτανε το πι-

κρό παράπονο στην αναδιήγηση, πως μόνον αυτή άποκληρώθηκε από το γρασίδι που άλλοτε μόνον αυτή το έδοσκε;

στ) Δε θα έπρεπε τα παιδιά να είναι σε θέση να διηγούνται χωρίς να σκοντάφουν και στο σχολείο και στο σπίτι τους μερικά παραμύθια;

Και πως θα το πραγματοποιήσουν αυτό είτε είναι άπαίτηση του Προϊσταμένου μας, είτε κανενός άλλου άδιοσεδάστου προσώπου, είτε των γονέων η του παπού τους; Δε μιλώ για τη γιαγιά, γιατί αυτή κατά τα καθιερωμένα, άποστολή έχει να γυρίζη την άνεμη, να λήη παραμύθια και όχι να άκούη.

ζ) Τα παιδιά των προγόνων μας δεν έδιδάσκοντο παραμύθια, δεν τα άπεμνημόνευαν, δεν άπεστήθιζαν κομμάτια από τα παραμύθια του Όμηρου και από τους μύθους του Αίσώπου και δεν τα αναδιήγηση αυτή δεν άπομνημόνευση και η αναδιήγηση αυτή δεν έβρονημάτισε ψυχές και δεν έχρησίμειυσε σαν μιá πνευματική δεξαμενή, που έδρόσιζε την άνθρωπότητα με τα νάματά της και έδημιούργησε εκείνο που ονομάζωμε έλληνικό θαύμα;

Τις άπορίες αυτές δε μπορεί να κατασιγάση καμμιá αυθεντία. Η σχολική έργασία κατά τα τελευταία χρόνια άπέκτησε κάποια εύκνησία. Και την εύκνησία την άπέκτησε, όταν κατέρριψε μερικούς τύπους, μερικά καλούπια. Για να συντριβούν αυτοί οι τύποι έχρειάστηκε μόχθος νέων ψυχολογικών και παιδαγωγικών αυθεντιών. Οι αυθεντίες αυτές στη θέση των παλαιών τύπων και σταδίων οικοδόμησαν νέους τρόπους διδασκαλίας. Οι τρόποι όμως αυτοί δεν είναι σωστό να κατανήσουν πάλιν τύποι, ορτε άλυσίδες δεσμευτικές των κινήσεων του δασκάλου. Θα ήταν λυπηρό ν' αντικατασταθούν τα σπάρτινα δεσμά μας με μοντέρνα σιδερένια. Οι διδακτικές και παιδαγωγικές αντίληψεις δε μόνον στάσιμες, αλλά διαρκώς μεταβάλλονται. Νέες έρευνες και νέοι πειραματισμοί άατρέπουν η άναθεωρούν τις προηγούμενες αντίληψεις. Γι' αυτό δεν πρέπει να είμαστε άπόλυτοι. Το άπαγορευτικό μη! δεν πρέπει να έκφέρεται κατηγορηματικά εκεί που υπάρχουν σημεία άντιλεγόμενα.

Η διδακτική όρθοδοξία δεν κινδυνεύει από κάποιον άκακη άναδιήγηση. Άρκει ο δάσκαλος να είναι σε θέση να την έκαμειούση σαν μαθητικό αίτημα. Άρκει να γεννήση την παιδική όρεξη για άναδιηγήσεις και για μελέτες και για κατασκευές. Άρκει να έχη τη δύναμη να μαγνητίζη, να θέλγη και να ένθουσιάζει ψυχές.

13) Έγινε διδασκαλία μύθου και όχι παραμυθιού. Ο πρώτος άποβλέπει σε κάποιο δίδαγμα, το δεύτερο στην ίκανοποίηση βαθύτερων πόθων, και στην ψυχαγωγία. Ο μύθος μπορεί και να διαβάζεται, το παραμύθι πρέπει να λέγεται και να άκούεται.

*Αναγνωρίστηκε η άνάγκη να συγκεντρωθούν πολλά λαϊκά παραμύθια. Σύμφωνοι. Άυτό όμως δεν είναι εύκολο σε όλους μας. Μας ζητούνται πολλά.

14) Ο κ. Γεν. Έπιθεωρητής μας υπέδειξε να δημιουργήσωμε την κατάλληλη άτμόσφαιρα για τη διδασκαλία του παραμυθιού. Η πολύτιμη αυτή υπόδειξη ίσχυει και για τα άλλα μαθήματα. Εμείς εδώ θα μπορούσαμε να διευθετήσωμε μιá αίθουσα έτσι που εύκολα να συσκοτίζεται. Την άτμόσφαιρα όμως μπορούμε να την δημιουργήσωμε και χωρίς τεχνητά μέσα. Έχωμε στη διάθεσή μας τις ψυχές των μαθητών.

15) Υποστηρίχτηκε πως τα παραμύθια δεν πρέπει να περιέχουν σκηνές που προκαλούν το φόβο των μαθητών. Και η άπαίτηση αυτή δε μπορεί να ίκανοποιηθεί άπόλυτα, γιατί τα παραμύθια άσχολούνται με υπερφυσικά θέματα. Διερωτώμεθα π.χ. πού θα φάη την Κικκινισκουφίτσα αν μη ο λύκος; Μήπως το άρνί; Το παραμύθι της κοκκινισκουφίτσας διδάσκει σε όλα σχεδόν τα σχολεία του να το διαγράψουν. Τα μικρά παιδιά που άκόσμου. Και όμως πουθενά δε διανοήθηκαν κούνε το παραμύθι ενδιαφέρονται κυρίως για την έκβασή του και όχι για τα διάφορα τέρατα, τα όποια στη σειρήσή τους άνεβαίνουν άμυδρά και λίγο έντονότερα από τα άψυχα πράγματα. Τα τέρατα αυτά—όταν δεν είναι πολύ άποκρουστικά—τα άντικρύζουν σε ζωγραφίες και μά-δπως τα άντικρύζουν σε ζωγραφίες και μά-λιστα πιό άσθενέστερα. Ξέρουν πως δεν κινδυνεύουν άπ' αυτά, γιατί είναι μακριά τους, σε χώρους και χρόνους άπροσδιόριστος, και οι σκληρότητες τους έκδηλώνονται σε άσχετα με αυτά πρόσωπα. Και έπειδή κατά κανόνα οι πονηρές δυνάμεις στα παραμύθια κατατροπώνονται και ύποτάσσονται στο τέλος στις άγαθές, αντί του φόβου και του τρόμου έπικρατεί στις παιδικές ψυχές η ίκανοποίηση και η άγαλλίαση. Στις περιπτώσεις αυτές—τις σπάνιες που μπορούν και να παραληφθούν τα τέτοια παραμύθια—νομίζω πως δεν χρειάζεται υποβλητικό περιβάλλον.

16) Στην άνάγνωση έγινε άποδεκτό να μη μόνον άδιόρθωτα τα όρθογραφικά σφάλματα, αλλά να διορθώνονται άμέσως, για να μην έντυπώνονται στη μνήμη των μαθητών. Εκείνο που δεν εξετάστηκε είναι η άσκησις στο μηχανικό μέρος της άνάγνωσης. Όταν δαπανώνται 2 ώρες σε διάφορες συζητήσεις των μαθητών για ποικίλα θέματα, ύποθέτω πως δεν δικαιολογείται η παράληψη του διαδόσματος. Βέβαια τα παιδιά διαβάζουν το κείμενο στο σπίτι τους, αλλά τουτό δε μας παρέχει καμμιá έγγύηση πως άσκήθηκαν στη λογική και με ήθος άνάγνωση και δε σκοντάφουν στο δάσκάμα τους. Η καλή όμως και άπρόσκοπτη άνάγνωση άποτελεί το κλειδί, με το όποιο το παιδί θα άνοίξη τις πύλες, που οδηγού στο μέγαρο της σοφίας και της άρετής. Είναι άκατανόητο να

ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΚΗΠΟΣ ΚΑΙ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟΣ ΑΓΡΟΣ(*)

Υπό κ. Π. ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΥ, Έπιθεωρητοῦ Σχολείων

Μετὰ διεξοδικήν συζήτησιν καὶ γόνιμον κριτικὴν ἐπὶ τῆς εἰσηγήσεως καὶ ἀντεισηγήσεως τῶν ἐντεταλμένων πρὸς τοῦτο δ)λων, τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ - Προέδρου συγκεφαλαιούντος τὰ συζητούμενα, ἐξήχθησαν τὰ κάτωθι ἐν περιλήψει πορίσματα:

1. Ταῦτα ἀποτελοῦν ἀναντιρρήτως ἀναπόσπαστα καὶ χρησιμώτατα ὀργανικά μέρη τοῦ Σχολείου. Καὶ μάλιστα ἀπὸ τὰ μέλη ἐκεῖνα ποὺ κρίνουν τὴν ὑπόστασιν τοῦ ὀργανισμοῦ τούτου.

2. Ἡ Παιδαγωγικὴ ἀξία τούτων εἶναι μεγάλη ὅχι μόνον διότι συμβάλλουν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ τῆς διδασκαλίας τῶν φυσιογνωστικῶν μαθημάτων κατ' ἐξοχὴν, ἀλλὰ καὶ διότι ἐκεῖ ἀναπτύσσονται αἱ σωματικά καὶ πνευματικά δυνάμεις καὶ δεξιότητες τῶν μαθητῶν, κρατύνεται ὁ χαρακτήρ αὐ-

τῶν καὶ ὑψοῦται ὁ νοῦς τῶν καὶ ἡ καρδία τῶν ὡς τὸν Θεόν.

3. Εἰς τὸ σχολικὸν κήπον καὶ πειραματικὸν ἀγρὸν διευκολύνεται ἄλλο μὲν ὀλίγον καὶ ἄλλο περισσότερο ἅπαντα τὰ διδασκόμενα μαθήματα, διὰ τῶν παρεχομένων εὐκαιριῶν μετρήσεως, συγκρίσεως, χαράξεως, ἐκφράσεως, ἰχνογραφήσεως κ.λ.π. ἐνὶ λόγῳ διὰ τῶν δύο τούτων μέσων ἐπιτυγχάνεται εἰσεολογικὴ καὶ ὕλική μόρφωσις, φρονηματοπλοία καὶ τελειοποίησις τῶν τροφίμων, ὅπερ σημαίνει ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν τῆς ἀγωγῆς.

4. Ἄλλ' ἐξ ἴσου σπουδαίως τυγχάνει ὁ πρακτικὸς τῶν καὶ πλουτοπαραγωγικῶς τῶν σκοπός, πρᾶγμα ἀπαραίτητον εἰς τὴν σημερινὴν Πατρίδα, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ δὴ καθ' ἅπασαν τὴν ὕπαιθρον χώραν, μοχθοῦν μετὰ τὴν γῆν. Τὰ σχολεῖα τῆς ὑπαιθροῦ εἰς τὸν τομέα τούτον καὶ διὰ τοῦ τομέως τούτου πρέπει νὰ ἀναδειχθῶν εἰς κέντρα φωτός, διαφωτίσεως καὶ καθοδηγήσεως τῶν ἀγροτῶν μας.

Τὸ σχολεῖον δὴλ. νὰ ἀποδῇ γεωργικὸς σταθμὸς μετὰ πειραματικῶν καλλιιεργειῶν, ζωοκομικῶν κλπ. ἐγκαταστάσεων. Ἡ δημιουργία δηλονότι γεωργικῆς συνειδήσεως, τὸν ἀπαραίτητον σημεῖον διὰ τὴν εὐμερίαν τῶν ἀτόμων καὶ τοῦ ἔθνους θὰ ἐμφυτευθῇ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀγροτῶν ἀπὸ τὸ σχολικὸν περιβάλλον εἰς τὸν τομέα τούτον.

5. Οἱ δ)λοι Κιλικίς φιλοτίμως ἐργασθέντες ἔχουν σημειώσει μίαν εὐόωον δημιουργίαν εἰς τὸ μεγάλο τοῦτο ζήτημα, πλὴν ἐπιβάλλεται ἔντονος προσπάθεια, πλεον συστηματικὴ, ἐργασία, ἐξασφάλισις τῶν ὁρῶν τῆς ἀρτιωτέρας ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τῶν δύο τούτων παραγόντων τῆς σχολικῆς ζωῆς, στενὴ συνεργασία μετὰ τῶν Κοινοτικῶν γεωπόνων καὶ συνεχῆς παρακολούθησις τῶν νέων μεθόδων καλλιιεργείας, πειραματισμός ἐπ' αὐτῶν, ἔρευνα καὶ πρόγραμμα ἐν γένει ἐργασίας διηρθρωμένων καὶ ἐπιμελημένων ἀρτίως, Ἄνάγκη συνειδητοποιήσεως τῆς χρησιμότητος τοῦ Σχολικοῦ κήπου εἰς τοὺς χωρικοὺς καὶ ἀπόσπασις τῆς ἡθικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς ὕλικης συνδρομῆς τούτων κατ' ἀρχήν.

6. Χρειαζέται νὰ εἰσαχθῶν εὐρύτερος πῶς μαθήματα γεωπονικῆς μετὰ πλουσίας πρακτικῆς ἀσκήσεως τῶν σπουδαστῶν εἰς τὰς Παιδ. Ἀκαδημίας ὡς καὶ ἐπιμόρφωσις σχετικὴ ἐπ' αὐτοῦ τῶν δ)λων μας, ὥστε νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζουν οὗτοι, θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς, ἐκεῖνον ποὺ ἐπιχειροῦν νὰ τὸ ἀνυψώ-

σιν εἰς τὴν βαθμίδα τοῦ προτύπου πρὸ τῶν ἐμπειρικῶς ἐργαζομένων ἀγροτῶν καὶ κηπουρῶν, ἢ ὀρνιθοτρόφων κλπ. χωρικῶν μας. Νὰ γνωρίζουν νὰ ὑπερπηδοῦν πᾶν ἐμπόδιον ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς καὶ ἐφεξῆς μέχρι τελειώσεως τοῦ ἔργου.

7. Ὁ Σχολικὸς κήπος καὶ ὁ πειραματικὸς ἀγρὸς πρέπει νὰ τηροῦν τὸ χρῶμα τοῦ τόπου εἰς τὰ ζητήματα καλλιιεργείας καὶ παραγωγῆς, ἵνα παρέχεται οὕτω μέτρον κρίσεως καὶ συγκρίσεως εἰς τοὺς ἀγρότας, γεωγούς, κλπ. τῆς περιφερείας.

8. Ἐναπόκειται εἰς τὴν δραστηριότητα, τὴν εὐφυΐαν, τὸν ζῆλον καὶ τὴν κατάρτισιν τοῦ δ)λου διὰ τὴν ὑπερπήδησιν τῶν ἐπιπροθέτων πράγματι δυσχερεῖν κατὰ τὴν ἴδρυσιν σχολ. κήπου, καθ' ὅσον ἴδια εἰς τὴν Μακεδονίαν ὅλα τὰ σχολεῖα ἔχουν κλῆρον γεωργικόν, νερὸ δὲ κατὰ κανόνα ὑπάρχει ἀλλὰ καὶ ἑλλειψις τοῦτου νὰ συμβαίνει δύναται διὰ καταλλήλου ἐνεργείας τοῦ δ)λου νὰ ἐξασφαλισθῇ.

9. Ἐπιδοκιμάζεται ἡ συγκριτικὴ καλλιιεργία διὰ καθαρὰς διδακτικὰς σκοποὺς ἀλλὰ κατὰ τρόπον ὀρθολογιστικόν.

10. Εἰς τὸν σχολικὸν κήπον καὶ πειραματικὸν ἀγρὸν δέον νὰ καλλιιεργοῦνται φυτὰ καὶ νὰ συντηροῦνται ζῶα χρήσιμα εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν φυσιογνωστικῶν. Νὰ εἶναι ἐφωδισμένοι τὸ σχολεῖον μετὰ κηπουρικὰ ἐργαλεῖα. Νὰ ἐπιδίδκεται καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις καταλλήλως τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας.

11. Ἐκ τοῦ σχολικοῦ κήπου θὰ ἐκπηγάσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν πρὸς ἀνάπτυ-

ωρὰ πολλὰκις παραπλανᾷ, ἀναλόγως τῆς προσωπικότητος φυσικῆς καὶ ἄλλοτε καλλιιεργεῖ ὑπεράγαν ρωμαντικὰς διαθέσεις καὶ ἄλλοτε ἀπαισιοδόξους. Ἄλλοι δὴλ. ἐξερχόμενοι τῆς Ἀκαδημίας νομίζουν ὅτι εἶναι κάτοχοι παντὸς τοῦ ἐπιστητοῦ, ὅτι θὰ ἔμπουν εἰς τὴν αἴθρυσαν καὶ αὐτομάτως τὰ πάντα θὰ βαίνουν καλῶς, ἐνῶ ἄλλοι ἀντιμετωπίζουν τὴν αἴθρυσαν καὶ αὐτομάτως μετὰ περισσῆς δειλίας καὶ ἀμφιβολίας. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ἐρχόμενοι εἰς ἐπαφὴν μετὰ τὴν πραγματικότητα εἶναι ἐπόμενον νὰ δοκιμάζουν ὀρισμένας ἐκπλήξεις καὶ νὰ γεννῶνται ἐν αὐτοῖς διαφοροὶ ἀπορίαι καὶ ἀμφιβολίαι τὰς ὁποίας ἔχουμεν ὑποχρέωσιν νὰ διαφωτίσωμεν. Ἀλλὰ καὶ οἱ ὀριμότεροι κάτι ἔχουν νὰ ὠφεληθῶν ἐκ τῶν συνεδρίων, διότι θὰ ἐπιχειρήσουν μίαν ἀναμύχλευσιν τῶν παιδαγωγικῶν τῶν γνώσεων καὶ ἐμπειριῶν ἐπὶ τῶν συζητητέων θεμάτων. Πέραν ὅμως τούτων δὲν θὰ πρέπει νὰ λησμονώμεν ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη, τὴν ὁποίαν θεραπεύομεν, δὲν εἶναι ἐπιστῆμη στατική, οὔτε ἀσχολεῖται μετὰ ἀμετά-

σιν τουριστικῆς κινήσεως διὰ δεινδοφυτεύσεως δρόμων, πλατειῶν, λόφων κλπ. καὶ δημιουργίας πάρκων.

12. Τὸ Συνέδριον ἐκφράζει τὴν εὐχὴν νὰ ἱδρυθῶν γεωργικαὶ καὶ ἐπαγγελματικαὶ σχολαὶ εἰς κάθε περιφέρειαν μετὰ πρόγραμμα μαθημάτων ἀναλόγως τῶν ἀσχολιῶν τῶν κατοίκων. Ἀς ἱδρυθῇ καὶ πρότυπος σχολικὸς κήπος εἰς ἐκάστην περιφέρειαν.

13. Τὸ Κράτος νὰ ἐνισχύσῃ κατ' ἀρχὴν τοῦλάχιστον τὰς ὠραίας πρωτοβουλίας τῶν διδ)λων καὶ Ἐπιθεωρητῶν διὰ τὴν ἴδρυσιν προτύπων σχολικ. κήπων καὶ πειραματικῶν ἀγρῶν.

14. Προτείνεται ἡ κατασκευὴ δαπάναις τοῦ Δημοσίου ἀγροκατοικίας καὶ ἐντὸς τῆς περιόχης τῶν σχολικῶν κήπων καὶ πειραματικοῦ ἀγροῦ, ἐνθα θὰ παραμένῃ ὁ δ)λος καὶ ἐν ἀνάγκῃ καὶ ὁ εἰδικὸς κηπουρὸς καὶ τὸν χειμῶνα καὶ κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς.

15. Τὸ πρόγραμμα παρέχει ἀρκετὸν χρόνον πρὸς ἀπασχόλησιν τῶν μαθητῶν εἰς τὸν κήπον καὶ πειραματικὸν ἀγρὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου ζήτημα στενότητος χρόνου δὲν ὑφίσταται.

16. Ὁ δημιουργικὸς καὶ ἐμφροντὶς δ)λος μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ γίνῃ ὁ φορεὺς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὸν γεωργικὸν κόσμον τῆς ὑπαιθροῦ.

Π. ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ

(*) Πορίσματα Παιδαγωγικοῦ Συνεδρίου Κιλικίς.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ(*)

Υπό ΧΑΡΑΛ. ΘΑΝΟΥ Ἐπιθεωρητοῦ Σχολείων

.....Καὶ τώρα ἂς ἴδωμεν ποῖος ὁ σκοπὸς καὶ ἐπιδιώξεις ἐνὸς παιδαγωγικοῦ συνεδρίου. Τὰ συνέδρια καὶ μάλιστα τὰ ἐπιστημονικά, ὅπως εἶναι καὶ τὸ παρὸν ἀφοῦ μετὰ ἐπιστημονικὰ θέματα πρόκειται ν' ἀσχοληθῇ, εἶναι ἐπιβεβλημένα καὶ ἀπαραίτητα. Δὲν ἀποτελοῦν ἀπλὴν ἐπίδειξιν ἢ ρεκλάμαν τοῦ α ἢ β. ἐπὶ μέρους προσώπου, ἀλλὰ μίαν ἀνάγκην πηγαζούσαν ἀπὸ αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν τῆς ἐπιστήμης. Εἰς αὐτὰ τίθεται πρὸ τῶν συνεδρίων ἡ πείρα καὶ αἱ παρατηρήσεις τῶν πρεσβυτέρων καὶ λευκανθέντων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν συναδέλφων. Καὶ ὑπάρχουν πολλοὶ ἀξιοὶ τοιοῦτοι, ἢ δὲ διδασκαλικὴ οἰκογένεια σεμνύνεται διότι συγκατέλεξεν πάντοτε καὶ συγκαταλέγει ἀνάμεσά της φωτεινὰ καὶ ἡκονισμένα ἐπιστημονικὰ μυαλά. Παραλλήλως ὅμως τίθενται, πρὸ τῶν συνεδρίων, αἱ ἀπορίαι, αἱ ἀμφιβολίαι καὶ τὰ ἐρωτήματα τῶν νεοσυλλέκτων συναδέλφων οἱ ὅποιοι εἶναι ἐπόμενον εἰς τὰς Ἀκαδημίας νὰ ἐξήσαν τὴν μίαν μόνον πλευρὰν τοῦ ἐπαγγέλματος τὸ ὁποῖον ἐπέλεξαν, τὴν θεωρητικὴν. Ἀλλὰ ἡ θε-

σιν εἰς τὴν βαθμίδα τοῦ προτύπου πρὸ τῶν ἐμπειρικῶς ἐργαζομένων ἀγροτῶν καὶ κηπουρῶν, ἢ ὀρνιθοτρόφων κλπ. χωρικῶν μας. Νὰ γνωρίζουν νὰ ὑπερπηδοῦν πᾶν ἐμπόδιον ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς καὶ ἐφεξῆς μέχρι τελειώσεως τοῦ ἔργου.

7. Ὁ Σχολικὸς κήπος καὶ ὁ πειραματικὸς ἀγρὸς πρέπει νὰ τηροῦν τὸ χρῶμα τοῦ τόπου εἰς τὰ ζητήματα καλλιιεργείας καὶ παραγωγῆς, ἵνα παρέχεται οὕτω μέτρον κρίσεως καὶ συγκρίσεως εἰς τοὺς ἀγρότας, γεωγούς, κλπ. τῆς περιφερείας.

8. Ἐναπόκειται εἰς τὴν δραστηριότητα, τὴν εὐφυΐαν, τὸν ζῆλον καὶ τὴν κατάρτισιν τοῦ δ)λου διὰ τὴν ὑπερπήδησιν τῶν ἐπιπροθέτων πράγματι δυσχερεῖν κατὰ τὴν ἴδρυσιν σχολ. κήπου, καθ' ὅσον ἴδια εἰς τὴν Μακεδονίαν ὅλα τὰ σχολεῖα ἔχουν κλῆρον γεωργικόν, νερὸ δὲ κατὰ κανόνα ὑπάρχει ἀλλὰ καὶ ἑλλειψις τοῦτου νὰ συμβαίνει δύναται διὰ καταλλήλου ἐνεργείας τοῦ δ)λου νὰ ἐξασφαλισθῇ.

9. Ἐπιδοκιμάζεται ἡ συγκριτικὴ καλλιιεργία διὰ καθαρὰς διδακτικὰς σκοποὺς ἀλλὰ κατὰ τρόπον ὀρθολογιστικόν.

10. Εἰς τὸν σχολικὸν κήπον καὶ πειραματικὸν ἀγρὸν δέον νὰ καλλιιεργοῦνται φυτὰ καὶ νὰ συντηροῦνται ζῶα χρήσιμα εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν φυσιογνωστικῶν. Νὰ εἶναι ἐφωδισμένοι τὸ σχολεῖον μετὰ κηπουρικὰ ἐργαλεῖα. Νὰ ἐπιδίδκεται καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις καταλλήλως τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας.

11. Ἐκ τοῦ σχολικοῦ κήπου θὰ ἐκπηγάσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν πρὸς ἀνάπτυ-

ωρὰ πολλὰκις παραπλανᾷ, ἀναλόγως τῆς προσωπικότητος φυσικῆς καὶ ἄλλοτε καλλιιεργεῖ ὑπεράγαν ρωμαντικὰς διαθέσεις καὶ ἄλλοτε ἀπαισιοδόξους. Ἄλλοι δὴλ. ἐξερχόμενοι τῆς Ἀκαδημίας νομίζουν ὅτι εἶναι κάτοχοι παντὸς τοῦ ἐπιστητοῦ, ὅτι θὰ ἔμπουν εἰς τὴν αἴθρυσαν καὶ αὐτομάτως τὰ πάντα θὰ βαίνουν καλῶς, ἐνῶ ἄλλοι ἀντιμετωπίζουν τὴν αἴθρυσαν καὶ αὐτομάτως μετὰ περισσῆς δειλίας καὶ ἀμφιβολίας. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ἐρχόμενοι εἰς ἐπαφὴν μετὰ τὴν πραγματικότητα εἶναι ἐπόμενον νὰ δοκιμάζουν ὀρισμένας ἐκπλήξεις καὶ νὰ γεννῶνται ἐν αὐτοῖς διαφοροὶ ἀπορίαι καὶ ἀμφιβολίαι τὰς ὁποίας ἔχουμεν ὑποχρέωσιν νὰ διαφωτίσωμεν. Ἀλλὰ καὶ οἱ ὀριμότεροι κάτι ἔχουν νὰ ὠφεληθῶν ἐκ τῶν συνεδρίων, διότι θὰ ἐπιχειρήσουν μίαν ἀναμύχλευσιν τῶν παιδαγωγικῶν τῶν γνώσεων καὶ ἐμπειριῶν ἐπὶ τῶν συζητητέων θεμάτων. Πέραν ὅμως τούτων δὲν θὰ πρέπει νὰ λησμονώμεν ὅτι ἡ παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη, τὴν ὁποίαν θεραπεύομεν, δὲν εἶναι ἐπιστῆμη στατική, οὔτε ἀσχολεῖται μετὰ ἀμετά-

σιν τουριστικῆς κινήσεως διὰ δεινδοφυτεύσεως δρόμων, πλατειῶν, λόφων κλπ. καὶ δημιουργίας πάρκων.

12. Τὸ Συνέδριον ἐκφράζει τὴν εὐχὴν νὰ ἱδρυθῶν γεωργικαὶ καὶ ἐπαγγελματικαὶ σχολαὶ εἰς κάθε περιφέρειαν μετὰ πρόγραμμα μαθημάτων ἀναλόγως τῶν ἀσχολιῶν τῶν κατοίκων. Ἀς ἱδρυθῇ καὶ πρότυπος σχολικὸς κήπος εἰς ἐκάστην περιφέρειαν.

13. Τὸ Κράτος νὰ ἐνισχύσῃ κατ' ἀρχὴν τοῦλάχιστον τὰς ὠραίας πρωτοβουλίας τῶν διδ)λων καὶ Ἐπιθεωρητῶν διὰ τὴν ἴδρυσιν προτύπων σχολικ. κήπων καὶ πειραματικῶν ἀγρῶν.

14. Προτείνεται ἡ κατασκευὴ δαπάναις τοῦ Δημοσίου ἀγροκατοικίας καὶ ἐντὸς τῆς περιόχης τῶν σχολικῶν κήπων καὶ πειραματικοῦ ἀγροῦ, ἐνθα θὰ παραμένῃ ὁ δ)λος καὶ ἐν ἀνάγκῃ καὶ ὁ εἰδικὸς κηπουρὸς καὶ τὸν χειμῶνα καὶ κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς.

15. Τὸ πρόγραμμα παρέχει ἀρκετὸν χρόνον πρὸς ἀπασχόλησιν τῶν μαθητῶν εἰς τὸν κήπον καὶ πειραματικὸν ἀγρὸν καὶ ὡς ἐκ τούτου ζήτημα στενότητος χρόνου δὲν ὑφίσταται.

16. Ὁ δημιουργικὸς καὶ ἐμφροντὶς δ)λος μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ γίνῃ ὁ φορεὺς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὸν γεωργικὸν κόσμον τῆς ὑπαιθροῦ.

Π. ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ

(*) Ἀπόσπασμα ἀπὸ ἑμίλιαν τοῦ κ. Θάνου σὲ παιδαγωγικὸ συνέδριον.

Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΑΣ ΣΤΙΣ ΠΡΟΤΥΠΕΣ Β-Ε-ΣΤ ΤΑΞΕΙΣ

Υπό Κ. ΚΑΜΠΟΥΡΗ, Διευθυντού Σχολείου Μεσσηνικόλα

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

1. Είς τήν ἀνάγνωσιν. Ἡ ἀνάγνωσις ἔχει σκοπὸν, εἰς μὲν τὰς κατωτέρας τάξεις νὰ ἀναπτύξη βαθμιαίως τὴν ἀναγνωστικὴν ἱκανότητα τῶν μαθητῶν, εἰς δὲ τὰς ἀνωτέρας νὰ καταστήσῃ τοὺς ἱκανοὺς, ἀφ' ἑνὸς νὰ κατανοοῦν τὸ ἀναγινωσκόμενον, ἀφ' ἑτέρου νὰ τοὺς πλουτίσῃ γλωσσικῶς.

Τὸ σχέδιον ἐργασίας μας εἰς τὴν Β' τάξιν ἦτο τὸ ἀκόλουθον:

α) Διήγησις τοῦ περιεχομένου. εἰς τὰς πλείστας περιπτώσεις, ἐνὸς ἐπικαίρου κεφαλαίου ἀπὸ τὸν διδάσκαλον, ἢ ἀνάθεσις ἐνὸς εὐκλόου τμήματος διὰ μελέτην ἀπὸ τὰ παιδιὰ εἰς τὸ σπίτι.

6) Ἀνακοίνωσις τοῦ κεφαλαίου ἀπὸ ἑνα μαθητὴν γ) Συμπλήρωσις καὶ διόρθωσις μετὰ προσφυγῆν καὶ εἰς τὸ ἀναγνωστικόν, κατὰ τὸν τρόπον διαλογικὸν δ) Εὗρεσις κυρίων σημείων ε) Περιεχόμενον μετὰ ὀλίγα λόγια στ) Προβολὴ καὶ λύσις ἀποριῶν ζ) γλωσσικὴ καὶ καλλιολογικὴ ἐξέτασις η) Ἀσκήσις.

ὅταν πρόκειται νὰ παρατηρήσῃ τὸ παιδί εἰς τὴν ὀδηγητικὴν ἐπικοινωνίαν τοὺς μ' αὐτὸ ἐκδηλώνουν ὅλην τὴν ἀγάπην καὶ τὴν στοργὴν τοὺς. Σέβονται τοὺς νόμους καὶ διέπουν τὴν παιδικὴν ψυχὴν ἐξέλιξιν. Παλεύουν μετὰ ὅλας τὰς ἐξωτερικὰς ἀντιξοότητας καὶ μάχονται νὰ δημιουργήσῃ ἑνα σχολικὸν περιβάλλον ὅπου τὸ παιδί ζῶν τὴν αὐτόνομον καὶ αὐθόπαρκτον ζωὴν τοῦ ἀναπτύσσεται ἀδιάστως μεστῶναι καὶ καρπίζει. Τὰ νέα παιδαγωγικὰ μὴνύματα ἔχουν κατακτήσει μέγα μέρος τῆς δασκαλικῆς οἰκογενείας. Λαχταροῦν οἱ ἀληθινοὶ ἐκπαιδευτικοὶ νὰ διαφωτισθοῦν εἰς τὰ σχετικὰ μετὰ τὴν ἀνανέωσιν τῆς σχολικῆς ἀτμοσφαιρᾶς προβλήματα, φλέγονται διὰ τὴν ψυχικὴν αὐτοαναμόρφωσιν καὶ ὀρέγονται γονίμων πειρατισμῶν. Ἐκδίδονται διδύα ψυχολογικά, παιδαγωγικά, διδακτικά, ἀκολουθοῦν πειραματισμοί, ἔπονται ἔλεγχοι, ἡμερολόγια. Εἰς ὅλους δύναται τις εἰπεῖν, ὑπάρχει ἡ διάθεσις διὰ τὸ γκράμμιον τοῦ παλαιοῦ σχολείου καὶ τὴν θεμελίωσιν τοῦ νέου. Πολλὰ ὀνόματα ἀντιπροσωπεύονται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον νέας ἢ νεοφανεῖς θεωρίας καὶ μεθόδους ἀκούονται, ὡς ἐνίασι συγκεντρωτικὴ διδύα, αὐθόρμητος μετὰ ἐθνικοῦ περιεχομένου διδύα, βιολογικοκοινωνικὴ μέθοδος Decroly ἀλλὰ τὸ σχολεῖον ἀνέκει εἰς τὰς συντηρητικὰς δυνάμεις ἐνὸς ἔθνους καὶ πρέπει νὰ μὴ συντηρήται καὶ τροφοδοτῆται ἀπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς στιγμῆς ἢ τὰ οἰαδήποτε ἀναρχικὰ πνεύματα τῆς ἐποχῆς ἀλλὰ συστηματικῶς καὶ μετὰ σχεδίου νὰ μεταδίδῃ εἰς τὰς ἐκάστοτε νέας γενεάς

Ἐπειδὴ ἡ ἀσκήσις εἰς τὴν ἀνάγνωσιν εἶναι ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἐργασίας εἰς τὰς μικρὰς τάξεις, ἐγένετο αὕτη συστηματικῶς κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: Ἐκαλεῖτο ὁ πλεονάζων μαθητὴς νὰ διαβάσῃ. Μετὰ τοῦτον ἐκαλεῖτο ὁ καλύτερος μαθητὴς νὰ διαβάσῃ τὸ ἴδιον τεμάχιον. Ἀνεγίνωσκεν ἔπειτα πάλιν ὁ πρῶτος μαθητὴς, ὅστις ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐσυνήθιζεν εἰς τὴν καλύτεραν ἀνάγνωσιν. Τοῦτο, πολλάκις ἐπανελαιμβάνετο δύο καὶ τρεῖς φορές, διὰ τὴν ἀσκήσιν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πλεονάζων μαθητῶν μας. Αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς ἀσκήσεως ἀπέδωκεν ἱκανοποιητικώτατα ἀποτελέσματα.

Τὸ σχέδιον ἐργασίας μας εἰς τὰς Ε' ΣΤ' τάξεις, τὸ ὁποῖον καθιερῶντο ἐν συνεργασίᾳ μαθητῶν καὶ διδασκάλου, ἦτο τὸ ἑξῆς:

α) Ἀνάθεσις ὑστερα ἀπὸ ἐκλογὴν ἐνὸς κεφαλαίου πρὸς μελέτην καὶ ἐπεξεργασίαν ὑπὸ τῶν μαθητῶν εἰς τὸ σπίτι, διὰ νὰ θεραπεύεται ἔτσι ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτενεργίας. 6) Ἀ-

τὴν μορφωτικὴν συνοχήν. Ἐντεῦθεν εἰς τὰ νέα προγράμματα καὶ εἰς τὰς νέας μεθόδους ἐντάσσονται καὶ λαμβάνουν θέσιν μόνον ὅσαι γνώσεις ἱκανοποιοῦν τὰς βαρυτάτας ἀνάγκας τοῦ παιδιοῦ, ἀλλάξουν δὲ ἀνάλογα μετὰ τὴν ἡλικίαν. Ἡ νέα σχηματισμοὶ τῆς διδύας ἀπηλλαγμένη ἀπὸ κάθε ἀκρότητα γίνεται ψυχολογημένη. Μετὰ τὰς διαφόρους μορφὰς καὶ τὰ ποικίλα ὀνόματά της ἀνανεώνει τὴν σχολικὴν ἀτμόσφαιραν καὶ δημιουργεῖ τὰς καλλιτέρας προϋποθέσεις διὰ τὸ φανερῶμα τοῦ δημιουργικοῦ σχολείου τὸ ὁποῖον καὶ εἰς τὴν ἀπαστολὴν τοῦ ἀνταποκρίνεται καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν ἀνωτέρου πολιτισμοῦ συμβάλει. Τὰ παρουσιαζόμενα εἰς νέα παιδαγωγικὰ συστήματα καὶ νέας μορφὰς καὶ μεθόδους διδύας θὰ πρέπει ὁ κάθε διδάσκαλος νὰ παρακολουθῇ καὶ ἀντλή ἐκ τούτων ὅ,τι χρησιμὸν καὶ συντελεστικόν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ ὅπως καὶ ν' ἀπορρίπτῃ ὅ,τι ὑποπτόν, ἀναρχικόν ἢ ἀπαράφορον εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ. Ἀπὸ τὰς σκέψεις αὐτὰς ἐλαυνόμενος συνεχῶς τὸ παρὸν συνέδριόν μας διὰ νὰ συζητήσωμεν ἀπὸ κοινού ἐπὶ τῶν θεμάτων τοῦ συνεδρίου μας καὶ διότι πιστεύω εἰς τὴν στροφὴν τοῦ κοινού ὅστις διαγράφει τὸ χρέος τῶν ἐπιγενομένων πρὸς ὅ,τι ἐκληροδότησαν παρὰ τῶν πρεσβυτέρων τῶν πατρῶν «Παιδί τὸ περιβόλι μου ποῦ θὰ κληρονομήσῃς ὅπως τὸ βρῆς καὶ ὅπως τὸ δῆς νὰ μὴν τὸ παρατήσῃς. Σκάψε τὸ ἀκόμη πιὸ βαθειὰ καὶ φράξε τὸ πιὸ στέρια καὶ πλούτισε τὴν χλωρὴν τοῦ καὶ πλάτυνε τὴν γῆ του... Γίνε ὀργωτόμος, φυτευτής, διαφεντευτής.»

Χ. ΘΑΝΟΣ

πόδοις τοῦ περιεχομένου ὑπὸ τινος μαθητοῦ γ) Συμπλήρωσις καὶ διόρθωσις δ) Ἐρμηνεία ἀγνώστων λέξεων καὶ λύσις ἀποριῶν ε) Ἀπόδοσις μετὰ ὀλίγα λόγια στ) Κύρια σημεία ζ) Κεντρικὴ ἰδέα η) Ἐξαγωγή συμπεράσματος, σκοπὸς συγγραφῆς θ) Κριτικὴ τοῦ τρόπου τὸν ὁποῖον μετεχειρίσθη ὁ συγγραφεὺς πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τοῦ (πρόσωπα, πλὴκὴ διηγήματος κλπ.) ι) Κριτικὴ τῆς μορφῆς τῆς γλώσσας (Δημοτικὴ, καθαρεύουσα, πλουσία, πτωχὴ) ια) Κριτικὴ τῆς τέχνης τοῦ χειρισμοῦ τῆς γλώσσας ἥτοι: κοσμητικὰ ἐπιθέτα, σχήματα λόγου, εἰκόνες κλπ.) ιβ) Ἀσκήσις διὰ τῆς ἀναγνώσεως 3—4 σειρῶν ὑφ' ἐκάστου μαθητοῦ. Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐργασίας, ἐθεωρήσαμεν ὅτι τὴν ἀνάγνωσιν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἢ ἐνὸς πολὺ καλοῦ μαθητοῦ. Ἡ ἀσκήσις καὶ ἐδῶ ἐγένετο εἰς ὅλας τὰς ἐνοτήτας, διότι κατὰ τὴν γνώμην μας, δὲν παύει νὰ ἔχῃ ἐλλείψεις ὁ μαθητὴς τοῦ Δημοτικοῦ ἐν σχέσει μετὰ τὴν ὀρθὴν, καλὴν καὶ εὐχερῆ ἀνάγνωσιν. Διὰ τὴν ἀσκήσιν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ἀνέτιθετο ἐν τεμάχιον εἰς τοὺς μαθητὰς, ἀνάλογον πρὸς τὰς δυνάμεις τῶν, διὰ τὴν κατ' οἶκον προετοιμασίαν.

2. Εἰς τὴν καλὴν γραφὴν. Ἡ ἀσκήσις εἰς τὴν καλὴν γραφὴν ἀρχίζει ἀπὸ τὰς μικρὰς τάξεις. Εἰς τὴν Β' τάξιν ἀναθέτομεν κατὸν ἐκλογὴν δύο ἕως τρεῖς σειρὰς κατ' ἐκάστην, διὰ καλὴν γραφὴν. Μετὰ τὴν γραφὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ τεμαχίου αὐτοῦ εἰς τὰ τετράδια τῶν, καλοῦμεν τοὺς νὰ περάσουν τὴν σειρὰν τῶν ἀπὸ τὴν ἑδραν, ὅπου γίνονται διόρθωσις τοῦ γραπτοῦ. Κάτωθεν αὐτῶν σημειοῦμεν τὰ γραμμάτια, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν ἐργασίαν, γράφομεν λέξεις ἢ φράσεις ὑποδεικματικῶς καὶ ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν τῶν μαθητῶν διὰ τὴν καλύτεραν γραφὴν εἰς τὸ μέλλον. Τοῦτο γίνεται κατ' ἐκάστην. Τὸ γραπτὸν βαθμολογοῦμεν πάντοτε, ἵνα ἱκανοποιηθῶσιν ἡθικῶς οἱ καλοὶ καὶ βελτιωθῶσιν οἱ κακογράφοι. Ἐκτὸς τῆς καθημερινῆς αὐτῆς ἐργασίας, ἡ μαθηταὶ μας ἀσκούται εἰς τὴν καλλιγραφίαν, διὰ τῆς γραφῆς μιᾶς προτάσεως εἰς εἰδικὸν τετράδιον ἢ τὸν πίνακα. Πολλάκις γράφομεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν πίνακα ὑποδειγματικῶς μιᾶν ἢ περισσοτέρας φράσεις ἢ ἀναρτῶμεν τοιαύτας ἐπὶ τοῦ τοίχου, διὰ νὰ τὰς ἔχουν πρὸ ὀφθαλμῶν οἱ μαθηταὶ καὶ ἀσκούται καλλιγραφικῶς. Σήμερον ἡ Β' τάξις γράφει ἀριστα. Εἰς τὰς Ε' ΣΤ' τάξεις δίδομεν πρὸς γραφὴν κατὸν ἐκλογὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν, τεμάχιον 5—6 τὸ πολὺ σειρῶν κατ' ἐκάστην. Ἡ ἐργασία αὕτη γίνεται κατ' οἶκον, ἐν ἀντιθέσει μετὰ τῆς Β' τάξεως, ἡ ὁποία γίνεται εἰς τὸ σχολεῖον. Ἡ διόρθωσις γίνεται κατ' ἐκάστην. Πρὸς τοῦτο ὑπογραμμίζομεν δι' ἐρυθρὰς μελάνης τὰ κακῶς γραφέντα γράμματα ἢ λέξεις, τὰ γράφομεν κάτωθεν τοῦ μαθήματος τῆς γραφῆς καὶ κάμνομεν τὰς σχετικὰς παρατηρήσεις καὶ ὑποδείξεις πρὸς διόρθωσιν τῶν εἰς τὸ μέλλον. Τὸ γραπτὸν τῶν βαθμολο-

γεῖται καθημερινῶς πρὸς δημιουργίαν ἀμύλης. Οἱ μαθηταὶ μας ἀσκούται ἐπίσης εἰς τὴν καλλιγραφίαν, κατὰ τὰς ὥρας σιωπηρᾶς ἐργασίας, εἰς τὸν πίνακα ἢ εἰς εἰδικὸν τετράδιον, εἰς τὸ ὁποῖον γράφονται ἐκλεκτὰ φράσεις ἐκ τῶν ἀναγνωστικῶν κεφαλαίων, διδάγματα ἱστορικὰ, θρησκευτικὰ, ἠθικὰ κ.ο.κ.

3. Εἰς τὴν ὀρθογραφίαν. Εἰς τὴν Β' τάξιν δίδεται κατ' ἡμέραν μία περίπου σειρὰ πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ὀρθῆς γραφῆς εἰς τὸ σπίτι, εἰς δὲ τὰς ἀνωτέρας τάξεις τρεῖς περίπου σειραὶ, κατὸν ἐκλογὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν. Προσέχομεν, ὥστε εἰς τὰς Ε' ΣΤ' τάξεις, τὸ τεμάχιον νὰ περιέχῃ στοιχεῖα ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατόν νὰ ἐξαχθῇ εἰς κανὼν ἀνάλογος μετὰ τὴν τάξιν, ἢ ἐπάνω εἰς τὰ ὁποῖα δύναται νὰ γίνῃ ἀσκήσις διὰ κανὼν διδασχέντα.

Ἐπειτα, τὴν ἐπομένην, οἱ μαθηταὶ γράφουν τὴν ὀρθογραφίαν τῶν ἀπὸ μνήμης εἰς εἰδικὸν τετράδιον, ἀφού πρῶτον παρατηρήσῃ τὸ τεμάχιον λέξιν πρὸς λέξιν. Διαβάσει ἔπειτα εἰς μαθητῆς τὸ τεμάχιον, διὰ νὰ διαπιστωθῇ ἂν ἐγράφη καλῶς ἀπὸ ὅλους τοὺς μαθητὰς; γίνεται παρατήρησις περὶ τῆς ὀρθῆς γραφῆς ἐκάστης λέξεως καὶ ἐρωτᾶται ἡ τάξις ἐὰν γνωρίζῃ τὴν ἑρμηνείαν καὶ ἔννοιαν ὧν τῶν λέξεων. Ἀνοίγουν ἔπειτα τὰ διβλία οἱ μαθηταὶ, παρατηροῦν ὅλας τὰς λέξεις μιᾶν πρὸς μιᾶν μετὰ κλειστὰ τὰ τετράδια. Ἐπειτα ἀνοίγουν τὰ τετράδια, ἐνῶ κλείουν τὰ διβλία καὶ διορθῶναι τὰ τυχόν λάθη τῶν, ὑπογραμμίζοντες αὐτά. Τοῦτο γίνεται πολλάκις διὰ νὰ ἐντυπωθῇ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν καλῶς αἰσθητῶν καὶ εἰκόνας τῶν λέξεων. Μετὰ ταῦτα καλοῦνται ὅσοι ἔκαμαν λάθη, νὰ εἰπουν ποῖα λάθη ἔκαμαν. Κάμνουν αὐτοδιόρθωσιν τῶν λαθῶν τῶν καὶ καλοῦνται νὰ παρατηρήσῃ εἰς τὸ διβλίον τὰς λέξεις αὐτάς. Δύο-τρεις μαθηταὶ ἔπειτα λέγουν συλαβὴν πρὸς συλλαβὴν πῶς πρέπει νὰ γράφεται ἡ λέξις. Ἐτσι ἱκανοποιοῦνται ὅλοι οἱ τύποι τῶν μαθητῶν καὶ σχηματίζεται εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἡθικὴ, ἀκουστικὴ, κινητικὴ εἰκὼν τῶν λέξεων. Πολλάκις τὸ πρὸς ὀρθογραφίαν τεμάχιον γράφεται καὶ εἰς τὸν πίνακα, ὅπου γίνεται καὶ ἡ αὐτοδιόρθωσις τῶν λαθῶν μετὰ τὴν βοήθειαν ἄλλων συμμαθητῶν τῶν. Αὕτη εἶναι ἡ μηχανικὴ ὀρθογραφία. Πρὸς ἐνίσχυσιν ὅμως τῆς συνειδητῆς τοιαύτης, καλοῦμεν τοὺς μαθητὰς νὰ κάμουν τεχνολογίαν τοῦ τεμαχίου, νὰ εἰπουν ἀπὸ τοῦ παράγεται ἐκάστη λέξις καὶ ποῖα παράγονται ἀπὸ αὐτήν, νὰ φέρουν εἰς τὴν μνήμην τῶν σχετικῶς μετὰ τὰς λαθασμένας λέξεις κανόνες τῆς γραμματικῆς καὶ τέλος νὰ προβοῦν βάσει παραδειγμάτων εἰς τὴν ἐξαγωγήν τοιούτων. Ἡ τελευταία θεαίως ἐργασία, διὰ τὰς μεγάλας τάξεις. Εἰς τὴν Β' τάξιν τὴν θέσιν ἔχει ἡ μηχανικὴ ὀρθογραφία: Ἐδῶ γίνεται πάντοτε αὐτοδιόρθωσις τῶν λαθῶν καὶ ἐπιμένομεν ὥστε εἰς τὴν ψυχὴν τῶν μαθητῶν νὰ σχηματίζεται πάντοτε ἡ ὀπτική, ἀκουστικὴ καὶ κινητικὴ εἰκὼν ἐκάστης λαθασμένης λέξεως.

4. Εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἀριθμητικῶν πράξεων. α) Εἰς τὴν Β' τάξιν ἐδόθη ἰδιαιτέρα σημασία, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ γνωρίζουν καλῶς τὴν τέχνην τῆς προσθέσεως μονοψηφίων ἀριθμῶν ποῦ υπερβαίνουν τὴν δεκάδα, τὴν τέχνην τῆς προσθέσεως διψηφίων ἀριθμῶν καὶ τὴν τέχνην τῆς ἀφαιρέσεως μονοψηφίων καὶ διψηφίων ἀριθμῶν. Ἔτσι ἡδυνήθησαν νὰ λύσουν ἀπὸ μνήμης καὶ γραπτῶς προβλήματα τῶν τεσσάρων πράξεων, ἀπλὰ ἕως τοῦ 100, μετὰ μεγάλῃς εὐκολίας. Ἐγνώρισαν νὰ συμπληρῶνουν τὴν δεκάδα, τὴν εἰκοσάδα, τὴν πενήνταδα, τὴν ἑκατοντάδα. Ἐγνώρισαν καλῶς ὅλας τὰς πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς καὶ τότε πρέπει νὰ γίνεται ἡ κάθε μία ἐξ αὐτῶν. Ἐγνώρισαν νὰ σκέπτονται καὶ ἡσκήθησαν καλῶς εἰς τὴν λύσιν μικρῶν προβλημάτων. Ἡ συνεχὴς ἀσκήσις τῶν μαθητῶν μας, τοὺς παρέσχε τὴν εὐχέρειαν νὰ προσθέτουν, ἀφαιροῦν μικροὺς καὶ μεγαλυτέρους ἀριθμούς, νὰ πολλαπλασιάζουν, νὰ διαιροῦν. 6) Εἰς τὰς Ε' ΣΤ' τάξεις. Ἐδῶ οἱ μαθηταὶ μας ἀσχοῦνται κατὰ τὸν ἐπόμενον τρόπον: Οἱ ἴδιοι οἱ μαθηταὶ μας σχηματίζουν ἐν πρόβλημα ἀπὸ τὴν ζωὴν, τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς ἀσχολίας τοῦ περιβάλλοντός των. Τὸ γράφουν ἐπὶ τοῦ τετραδίου καὶ ὀφροῦ τὸ κατανοήσουν ὅλοι καλῶς, γίνεται καθορισμὸς ὑπὸ τῶν ἰδίων, εἰς ποίας ἐπὶ μέρους ἐνεργείας καὶ πράξεις πρέπει νὰ προβοῦν, προκειμένου νὰ τὸ λύσουν. Σκέπτονται ἔπειτα καὶ ἀποφασίζουν διὰ διαλογικῆς μεταξύ των συζητήσεως περὶ τοῦ τρόπου ἐκτελέσεως ἐκάστης πράξεως. Ἐκτελοῦν ἔπειτα ἐκεῖνο ποῦ ἀπεφασίσθη καὶ καλεῖται ἔπειτα ἕνας ἀδύνατος μαθητὴς νὰ κάμῃ τὴν ἐπαλήθευσιν εἰς τὸν πίνακα. Γίνεται ἐν συνεχείᾳ ἐξαγωγή κανόνος, ἐφαρμογὴ, ἀσκήσις διὰ τῆς λύσεως καὶ ἄλλων παρομοίων προβλημάτων εἰς τὸ σχολεῖον καὶ εἰς τὸ σπίτι. Τὰ προβλήματα ἀρχίζουν ἀπὸ τὰ ἀπλὰ πρὸς τὰ πλεόν δύσκολα καὶ σύνθετα καὶ σχηματίζονται ὑπὸ τῶν μαθητῶν, ὥστε καὶ ἡ αὐτενεργείαν των νὰ ἱκανοποιῇται καὶ αἱ ἄλλαι ψυχικαὶ λειτουργίαι νὰ ἐξελιθίσωνται.

5. Εἰς τὸ ὁρθῶς ἐκφράζεσθαι. Τὸ ἐκφράζεσθαι ὁρθῶς, εἶναι ἀπαιτήσις τῆς σημερινῆς πραγματικότητος, διότι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ζῇ καὶ κατανοῇ τὰς προφορικῶς ἢ γραπτῶς ἐκφραζόμενας σκέψεις καὶ βιώματα τῶν ἄλλων καὶ νὰ καθιστᾷ εἰς τοὺς ἄλλους κατανοητὰς τὰς ἰδικὰς του σκέψεις καὶ τὸν ἐσωτερικόν του κόσμον. Ἔτσι ἔχομεν τὸ προφορικῶς καὶ τὸ γραπτῶς ὁρθῶς ἐκφράζεσθαι. Τὸ ὁρθῶς προφορικῶς ἐκφράζεσθαι εἶναι κατὰ τὴν γνώμην μας ἡ βάση τοῦ ἐκφράζεσθαι, διότι ὅστις ἐκφράζεται καλῶς προφορικῶς, δύναται καλῶς καὶ εὐκόλως νὰ ἐκβῇ καὶ γραπτῶς τὰς ἀπόψεις καὶ σκέψεις του. Ὅλα τὰ μαθήματα τοῦ σχολείου μᾶς παρέχουν σπουδαίας εὐκαιρίας πρὸς ἐθισμόν τῶν μαθητῶν μας ἀπὸ τῶν μικροτέρων τάξεων εἰς τὸ καλῶς ἐκφράζεσθαι. Ἡ πραγματογνωμοσύνη, αἱ λεκτικαὶ ἀσκήσεις, τὸ πα-

ραμῦθι, αἱ ἀνακοινώσεις τῶν μαθητῶν μας ἀπαξ τῆς ἐβδομάδος, ἡ ὁρθὴ κἀπόδοσις τοῦ περιεχομένου τῆς ἀναγνώσεως, ὁ σχηματισμὸς ὑπὸ τῶν μικρῶν μαθητῶν μας αὐτοσχεδίων προσευχῶν, ἡ γραφὴ ἐκθέσεων κλπ. συνυφασμένα ὅλα αὐτὰ εἰς τὴν Ε.Σ.Δ. ἰδοὺ τὰ μαθήματα, τὰ ὁποῖα βοηθοῦν τὸν διδάσκοντα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἀνωτέρω σκοποῦ του. Εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις οἱ μαθηταὶ μας ἡσκήθησαν εἰς τὸ ὁρθῶς ἐκφράζεσθαι καὶ διὰ τῆς διηγήσεως τῶν ιστορικῶν, φυσικῶν, θρησκευτικῶν καὶ ἄλλων μαθημάτων. Ἡ ἐξαγωγή ὑπὸ τῶν μαθητῶν κανόνων καὶ νόμων ἐκ τῆς Φ. Πειραματικῆς, Χημείας, Γεωμετρίας, Ἀριθμητικῆς, Ἱστορίας, Γεωγραφίας κλπ. συνετέλεσεν τὰ μέγιστα εἰς τὴν ὁρθὴν ἔκφρασιν. Μεγάλην ἐπίσης ἐπίδρυσιν διὰ τὴν ὁρθὴν ἔκφρασιν εἶχον αἱ ἐκθέσεις καὶ ὁμαδικαὶ ἐργασίαι τῶν μαθητῶν. Κατὰ τὴν ἐπαναδιήγησιν μαθήματος, ἡ ἀνάγνωσιν ἐκθέσεως, ἡ ὁμαδικὴ ἐργασία, ἡ ἐξαγωγή κανόνος καὶ νόμου, ἡ ἀνακοίνωσιν ἐνὸς γεγονότος, ἡ ἐπέξεργασίαν θέματος, προβολὴν ἀποριῶν, ἐρμηνείαν ἀγνωστων λέξεων, χαρακτηρισμὸν προσώπων, ἐξαγωγήν διδαγμάτων, κεντρικὴν ἰδέαν κλπ. ὑπὸ τινος μαθητοῦ, ἐγένετο ἡ σχετικὴ ὑπὸ τῶν ἄλλων μαθητῶν διόρθωσις, πάντοτε διὰ διαλογικῆς συζητήσεως, πράγμα τὸ ὁποῖον συνετέλεσεν εἰς τὴν ὁρθὴν ἔκφρασιν.

6. Εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν ἐνὸς θέματος. Διὰ νὰ δύναται ὁ μαθητὴς νὰ ἐπεξεργάζεται εὐχερῶς ἐν θέματι, πρέπει νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν τέχνην τῆς ἐπεξεργασίας, νὰ γνωρίσῃ δηλ. τὸν τρόπον καθ' ὃν θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπεξεργασθῇ καὶ κατανοήσῃ ἀκοιούτως τοῦτο. Διὰ τοῦτο εἰς ἐκ τῶν σκοπῶν μας, ἦτο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ καθορισμὸς ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν μαθητῶν μας τοῦ τρόπου, τῆς τέχνης ἐπεξεργασίας μιᾶς ἐνότητος ἐκ τῆς ἀναγνώσεως, Θρησκευτικῶν, Ἱστορίας, Γεωγραφίας κ.ο.κ. Οἱ μαθηταὶ μας σήμερον, βάσει τῶν σχεδίων αὐτῶν, δύνανται νὰ ἐπεξεργάζωνται καὶ κατανοοῦν ἐν θέματι ἐξ οὐοῦδ' ὅπου μαθημάτων. Εἰδικώτερον δὲ εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν ἐνὸς θέματος ἀσχοῦνται ὡς ἀκολουθῶς: Ἀναλαμβάνουν κατόπιν ἐκλογῆς των οἱ μαθηταὶ νὰ προπαρασκευασθοῦν καὶ ἐπεξεργασθοῦν ἐν θέματι. Τὴν ἐπομένην εἰς μαθητῆς ἀναλαμβάνει νὰ διευθύνῃ τὴν ὅλην ἐργασίαν ἐν τῷ σχολείῳ, πρὸς ἐπεξεργασίαν τῆς καθορισθείσης ἐνότητος. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ μετὰ τὴν σειρὰν ἀσχοῦνται οἱ μαθηταὶ μας εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ἐνοτήτων ἐκ διαφόρων μαθημάτων. Ἐπίσης κατὰ τὴν ἐξέτασιν μιᾶς ἐνότητος ἐρωτῶμεν τοὺς μαθητὰς, τίνι τρόπον θὰ ἐξετάσωμεν ταύτην καὶ κατὰ πόσαν σειρὰν θὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῆς, εἴτε πρόκειται περὶ γλωσσικοῦ μαθήματος, εἴτε περὶ θρησκευτικοῦ, εἴτε περὶ φυσιογνωστικοῦ κλπ. Ἠσκήθησαν ἐπίσης νὰ εὐρίσκουν καὶ ἐκλέγουν τὰ κατάλληλα μέσα, ὅπου χρειάζονται αὐτὰ, νὰ καταφεύγουν εἰς χετικά βιβλία καὶ βοηθήματα, νὰ προσκομίζουν κατάλληλα μέσα πρὸς διεξαγωγὴν

πειραμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀσκηθῇ ἐν τινι μέτρῳ. Ἡ γνώσις τοῦ τρόπου καὶ τῆς τέχνης τῆς ἐπεξεργασίας τῶν διαφόρων θεμάτων ὑπὸ τῶν μαθητῶν μας, συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν δεξιοτήτων καὶ ἱκανοτήτων τῶν μαθητῶν μας καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ψυχικῶν των λειτουργιῶν.

7. Εἰς τὴν κλίσιν ὀνομάτων. Ἡ κλίσις τῶν ὀνομάτων γίνεται διὰ σχηματισμοῦ προτάσεων ὑπὸ τῶν μαθητῶν. Κατὰ τὴν κλίσιν αὐτῶν, οἱ μαθηταὶ συμμετέχουν αὐτενεργῶς, καὶ μόνον εἰς εἰδικὰς περιπτώσεις, ὡς εἰς τὰ ἀνώμαλα ὀνόματα, βοηθοῦνται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου των. Π.χ. προκειμένου νὰ κληθῇ τὸ ὄνομα Λέων, κλίνεται ὑπὸ τῶν μαθητῶν διὰ σχηματισμοῦ προτάσεων ἔτσι:

Ὁ Λέων εἶναι βασιλεὺς τῶν ζώων.

Τοῦ Λέοντος τὰ πόδια εἶναι δυνατὰ.

Τὸν Λέοντα φοβοῦνται ὅλα τὰ ζῶα.

Οἱ Λέοντες εἶναι ὑπερήφανοι κ.ο.κ.

Ἡ ὁ διδασκων συνεργαζόμενος μετὰ τῶν μαθητῶν, γράφει ἐπὶ τοῦ πίνακος ἐν θέματι περιέχον ὅλας τὰς πτώσεις τοῦ ὀνόματος ὅπως π.χ.:

Ε ν ι κ ὸ ς ἄ ρ ι θ μ ὸ ς

Ὁ κῆπος εἶναι τοῦ Μπαρμπά Θωμά.

Τὰ ἄνθη τοῦ κήπου εἶναι κόκκινα.

Υπάρχουν ἐν τῷ κήπῳ διάφορα ἄνθη.

Εἰς τὸν κήπον εἶναι λαχανικά διάφορα.

Ὡ κῆπε, τί ὠραίος πού εἶσαι!

Π λ ἄ ρ ι θ μ ὸ ς

Οἱ κῆποι εἶναι τοῦ Μπαρμπά Θωμά.

Τὰ ἄνθη τῶν κήπων εἶναι κόκκινα.

Υπάρχουν ἐν τοῖς κήποις διάφορα ἄνθη.

Εἰς τοὺς κήπους ὑπάρχουν διάφορα λαχανικά.

Ὡ κῆποι τί ὠραῖοι πού εἰσθε!

Ἀναγινώσκουν τοῦτο δις, τρίς οἱ μαθηταὶ καὶ καλοῦνται ἔπειτα νὰ ἀναγνωρίσουν ποῖα λέξις ἐπαναλαμβάνεται εἰς ὅλας τὰς προτάσεις καὶ τὴν ὅποιαν ὑπογραμμίζουν. Διαγράφουν ἔπειτα τὰς ἄλλας λέξεις πλὴν τοῦ κήπου καὶ χωρίζουν τὸ θέμα ἀπὸ τὰς καταλήξεις, τὰς ὁποίας ἐπαναλαμβάνουν πολλὰς φορές πρὸς ἐκμάθησιν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀσχοῦνται οἱ μαθηταὶ μας εἰς τὴν κλίσιν τῶν ὀνομάτων εἰς τὸ σχολεῖον.

Ἐπὶ τῶν ὀνομάτων γίνονται σχετικαὶ παρατηρήσεις, ἐξάγεται ὑπὸ τῶν μαθητῶν σχετικὸς κανὼν καὶ ἀναλαμβάνουν οἱ μαθηταὶ μᾶς νὰ κλίνουν εἰς τὸ σπίτι παρόμοια ὀνόματα, ἕνα, δύο, τρία, ἀναλόγως, ἢ συντάσσουν σχετικὸν θέμα, περιέχον ὅλας τὰς πτώσεις τοῦ ὀνόματος τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ κλίνουν. Παραγγέλλομεν ἐπίσης τὴν ἀνεύρεσιν τῶν ὀνομάτων τῆς ἰδίας κλίσεως καὶ κατηγορίας εἰς τὸ ἀναγνωστικὸν τῆς ἡμέρας. Ἡ ἐκμάθησις τῆς Γραμματικῆς εἶναι συνεχὴς ἀσκήσις καὶ εἰς τὴν φάσιν ταύτην ἐπιμένομεν ἰδιαιτέρως.

8. Εἰς τὴν ἀνάγνωσιν χαρτῶν. Ἡ ἀσκήσις εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν χαρτῶν λαμβάνει χώραν περισσότερο εἰς τὰς

κατωτέρας τάξεις. Ἀπὸ τὴν Α'. τάξιν ἀκόμη, ὁ μαθητὴς πρέπει νὰ γνωρίσῃ τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, ἐπισκεπτόμενος τὸ ρυάκι, τὸν λόφον, τὸν ποταμόν, τὸ βουνό, τὰ ἀξιοθέατα αὐτῆς. Ἡ πατριδογνωστικὴ ἀρχὴ εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις Α'. καὶ Β'. διαποτίζει ὅλην τὴν σχολικὴν ἐργασίαν καὶ ἐτοιμάζει τὸ ἔδαφος διὰ τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν γεωγραφίαν, διότι ὅπως γράφει ὁ Cressot «Ἡ θεὰ καὶ ἡ ἄμεσος ἐξέτασις τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῆς γενεθλίου γῆς, τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἐργάζονται εἰς αὐτήν, μόνον αὐτὰ δύνανται νὰ παράσχουν εἰς τὸ παιδί γνώσεις αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι μόνον λόγια καὶ αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν ἀρχὴ τῆς γεωγραφικῆς ἐπιστήμης». Ἡ προπαρασκευὴ λοιπὸν τοῦ μαθητοῦ διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν χαρτῶν γίνεται ἀπὸ τὴν Α'. τάξιν ἀκόμη. Εἰς τὰς Γ', Δ'. τάξεις ὁ μαθητὴς ἐδιδάχθη καλῶς βάσει τῆς ἐμπειρίας καὶ συγκεκριμένων γεωγραφικῶν στοιχείων, ἀμμοδοχείου κλπ. τὴν ἀναγνώρισιν ἐπὶ τοῦ χάρτου τῆς πεδιάδος, τοῦ λόφου, τοῦ ὄρους, τῆς λίμνης, τοῦ ποταμοῦ, τῆς χερσονήσου κλπ. Ὁμοίως ἐδιδάχθη ὅτι τὰ διάφορα χρώματα ἐπὶ τοῦ χάρτου ἔχουν ἀνάλογον σχέσιν μετὰ τὰ ἐν τῇ πραγματικότητι φυσικὰ χρώματα. Π.χ. ἡ πεδιάς ἔχει χρῶμα πράσινον, τὸ ὄρος καφέ, τὸ ὄροπέδιον κίτρινον, ὁ ποταμὸς καὶ ἡ λίμνη γαλάζιο κ.ο.κ. Κατ' ἀνάλογον τρόπον ἐδιδάχθησαν οἱ μαθηταὶ περὶ χερσονήσων, ἀκροτηρίων, λιμένων, συγκοινωνίας κλπ. Ἡ ἀσκήσις πρὸς ἀνάγνωσιν χαρτῶν ἐγένετο κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους καὶ εἰς τὰς Ε', ΣΤ'. τάξεις τὰς ὁποίας ἡμεῖς ἔχομεν, ἐν συντόμῳ, μετὰ βασιμὴν πάντοτε τὴν φύσιν καὶ τὰ ζωντανὰ καὶ φυσικὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα.

Γ'. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ — ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ :

Ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀνωτέρω παιδαγωγικῶν καὶ διδακτικῶν ἀρχῶν καὶ τῆς ὡς ἄνω σκιαγραφηθείσης ἀσκήσεως τῶν μαθητῶν μας εἰς τὰ διάφορα μαθήματα, εἰχομεν τὰ ἀκόλουθα ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα δι' ἡμᾶς εἶναι λίαν ἱκανοποιητικά. Οἱ μαθηταὶ μας ἔχουν ἐθισθῇ εἰς τὸ αὐτενεργῶς καὶ μετὰ σχεδίου ἐργάζεσθαι. Δύνανται νὰ κρίνουν καὶ νὰ σκέπτονται ὁρθῶς, νὰ ἐμβαδύνουν εἰς τὸ νέον, νὰ ἐπεξεργάζωνται καλῶς βάσει σχεδίου ἐνότητος ἐκ διαφόρων μαθημάτων, νὰ κάμνουν χρῆσιν τῶν πηγῶν τῆς γνώσεως καὶ νὰ μεταβάλλουν τὰς γνώσεις εἰς πράξιν καὶ ἀξίαν. Ἐχουν ἐθισθῇ εἰς τὴν κατασκευὴν διὰ τῶν χειρῶν πραγμάτων καὶ ἀντικειμένων καὶ ἐργάζονται θαυμάσια εἰς τὰ τεχνικὰ μαθήματα ἀτομικῶς ἢ ὁμαδικῶς. Ἐχουν ἀσκηθῇ εἰς τὸ συναίσθημα κλπ. Ἐχουν ἐθισθῇ νὰ ἀναγινώσκουν εὐχερῶς, νὰ εὐρίσκουν τὰ κύρια σημεία καὶ τὴν κεντρικὴν ἰδέαν, νὰ κάμνουν κρίσεις πράξεων καὶ χαρακτηρισμοὺς προσώπων, νὰ ἐξάγουν συμπεράσματα. Δύνανται νὰ κρίνουν καὶ συγκρίνουν ἱστορικὰ καὶ ἄλλα πρόσωπα, νὰ συλλογίζονται καὶ ἐξάγουν ἱστορικοὺς νόμους. Ἐκαλλιιεργήθη εἰς βαθμὸν ὑψίστου τὸ ἐθνικὸν καὶ θρησκευτικὸν συναίσθημα. Δύναν-

Η ΙΔΕΟΠΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

ΥΠΟ ΚΩΝΣΤ. ΜΑΡΚΑΚΗ 'Επιθεωρητοῦ Σχολείων

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Καὶ γνωρίζοντας τὴν ἀνάγκη αὐτῆ τῶν μικρῶν τῆς ἡ διδασκάλισσα δὲν τὰ κρατεῖ καὶ θηλωμένα ἐκεῖ στὰ θρανία τους, ὅπως ἔκανε καὶ κάνει τὸ παλὸν σχολεῖο μὲ τὴν ἀπὸ καβέδρας διδασκαλίαν, ἀλλὰ τοὺς ἐπιτρέπει νὰ κινούνται ἀπὸ θρανίον σὲ θρανίον, ὅταν ἔχουν νὰ ζητήσουν κάτι ἀπὸ τὸν συμμαθητὴ τους.—Ἔνα μολύβι, μιὰ γομολάστιχα— μονάχα ζητεῖ νὰ γίνεται ἡ κίνησις αὐτὴ χωρὶς θόρυβο, γιὰ νὰ μὴ ἐμποδίζεται ἡ ἐργασία τῶν ἄλλων μικρῶν. Ἀκόμη, σὰν νοιώσῃ τὴν ἀνάγκη αὐτῆ γιὰ κίνηση νὰ ξεχυλίσῃ, καὶ νὰ ἀπειλῇ τὴν τάξη καὶ τὸν ρυθμὸ τῆς ἐργασίας, δίδει τραγοῦδι στὰ παιδιά, μὲ ρυθμικὴς κινήσεις, ποὺ τὶς ἐκτελοῦν πάνω στὸ θρανίον τους.

Ἔτσι, ρωτᾷ, ἡ διδασκάλισσα, ὅλους τοὺς μικροὺς, ἕναν-ἕναν, ζητᾷ νέα τους καὶ δημιουργεῖ στὸ παιδί, στὸ κάθε παιδί τῆς τάξεως, τὴν εὐκαιρία γιὰ ικανοποίηση τῆς συναισθηματικῆς του ἀνάγκης. Καὶ μὲ τὴν ικανοποίηση τῆς ἀνάγκης αὐτῆς τῶν παιδιῶν, τὰ ὁδηγεῖ στὴν ἀνάπτυξη ὅλου τοῦ ψυχοπνευματικοῦ τους εἶναι.

—Τι ἔχει; νὰ μᾶς πῇ ἡ Ρένα; Νὰ τὴν ἀκούσωμε.

—Παιδιά, ὁ μπαμπᾶς μου, μοῦ ἀγόρασε ἕνα μάλλινο φόρεμα γιὰ τὶς γιορτὲς τῆς πρωτοχρονιάς. Ἡ μαμά τῶς δώσε τὴν μοδίστρα νὰ τὸ ράψῃ, καὶ χθὲς τὸ ἀπόγευμα ἦρθε στὸ σπίτι καὶ μοῦ ἔκαμε μπρόδο.

Ἀγόρασε καὶ ἕνα μικρὸ γουρουνάκι ὁ μπαμπᾶς, γιὰ νὰ τὸ σφάξωμε τὰ Χριστούγεννα.

—Καὶ τὶ χρώμα ἔχει τὸ φόρεμά σου Ρένα; Ρωτᾷ ἡ Μαρία.

ταὶ νὰ ἐκθέτουν εὐχερῶς τὰς σκέψεις των καὶ νὰ ἐκφράζονται ὀρθῶς. Ἐσυνήθησαν νὰ ὀρθογραφοῦν καὶ ἐξάγουν κανόνας. Δύνανται νὰ σχηματίζουν καὶ λύουν προβλήματα ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς καὶ Γεωμετρίας. Ἠσυχάζονται νὰ ἀναγινώσκουν καλῶς τὸν χάρτην μὲ τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα, νὰ κατανοοῦν καὶ ἐρμηνεύουν αὐτὰ καὶ νὰ εἰσέρχονται δι' αὐτενεργοῦ ἐργασίας εἰς τὰς θαυτέρας σχέσεις των. Σκέπτονται γεωγραφικῶς. Γνωρίζουν νὰ παρατηροῦν τὰ ὄντα καὶ φαινόμενα τῆς φύσεως καὶ ἐξετάζουν πᾶν φυσικὸν ὄν ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς, νὰ εὕρουν τὴν σχέσιν καὶ ἐξάρτησιν τῶν ὀργάνων αὐτῶν κλπ. Γνωρίζουν τὸν τρόπον διεξαγωγῆς πειραμάτων μὲ τὰ ὑπάρχοντα πεινιχὰ μέσα. Ἠσυχάζονται νὰ ἀναγινώσκουν καλῶς τὴν ὁρθὴν καὶ ὥραιαν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν κλίσιν ὀνομάτων. Ἐκαλλιεργήθησαν τὰ κοινωνικὰ τῶν συναισθήματα καὶ

—Μπέζ, ἀπαντᾷ ἡ Ρένα.

—Ἄ, ἐμένα τὸ δικό μου εἶναι κόκκινον.

Μοῦ πῆρε καὶ μένα ὁ πατέρας μου φόρεμα. Ἐμεῖς δὲν πῆραμε γουρουνάκι. Θὰ σφάξωμε μιὰ κότα. Θὰ πάρῃ καὶ λίγο κρέας ὁ πατέρας μου.

Τὰ δυὸ παιδιά, ἡ Ρένα καὶ ἡ Μαρία, ἀνέκουν σὲ δυὸ οἰκογένειες μὲ διαφορετικὴ ὁικονομικὴ κατὰστασι καὶ κοινωνικὴ θέσι. Ἡ Ρένα εἶναι κορίτσι εὐκαταστάτου δικηγόρου καὶ ὁ πατέρας τῆς, τῆς ἀγόρασε φόρεμα μάλλινον, ποὺ τῶς δώσε καὶ τὴν μοδίστρα νὰ τὸ ράψῃ. Ἀγόρασε ἀκόμη καὶ γουρουνάκι, γιὰ τὰ Χριστούγεννα, σύμφωνα μὲ τὴν τοπικὴ συνήθειαν.

Τῆς Μαρίας ἡ οἰκογένεια εἶναι γεωργικὴ ποὺ τὴν χαρακτηρίζει ἡ φτώχεια, καὶ ὁ πατέρας τῆς δὲν μπόρεσε νὰ πάρῃ γουρουνάκι. Θὰ πάρῃ λίγο κρέας, κατὰ τὴν ἀνακοίνωσιν τῆς μικρῆς, καὶ θὰ σφάξουν καὶ μιὰ κότα, ποὺ τὴν ἀνέθρεψε τὸ σπίτι τῆς.

Στὰ πρότυπα Νεαπόλεως, δὲν ἔγινε ἐκλογὴ τῶν παιδιῶν.

Οἱ μαθητὲς τοὺς προέρχονται ἀπὸ ὅλες τὶς κοινωνικὰς τάξεις. Ἐδῶ φοιτοῦν παιδιά ἐπιστημόνων, ὑπαλλήλων, ἐμπόρων, βιοτεχνῶν, ἀλλὰ καὶ γεωργῶν καὶ ἐργατῶν. Περισσότερα μάλιστα ἀπ' ὅλα εἶναι τὰ γεωργόπαιδα, γιὰτὶ οἱ κάτοικοι τῆς Νεαπόλεως, κατὰ τὸ πλεῖστον, εἶναι γεωργοὶ καὶ μάλιστα ὅχι πλούσιοι γεωργοί.

Ἔτσι ἡ σύνθεσις τῶν προτύπων, σὲ παιδικὸ ὕλικόν, δὲν εἶναι ὁμοία μὲ τῶν πειραματικῶν σχολείων, στὰ ὁποῖα γίνεται ἐπιλογὴ τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ μοιάζει, στὴν παιδικὴ σύνθεσιν, μὲ κάθε ἑλληνικὸν σχολεῖον.

—Παιδιά, καὶ ἡ Φιφὴ θέλει νὰ μᾶς πῇ νέα.

καὶ κοινωνικὰ καὶ ἀτομικὰ ἀρεταί. Ἀπέκτησαν θάρρος καὶ πρωτοβουλίαν. Οἱ μαθηταὶ τῆς Β'. Τάξεως ἐγνώρισαν καλῶς τὴν ιδιαιτέραν τῶν πατρίδα μὲ τὸ σύστημα τῆς Ε. Σ.Δ. μὲ τὰς διαφόρους ἐπισκέψεις μας, πρᾶγμα ποὺ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς περαιτέρω μορφώσεως.

Τὸ γενικὸν συμπέρασμα τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν καὶ τῆς τοιαύτης ἀσκήσεως, εἶναι ὅτι ὁ μαθητὴς ἐθίζεται εἰς τὴν αὐτενεργὸν δράσιν καὶ δημιουργίαν, ἐπιτυγχάνεται ἡ αὐτοαγωγή καὶ αὐτομόρφωσις αὐτοῦ, ἐξελίσσονται κατὰ τρόπον φυσικὸν καὶ ἀβίαστον πᾶσαι αἱ ψυχικαὶ καὶ πνευματικαὶ τοῦ λειτουργοῦ, διευκολύνεται ἡ σωματικὴ του ἐξέλιξις, ἀναπτύσσονται αἱ ἀτομικαὶ ιδιορρυθμίαι καὶ ἐπιτυγχάνεται ἡ κοινωνικοποίησις αὐτοῦ.

ΚΩΝ)ΝΟΣ Γ. ΚΑΜΠΟΥΡΗΣ

Ἄς τὴν ἀκούσωμε. Πές μας Φιφὴ.

—Ἐμεῖς Δεσποινὶς θὰ φιάξωμε καὶ γλυκὰ τὴν πρωτοχρονιά.

—Τὶ γλυκὰ θὰ κάμετε Φιφὴ;

—Νά, κουραμπιέδες, μελομακάρονα, κουλουράκια.

—Ποιὸς θὰ τὰ φτιάξῃ αὐτὰ ὅλα, Φιφὴ;

—Ἡ μαμά μου.

—Θὰ τὴν βοηθήσῃ καὶ σύ;

—Μάλιστα, Δεσποινὶς.

—Ἐλα τώρα Φιφὴ, πές μας, πῶς θὰ φιάξῃ τοὺς κουραμπιέδες ἡ μαμά σας. Ἔρεις νὰ μᾶς πῇς; Ὅθ μᾶς πῇς, τί καὶ τί δουλειὲς θὰ κάμῃ, γιὰ νὰ γίνουν οἱ κουραμπιέδες;

—Ἡ μαμά θὰ πάρῃ ἀλεύρι. Ὅθ σπάσῃ ἀμύγδαλα καὶ θὰ περάσῃ τὴν ψυχὰ ἀπὸ τὸ μύλο. Ὅθ βάλλῃ καὶ αὐγὰ καὶ βούτυρο καὶ θὰ τὰ ἀνακατέψῃ. Ὅθ τὰ κάμῃ μικρὰ κομμάτια, σὰν στρογγυλά, καὶ θὰ τὰ βάλλῃ στὴ λαμαρίνα. Ἡ ὑπηρετριά μου θὰ τὰ πᾶν στὸν φούρνον νὰ τὰ ψήσῃ.

—Δεσποινὶς, ἔχασα κάτι, λέει ἡ Ρίτα. Ὅθ βάλλῃ καὶ ζάχαρη, γιὰτὶ πρέπει νὰ εἶναι γλυκά.

—Ἐχεις νὰ πῇς τίποτ' ἄλλο γιὰ τοὺς κουραμπιέδες, Ρίτα;

—Μάλιστα Δεσποινὶς. Ἐμένα ἡ μαμά μου, ὅλα τὰ πράγματα αὐτὰ τὰ βάζει μέσα σὲ μιὰ μεγάλη λεκάνη, καὶ τὰ κτυπᾷ μὲ τὸ χέρι τῆς πολλὴ ὥρα. Καὶ τὰ αὐγὰ τὰ κτυπᾷ χωρὶς ἡ θέσις μου, ποὺ γίνονται ἕνας ἀφρός.

—Τίποτε' ἄλλο παιδιά, θὰ κάμωμε γιὰ τοὺς κουραμπιέδες, γιὰ νὰ γίνουν νόστιμοι καὶ ὥραιοι;

—Νὰ μᾶς πῇ ἡ Ρένα. Νάτην, σηκώνει τὸ χέρι τῆς καὶ ἀσφαλῶς ἔχει νὰ μᾶς πῇ ἀκόμη καὶ ἄλλα γιὰ τοὺς κουραμπιέδες. Νὰ τὴν ἀκούσωμε παιδιά; Πές μας Ρένα.

—Παιδιά, ἄμα πάρωμε ἀπὸ τὸν φούρνον τοὺς κουραμπιέδες δὲν εἶναι νόστιμοι. Ἡ μαμά τοὺς βάζει ἀπὸ πάνω ζάχαρη φιλή, καὶ γίνονται ἄσπροι καὶ γλυκοί. Ἐπειτα τοὺς τρώμε. καὶ δίδομε καὶ στοὺς ἐπισκέπτες μας.

—Σοῦ ἀρέσουν, Ρένα, οἱ κουραμπιέδες;

—Μάλιστα, πολὺ.

—Σὲ ποιά παιδιά ἀρέσουν οἱ κουραμπιέδες; γιὰ νὰ ἰδῶ. Τὰ περισσότερα χέρια ξεσηκώνονται.

—Γιατί, Μανώλη, δὲν σηκώνεις τὸ χέρι σου; Δὲν σοῦ ἀρέσουν ἐσένα οἱ κουραμπιέδες; Μανώλη; Ἐφαγες καμμιὰ φορά;

Ὁ Μανώλης, μικροῦλης τῆς πρώτης τάξεως, παιδί φτωχοῦ ἐργάτη, ἔχει σκύψει τὸ κεφάλι του, καὶ κτυπᾷ τὸ γραφεῖο τοῦ θρανίου. Δὲν μιλεῖ.

—Πές μας, Μανώλη, τοὺς ξέρεις τοὺς κουραμπιέδες; Ἐφαγες καμμιὰ φορά; Ἐλα, πές μας.

Ὁ Μανώλης κινεῖ τὸ κεφάλι του πρὸς τὰ ἐπάνω, καὶ δίδει ἄφωνα τὴν ἀρνητικὴ ἀπάντησιν.

Καὶ τᾶλλα, τὰ παιδιά, ποὺ δὲν σηκώνουν χέρι, στὴν ἐρώτησιν τῆς διδασκάλισσης, καὶ εἶναι ἀρκετά, εἶναι παιδιά πτωχῶν οἰκο-

γενειῶν, γεωργῶν ἢ ἐργατῶν, καὶ δὲν ξέρουσαν τοὺς κουραμπιέδες. Μὲ τὸν ἴδιον τρόπο συνεχιζεται ἡ ἐργασία, καὶ μιλοῦν γιὰ τὰ μελομακάρονα, τὰ κουλουράκια, τὰ φαγητὰ τῆς πρωτοχρονιάς, τὶς ἐτοιμασίες τοῦ πιτιοῦ, τὰ δῶρα τοῦ πατέρα, τῆς μητέρας, τῶν συγγενῶν, τὶς καλὲς μέρες, τὰ δῶρα στὰ φτωχὰ παιδιά, γιὰ τὴν βασιλόπητα, πῶς τὴν φιάλουν, πῶς τὴν κόβουν, ἡ ὅλη γιορτὴ τῆς πρωτοχρονιάς στὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν κοινωνίαν.

Τὸ θέμα δέβαια δὲν πρόκειται νὰ ἐξαντληθῇ σὲ μιὰ ἡμερησίαν ἐργασίαν. Εἶναι πολὺ πλατὺ, καὶ θὰ ἀπαιτήσῃ νὰ συνεχισθῇ σὲ δυὸ-τρεῖς ἢ περισσότερες μέρες. Ἡ μερικὴ ἐνότης. «Πρωτοχρονιά», ποὺ ἄρχισε ἡ ἐξεργασία τῆς σήμερας, θὰ κρατήσῃ ἀσφαλῶς ἀρκετὰς μέρες. Πόσες; Ὅθ τὸ δείξῃ καὶ θὰ τὸ καθορίσῃ ἡ ἐξέλιξις τῆς δουλειᾶς, ποὺ πρέπει νὰ κυλᾷ φυσικὰ καὶ μαλακὰ, ὅχι δεδρασμένα καὶ μὲ προκαθορισμένο τρόπον.

Ἐδῶ, στὰ πρότυπα Νεαπόλεως, τὸ ὥρολόγιον πρόγραμμα ἐργασίας εἶναι δυναμικόν, ἐξελικτικόν. Δὲν ἔχει προκαθορισμένες τὶς ἐργασίες τῶν παιδιῶν (μαθημάτων), μέσα στίς μέρες τῆς ἐβδομάδος, καὶ στίς ὥρες τῆς κάθε μέρας.

Ἡ ἐργασία τῆς κάθε ἐπομένης μέρας, θὰ καθορισθῇ φυσικὰ καὶ ἀβίαστα, ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῆς κάθε προηγούμενης μέρας. Ἔτσι ἡ ἐργασία παρουσιάζεται καὶ ἀκολουθεῖ δρόμον ἐξελικτικόν, καὶ πέρνει μορφὴ ἐνιαίαν.

Ἀκόμη ἀκολουθεῖ τὴν ζωὴν τοῦ παιδιοῦ, καὶ τὶς ἀνάγκας του, μέσα στὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν κοινωνίαν. Εἶναι ἐποχιακὴ καὶ εὐκαιριακὴ, καὶ προσαρμόζεται πρὸς τὰ δῶσιμα τοῦ μικροῦ.

Στὸ κατώτερον τμήμα τῆς Α', Β' τάξεως τῶν προτύπων, 3)ταξίου καὶ 1)ταξίου, ἐφαρμόζεται ἡ ἐνιαία διδασκαλία, μὲ βάση τὸ εὐκαιριακόν καὶ ἐποχιακόν θέμα, ποὺ γίνεται καὶ εἶναι δῖωμα τοῦ παιδιοῦ. Μέσα στὴν ἐνιαίαν ἐργασίαν πλέκονται φυσικὰ, ἀβίαστα, ὅλα τὰ μαθηματα, ὅλες αἱ γνώσεις.

Γίνονται ὁμοῦ καὶ χωρίστα βασικὰ μαθηματα καὶ ἐργασίες ἀριθμητικῆς στὴ Β' τάξη, γιὰ νὰ καλλιεργηθῇ ὅσο τὸ δυνατόν τιὸ πολὺ ἡ ἀναγνωστικὴ καὶ ἀριθμητικὴ σκέψιν τοῦ μικροῦ καὶ ἐν γένει γλωσσικὴ καὶ ἀριθμητικὴ του ἀγωγή νὰ γίνῃ πληρέστερη.

Ἄς παρακολουθήσωμε, λοιπόν, τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐργασίας τῶν μικρῶν μας γύρω ἀπὸ τὴν ἐνότητα «Πρωτοχρονιά».

—Ἡ Ρίτα παιδιά θέλει νὰ μᾶς μιλήσῃ. Νὰ τὴν ἀκούσωμε; Ἐ, τί λέτε; Θέλετε;

Ἐπειδὴ ὁμοῦ βλέπει κάποια κούραση ζωγράφισμένη στὴν στάση τῶν μικρῶν τῆς, ἡ διδασκάλισσα, λέει στὰ παιδιά:

—Ἄν θέλετε παιδιά, πρὶν μᾶς μιλήσῃ ἡ Ρίτα, νὰ τραγουδήσωμε ἕνα τραγοῦδι. Θέλετε;

—Μάλιστα, μάλιστα, ξεφώνισαν ὅλα.

—Ποῖο τραγοῦδι νὰ ποῦμε;

Προτείνουν διάφορα. Κάθε μαθητὴς ζητάει καὶ ἄλλο.

—Να τραγουδήσωμε «τὸ δεξι χεράκι ἐπάνω», ἔλατε, ἐμπρός.

Τὰ παιδιά τραγουδοῦν καὶ ταυτόχρονα ἐκτελοῦν καὶ τὶς κινήσεις πού λέει τὸ τραγούδι. Χρησιμοποιεῖται συχνὰ τὸ τραγούδι, γιὰ πνευματικὸ διδάλκιμα, καὶ ξεκούρασμα τοῦ παιδιοῦ, ὅταν συνοδεύεται τὸ τραγούδι καὶ με κινήσεις τοῦ σώματος, εἶναι ἀκόμη πιὸ εὐεργετικό.

Ἐπειτα τὰ παιδιά διηγήθηκαν πολλές ιστορίες γιὰ τὸν Ἀι-Βασίλη καὶ τὴν Πρωτοχρονιά.

Καὶ ἔμαθαν, καὶ ἀνεκοίνωσαν πολλά, οἱ πιτσιρίκοι μας.

Μὰς ξαφνιάζουσιν μετὰ τὴν δράση καὶ τὴν προσπάθειά τους οἱ μικροί.

Τρέχουν παντοῦ, καὶ ζητοῦν νὰ θροῦν καὶ μάθουν κάτι γιὰ τὸ ὅποιο τοὺς δώσαμε ὠθησιν. Θυσιάζουσιν ἀκόμη καὶ τὶς ὥρες τοῦ παιγνιδιοῦ των, γιὰ νὰ ζητήσουν νὰ θροῦν καὶ μάθουν κάτι, πού θὰ τὸ ἀνακοινώσουν στὴν τάξη, καὶ θὰ τὸ ἀκούσουν οἱ συμμαθητές τους. Ἡ ἐπιθυμία γιὰ ἀνακοίνωση, πού φέρει μέσα της τὰ στοιχεῖα τῆς ἐπίδειξης, τῆς τάσης πρὸς ἐπιβολὴ καὶ ἐπικράτηση, τὰ κρατᾷ, ὥρες πολλές, στὴν ἔρευνα. Μετὰ τὶς ἐρωτήσεις τους γίνονται φορτικὰ στὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα. Πολλοὶ γονεῖς ἔχουν διαμαρτυρηθῇ στοὺς δασκάλους τῶν Προτύπων, γιὰ τὴν ὀχλήσιν των μικρῶν τους.

Ἐδῶ βλέπει κανεὶς, νὰ πραγματοποιεῖται ἡ ἀρχὴ τοῦ Νέου Σχολείου «Ἐκεῖ νὰ τ' ἐὰν τὸ παιδί. Ἀφ' ἧς τε τὸ παιδί, ἐλ ἐύθερον ἀκίνηθον, καὶ θὰ σὰς καταπλήξῃ».

Μὰς καταπλήσσουν πραγματικὰ οἱ διηγῆσεις ἐκείνης τῶν μικρῶν. Νομίζομε πὼς ἔχομε μπροστὰ μας παιδιὰ μίαν ἀνώτερης τάξης τοῦ Δημοτικοῦ. Καὶ ὅμως εἶναι μικροὺς τῆς Β' τάξης, ἡλικίας μόλις 7 χρόνων.

Τὰ παιδιά χόρτασαν ἀπὸ τὶς ἀνακοινώσεις, καὶ ἕνας πιτσιρίκος τῆς Α' τάξης, ἐρχεται νὰ μᾶς πιστοποιήσῃ τὸ γεγονός αὐτό. Σηκώνει τὸ χερί του ψηλά, σηκώνεται καὶ πάνω στὰ ποδάρια του, καὶ φωνάζει δυνατὰ: «Δεσποινίς, νὰ γράψωμε τὴν κουβέντα».

Μόνα τους τὰ παιδιά ἀκολουθοῦν τὴν φυσικὴ πορεία τῆς δουλειᾶς, καὶ δείχνουν στὸ δάκαλο, τὸν δρόμο πού θὰ ἀκολουθήσῃ. Ἀρκεῖ νὰ θρίσκει στὸ φυσικὸ δρόμο τῆς μαθήσεως, καὶ ὅχι σὲ δρόμο, πού δογματικὰ χαράσσει ὁ ἐγκέφαλος τοῦ ἐνηλικοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ μικρὸς μας ἐκείνος τῆς Α' τάξης, ἐρμηνεύοντας καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ὅλων τῶν ἄλλων παιδιῶν, ἐξήγησε ἀλλαγὴν στὴν ἐνασχόλησίν του. Ζήτησε γλωσσικὴ ἐργασία. Ζήτησε ἀνάγνωσιν, χωρὶς νὰ ἔχῃ καὶ τὴν ἐννοίαν καὶ τὴν συνείδησιν πὼς ἡ ἐργασία πού ζητεῖ εἶναι ἀνάγνωσιν. Τὸν ἀρκεῖ καὶ τὸν ἱκανοποιεῖ ἡ ἀλλαγὴ, ἡ ποικιλία στὶς ἀσχολίες του, πού τὶς βλέπει σὰν ἱκανοποίησιν τῶν κινήσεων του ἀναγκῶν, καὶ ὅχι σὰν ἀσχολίες γιὰ μόρφωσιν, γιὰ γνώσιν.

Ἡ διδύλισσα τώρα στρέφεται στοὺς μικροὺς τῆς Α' τάξης, καὶ τοὺς ζητᾷ, ποῖα φράση, ποῖα κουβέντα, ἀπὸ ὅσες εἶπαν, θέλουν νὰ γράψουν.

Λένε πολλές: Μοῦ ἀρέσουν οἱ γιορτὲς τῆς πρωτοχρονιάς. Τῇ πρωτοχρονίᾳ μᾶς δίδουν δῶρα. Τῇ πρωτοχρονίᾳ μᾶς κάνουν καλὲς χέρες. Τῇ πρωτοχρονίᾳ ἐορτάζει ὁ Ἅγιος Βασίλης. Τῇ πρωτοχρονίᾳ λέμε τὰ κάλαντα. Καὶ ἄλλες πολλές κουβέντες, γύρω ἀπὸ τὴν πρωτοχρονιά, προτείνουν οἱ μικροί.

Διαλέγεται ἀπὸ τὰ παιδιά ἡ φράση «Τῇ πρωτοχρονίᾳ ἐορτάζει ὁ Ἅγιος Βασίλης», καὶ ἡ διδύλισσα τὴ γράφει στὸν πίνακα, με χονδρὰ γράμματα, καὶ ὅμοια μετὰ τοῦ ἀναγνωστικοῦ. Τὴ διαβάσει ἕνας μαθητὴς τῆς Α' τάξης, καὶ ἄλλος καὶ ἄλλος. Ὅλοι οἱ μικροὶ τὴν διαβάζουν ἀτομικὰ, καὶ ἀπὸ κεῖ, ἀπὸ τὸ θρανίο τους.

—Βγάλτε τώρα τὰ τετράδιά σας, λέει ἡ διδύλισσα στὰ παιδιά τῆς Α' τάξης, καὶ γράψετε καθαρὰ - καθαρὰ, ὅπως ἐγώ, τὴν κουβέντα πού ἔγραψα στὸν πίνακα.

Ἡ δευτέρα, θὰ παρακολουθήσῃ, καὶ θὰ διαβάσει, μετὰ τὸ μυαλό της, χωρὶς νὰ ἀκούεται, κείνο πού θὰ γράψω στὸν πίνακα. Προσέξτε καλὰ, γιατί σὰν τελειώσω τὸ γράψιμο, θέλω νὰ μοῦ διαβάσετε φωνακτὰ, κείνο πού θὰ γράψω.

Καὶ ἡ διδασκάλισσα γράφει στὸν πίνακα.

Ἡ πρωτοχρονιά εἶναι ἡ πρώτη μέρα τοῦ χρόνου. Τὴν πρωτοχρονιά τὴ λέμε καὶ ἀρχὴ χρόνου, γιατί τότε ἀρχίζει ὁ καινούργιος χρόνος. Τότε ἐορτάζομε καὶ τὸν Ἅγιο Βασίλη. Μὰς δίδουν δῶρα. Στέλνομε πολλές εὐχές. Κόβομε τὴ βασιλόπιττα. Λέμε τὰ κάλαντα. Δίδομε δῶρα στὰ φτωχὰ καὶ ὀρφανὰ παιδιά.

Ἀφήνει ἀκόμη λίγη ὥρα νὰ διαβάσουν οἱ μικροὶ τῆς Β' τάξης τὴν ἐκθεσοῦλα τοῦ πίνακα, γιὰ τὴν πρωτοχρονιά, καὶ καθισμένη, ἐκεῖ στὸ τραπέζι, γράφει τὴν χαρτοταβίαν, με φράσιν καὶ με χονδρὰ πολὺ γράμματα, τὴ φράσιν: «Τῇ πρωτοχρονίᾳ ἐορτάζει ὁ Ἅγιος Βασίλης». Τὴν φέρνει ἔπειτα καὶ τὴν καρφιτσώνει στὸν πίνακα, καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἐκεῖ γραμμένη ἴδια φράσιν.

Ἡ πρώτη συνεχίζει τὴν ἐπιγραφὴν τῆς φράσεως, βλέποντάς τὴν γραμμένην στὸν πίνακα, καὶ τὴν χαρτοταβίαν, καὶ ἡ δευτέρα κάνει ἀνάγνωσιν ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικὸν θέμα τοῦ πίνακα.

—Ποῖος θέλει νὰ μᾶς διαβάσῃ τὴν μικρὴ ἐκθεσοῦλα τοῦ πίνακα γιὰ τὴν πρωτοχρονιά;

—Ὅλα τὰ χέρια τῆς Β' τάξης σηκώνονται. Δυὸ ἀνυπόμονοι μικροὺς ξεχνοῦν καὶ φωνάζουν: «Ἐγὼ Δεσποινίς».

—Μπράβο Μῆτσο καὶ Γιώργο. Ἐπειδὴ φωνάζετε, θὰ διαβάσετε τελευταῖοι.

—Διάβασε Χρυσούλα, πού σηκώνεις τὸ χέρι σου φρόνιμα.

Ἡ Χρυσούλα διαβάσει ἀπὸ κεῖ ἀπὸ τὸ θρανίο της, ὅπως εἶναι καθισμένη.

Ἡ ἀνάγνωσιν εἶναι φυσικὴ καὶ εὐχερής.

Μοιάζει μετὰ τὴν ὁμιλίαν της. Διαβάσει ἡ Ρίτσα, ἡ Μαρία, ἡ Γεωργία, ὁ Μιχάλης, ὁ Γιώργης καὶ ὅλοι οἱ μικροὺς τῆς Β' τάξης.

Κανεὶς δὲν δυσκολεύεται στὸ διάβασμα καὶ τὸ ὕψος τῶν μικρῶν εἶναι φυσικόν. Νομίζει κανεὶς πὼς κουβεντιάσουν καὶ διηγούνται τὸ θέμα τοῦ πίνακα, γιὰ τὴν πρωτοχρονιά. Δὲν χρειάζονται, οὔτε ξύλινους δείχτες γιὰ νὰ δείχνουν κείνο πού διαβάζουν. Ἐτσι δείχνουν στὸν δάσκαλο καὶ στοὺς μεγάλους μας παιδαγωγούς, πού ἔχουν γιὰ σχολικὸ Νόμο τὸ δείκτη καὶ στὴν τρίτη ἀκόμη τάξη τοῦ Δημοτικοῦ, πὼς ἡ παιδαγωγικὴ τους αὐτὴ σκέψιν εἶναι ἀνεδαφική, καὶ ξένη πρὸς τὴν ἀγωγή, τὴν ἐπιστημονικὴ ἀγωγή.

Κανεὶς μικρὸς δὲν διαβάσει ἐδῶ κατὰ λέξιν ἢ συλλαβῆς. Κι' αὐτὸ ὀφείλεται, ἐξ ὁλοκλήρου, στὴν ὀλικὴ μέθοδο, μετὰ τὴν ὁποία διδάχτηκε τὴν ἀνάγνωσιν. Πάντα ὁ μικρὸς, καὶ στὴν πρώτη τάξη καὶ στὴν δευτέρα, διάβασε καὶ διαβάσει ὀλικά, μετὰ τὴν φυσικὴ σύνδεσιν τῶν λέξεων, ὅπως γίνεται στὴν ὁμιλίαν του. Ὅταν δὲν μπορεῖ νὰ συλλάβῃ τὴν ὀλικὴν εἰκόνα τῶν λέξεων, στὴ σύνδεσιν τους στὸ προφορικὸ λόγο, καὶ νὰ τὴν συνδέσῃ μετὰ τὴν ἀκουστικὴν τὴν σχετικὴν τῆς εὐχέρειας, δὲν προκοποῦν τὴν ἀνάγνωσιν, στὸ διάβασμα λέξεων ἢ συλλαβῶν, ἀλλὰ στέκεται γιὰ μίαν στιγμὴ, ὅσο τοῦ χρειάζεται, συλλαμβάνει τὶς λέξεις στὴ φυσικὴ τους σύνδεσιν, καὶ τὶς προφέρει ἔπειτα μετὰ φυσικὸν λόγον.

Ἡ ἀναγνωστικὴ ἐργασία μετὰ τὴν δευτέρα σταματᾷ. Οἱ μαθητὲς τῆς τάξης αὐτῆς ἀντιγράφουν στὰ ἡμερολόγια τους τὸ ἀναγνωστικὸν θέμα τοῦ πίνακα, γιὰ τὴν πρωτοχρονιά, καὶ ἡ διδασκάλισσα στρέφεται στοὺς πιτσιρίκους τῆς Πρώτης.

Πρὶν ἀρχίσῃ μ' αὐτοὺς δουλεῖν, ἡ διδασκάλισσα, γιὰ πνευματικὸν διδάλκιμα, προτείνει στοὺς μικροὺς, νὰ τραγουδήσουν ἕνα τραγούδι.

—Θέλετε παιδιά νὰ τραγουδήσωμε ἕνα τραγούδι, νὰ ξεκουραστοῦμε λίγο; Εἶπαμε καὶ γράψαμε πολλά, καὶ κουρασθήκαμε. Ποῖο τραγούδι νὰ τραγουδίσωμε;

Τὰ παιδιά προτείνουν πολλά. Καθένας κάνει τὴν ἐκλογὴν του ἀπὸ κείνα πού ξέρουν.

—Ἐλάτε νὰ τραγουδίσωμε «Τὸ καλὸ μου τὸ σχολεῖο».

Ἐμπρὸς ὅλοι, ἔτοιμοι.

Τραγουδοῦν τὸ τραγούδι. Οἱ μικροὶ τῆς Πρώτης, καὶ πολλοὶ ἀπὸ τὴν δευτέρα, εἶναι ὁλόφωχα δοσμένοι σ' αὐτό. Ἀρκετοὶ ὅμως τῆς δευτέρας τραγουδοῦν, ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ γράφουν. Ἀντιγράφουν τὸ ἀναγνωστικὸν θέμα κείνο ἀπὸ τὸν πίνακα.

Ἐτραγουδίσαν καὶ τὸ τραγούδι «Σχολεῖο μου ποθητό».

—Ποῖο παιδί τώρα, ἀπὸ τὴν Πρώτη, θέλει νὰ μᾶς διαβάσῃ τὴν κουβέντα πού γράψαμε στὸν πίνακα καὶ στὸ χαρτί;

—Ὅλα τὰ χέρια ξεπετούνται.

—Διάβασε Γιώργο. Διαβάσει. Διαβάσε Καίτη. Διαβάσει. Διαβάσαν ἀρκετὰ παιδιά, ὅχι ὅλα.

—Νὰ μετρήσωμε τώρα τὶς παρעוῦλες πού ἔχει ἡ κουβέντα μας αὐτή. Ἐλάτε. Προσέξτε μὴ κάνετε λάθος. Νὰ ἰδῶ. Ἡ διδασκάλισσα περιμένει λίγο. Ἐτσι ἀρχίζει ἡ ΑΝΑΛΥΣΗ γιὰ νὰ ἀκολουθήσῃ σὲ συνέχεια ἡ ΣΥΝΘΕΣΗ.

—Ποῖος θέλει νὰ μᾶς πῇ, καὶ νᾶρθῃ καὶ στὸν πίνακα νὰ μᾶς τὶς μετρήσῃ, δειχνοντάς τις μίαν - μίαν.

—Ὅλα τὰ χέρια σηκώνονται. Ἐνας μικροῦς, ἀνυπόμονος, φωνάζει: Ἐξ Δεσποινίς.

—Ἀ, Κωστάκη, δὲν κάνεις καλὰ νὰ φωνάζῃς καὶ νὰ μᾶς λές, χωρὶς νὰ σοῦ τὸ ἐπιτρέψωμε. Ἐκάνεις μεγάλῃ ζημιὰ στὰ παιδιά, πού ἀκόμα δὲν τὶς μετρήσαν. Δὲν τὰ ἀφῆσες νὰ σκεφθοῦν καὶ νὰ δουλέψουν κι' αὐτὰ, μετὰ τὸ μαιεύματός τους. Ἄλλῃ φορὰ νὰ κρατιέσαι, νὰ ἔχῃς ὑπομονή.

—Ἐλα τώρα, Κωστάκη, νὰ μᾶς τὶς μετρήσῃς, δειχνοντάς τις μετὰ τὴν ῥίαν.

Ὁ Κωστάκης χαρούμενος ἔρχεται στὸν πίνακα, πέρνει τὸ χάρακα, καὶ δειχνοντας μίαν μίαν στὴν σειρά τὶς λέξεις, τὶς μετρά' μίαν, δύο, τρεῖς, τέσσαρες, πέντε, ἕξι.

Νὰ τὶς διαβάσῃς, χωριστὰ - χωριστὰ. Κωστάκη τὶς παρעוῦλες.

Ὁ Κωστάκης δειχνοντας μετὰ τὸ ξύλο, διαβάσει μίαν - μίαν τὶς λέξεις. Τῇ - πρωτοχρονιά - ἐορτάζει - Ἅγιος - Βασίλης.

Μπράβο Κωστάκη — Κάθησε.

—Ποῖος παρעוῦλες, ἀπὸ τὴν κουβέντα αὐτή, πού γράψαμε καὶ διαβάσαμε σήμερα, τὶς ἔχομε ξαναγράψῃ καὶ εἶναι γραμμένες, ἐκεῖ στὶς φρασσοῦλες τοῦ τοῖχου; Κοιτάξτε καλὰ. Περιμένω. Ὅλοι οἱ μικροὶ σηκώνουν τὰ χέρια. Θέλουν καὶ νὰ δείξουν.

Ἐλα Μανώλη.

Ὁ Μανώλης πέρνει τὸ χάρακα καὶ δειχνει τὴν λέξιν —Τῇ—, γραμμένην στὴν φράσιν τοῦ πίνακα.

Ὁ Μανώλης τρέχει καὶ τὴν δειχνει, σὲ δυὸ-τρεις καρτέλλες τοῦ τοῖχου.

Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ γιὰ τὶς ἄλλες γνωστὲς λέξεις - ἐορτάζει - ὁ - Ἅγιος.

Μόνο οἱ δυὸ λέξεις, πρωτοχρονιά, καὶ Βασίλης, εἶναι ἀγνωστὲς στοὺς μικροὺς.

Τῇ πρωτοχρονίᾳ ἐορτάζει ὁ Ἅγιος Βασίλης.

Βγάζει τὶς πινέζες πού κρατοῦν στὸν πίνακα τὴν χαρτοταβίαν, τὴν παίρνει στὰ χέρια της, καὶ ρωτᾷ τὰ παιδιά, ποῖα θέλουν νὰ δοῦν, ἐκεῖ μπροστὰ στὸν πίνακα καὶ στὰ παιδιά, νὰ τὴν κρατήσουν στὰ χέρια τους.

Εἶναι ἡ 10ῃ πρωτὴν ὥρα. Τὸ κουδούνι χτυπά, καὶ δηλώνει τὸ διάλειμμα.

Δυὸ ὁλόκληρες ὥρες, χωρὶς νὰ παρουσιαστοῦν σημάδια κόπωσης καὶ ἀνίας, δουλεύουν οἱ μικροί.

Να καθίσωμε Δεσποινίς, να μὴ θυγούμε δάλειμμα, φωνάζουν πολλά παιδιά!!!

Ἡ δουλειὰ γίνεται σὰν παιγνίδι, ἱκανοποιεῖ ἀνάγκες τοῦ παιδιοῦ, καὶ ὁ μικρὸς δὲν κουράζεται, κα δὲν χορταίνει. Εἶναι διαφέρουσα ἡ ἐργασία γιὰ τὸν μικρὸ, γιατί στηρίζεται στὴ μεγάλη παιδαγωγικὴ ἀρχή, ΠΑΙΖΩ-ΜΑΘΑΙΝΩ.

—Ναί, παιδιά, τὸ ξέρω πὼς δὲν κουρασθήκατε, πὼς θέλετε νὰ συνεχίσω με τὴ δουλειὰ μᾶς, μὰ ἐπειδὴ δὲν μπορούμε νὰ κάμωμε ἔπειτα ἐμεῖς ξεχωρὸ δάλειμμα, γιατί θὰ ἐνοχλήσωμε τὰ ἄλλα παιδιά τοῦ σχολείου, γι' αὐτὸ, ἄς θυγούμε καὶ μεῖς ἔξω, νὰ πάρωμε τὸν ἀέρα μᾶς.

Οἱ μικροὶ θυγαίνου με τάξη, ἔξω στὴν αὐλὴ καὶ τὸ διάδρομο, καὶ ἔπειτα πάλι, μετὰ 15' ξαναμπαίνουν μέσα στὴν αἴθουσα, καὶ συνεχίζεται ἡ ἐργασία.

—Ποιοὶ θάρθουν λοιπὸν νὰ κρατήσουν τὴ χαρτοταινία;

Ἐλα Γιώργο καὶ Κατίνα.

Οἱ μικροῦλῆδες κρατοῦν με τὰ χέρια τους τὴ χαρτοταινία, καθένας ἀπὸ τὴν μιὰ ἄκρη, σηκώνοντάς τὴν ψηλά, γιὰ νὰ τὴν βλέπουν καλὰ ὁ συμμαθητὴς τους.

—Νὰ διαβάσῃ ἡ Ἄννα τί γράφει δὴ πέρα. Διαβάζει. «Τὴ πρωτοχρονιά ἐορτάζει ὁ Ἅγιος Βασίλης».

—Ὁ Νίκος νὰ διαβάσῃ τὴ πρώτη-πρώτη παρעוּלα. Διαβάζει. Τῇ.

—Τώρα θὰ τὴν κῶσω με τὸ ψαλίδι, καὶ θὰ τὴ χωρίσω, καὶ νάρθῃ ἓνα παιδί νὰ τὴν κρατήσῃ ξεχωρὰ. Ποιὸς θέλει νάρθῃ; Ὅλα θέλουν. Ἐλα Τοτὸ. Κόβει ἡ διδασκάλισσα τὴ λέξη Τ ἡ καὶ τὴν δίδει καὶ τὴν κρατᾷ ψηλά στὸ χέρι τοῦ ὁ Τοτὸς.

Τὸ ἴδιο γίνεται, καὶ κόβονται ὅλες οἱ λέξεις τῆς φράσης.

Τώρα βρίσκονται στὴ σειρά ἕξαι παιδιά, καὶ κρατοῦν στὸ χέρι τους, ἀπὸ μιὰ λέξη τῆς φράσης. «Τὴ πρωτοχρονιά ἐορτάζει ὁ Ἅγιος Βασίλης», καὶ στὴ σειρά πού βρίσκονται οἱ λέξεις μέσα στὴ φράση.

Ἀκολουθοῦν τὰ ἀναγνωστικὰ παιγνίδια. Τὰ παιγνίδια αὐτὰ σκλαβώνουν τὰ παιδιά. Τὰ μαγεύουν καὶ τὰ κρατοῦν συγκεντρωμένα ἐκεῖ, ὥρες πολλές.

Τὰ ἀναγνωστικὰ παιγνίδια πού παίζονται εἶναι πολλά, νὰ παρατεθοῦν ὅλα ἐδῶ, δὲν εἶναι μπορετό, γιατί θὰ γεμίσουν πολλές σελίδες.

Παραθέτομε μερικά μόνο, ἀπὸ κείνα πού παίχθηκαν σήμερα.

—Ποιὸς θὰ μᾶς διαβάσῃ τὴ κουβέντα, ὅπως τὴν κρατοῦν τώρα στὰ χέρια τους τὰ παιδιά;

Ὅλα τὰ παιδιά ζητοῦν καὶ σηκώνουν τὸ χέρι.

—Διάβασε Κώστα. Διαβάζει, λέξη πρὸς λέξη, ὅπως τὴν κρατοῦν τὰ παιδιά.

—Νὰ μᾶς τὴς διαβάσῃ καὶ γρήγορα Κώστα, ὅπως θὰ ποῦμε τὴ κουβέντα αὐτὴ στὴ

μητέρα. Τὴ διαβάζει με φυσικὴ σύνδεση τῶν λέξεων.

—Σεῖς παιδιά, πού κρατᾶτε τὴς καρτέλλες με τὴς παρעוּlες, κυτᾶζέτε τὴς μιὰ ματιά. Τὴς κυτᾶζουν. Γυρίστε τὴς πάλι πρὸς τὰ παιδιά, νὰ τὴς βλέπουν.

—Νὰ φωνάξῃ τὴν παρעוּlα πού κρατᾷ ὁ Νίκος.

Φωνάζει. Τ ἡ.

—Νὰ φωνάξῃ τὴ παρעוּlα τῆς ἡ Μαίρη.

Φωνάζει. Π ρ ω τ ο χ ρ ο ν ι ᾶ.

—Νὰ φωνάξῃ τὴ δικῇ του ὁ Γιώργος.

Φωνάζει. ἔ ο ρ τ ᾶ ζ ε ι.

Ἔτσι στὴ σειρά, φωνάζουν τὰ παιδιά, πού κρατοῦν τὴς καρτέλλες —λέξεις—, τὴς λέξεις πού κρατοῦν, ἀργὰ στὴν ἀρχή, καὶ ὕστερα γρηγορώτερα, καὶ ἀκούγεται ἡ φράση «Τὴ πρωτοχρονιά ἐορτάζει ὁ Ἅγιος Βασίλης», βγαλμένη ἀπὸ ἕξ στοματάκια.

Κάνουν καὶ κανένα λάθος οἱ μικροῦλῆδες, φωνάζουν ἄλλῃ λέξη ἀπὸ κείνη πού κρατοῦν, καὶ οἱ συμμαθητὴς τους, πού βλέπουν καὶ ἀκούουν τὰ λάθη τους, ξεσποῦν σὲ γέλια.

2ον Ἀναγνωστικὸ παιγνίδι.

Ἡ διδασκάλισσα σκορπίζει καὶ ἀνακατέθει τὰ παιδιά με τὴς καρτέλλες. Ἐπειτα πάλι τὰ καλεῖ νὰ πάρουν τὴ θέση πού εἶχαν πρίν. Πολλὲς φορὲς δὲν καταφέρουν νὰ θροῦν τὴ θέση τους, καὶ οἱ συμμαθητὴς τους γελοῦν. Ἀφοῦ πάρουν τὴ θέση, στὴ σειρά πού ἦταν καὶ πρίν, μαθητὴς πού τὸν ὀρίζει ἡ διδασκάλισσα, διαβάζει τὴ φράση κατὰ λέξη, ἀλλὰ καὶ γρήγορα, με φυσικὴ σύνδεση τῶν λέξεων, σὰν στὸ προφορικὸ λόγο. Παίζεται πάλι τὸ προηγούμενο ἀναγνωστικὸ παιγνίδι.

3ον Ἀναγνωστικὸ παιγνίδι.

Σκορπάζει καὶ ἀνακατεύει τοὺς μικροὺς με τὴς καρτέλλες, ἡ διδασκάλισσα.

Ἐπειτα φωνάζει πρῶτα τὸ Ω καὶ ἔρχεται ὁ μικρὸς πού κρατᾷ τὴν καρτέλλα με τὸ Ω.

Ἐπειτα φωνάζει Ἀ γ ι ο ς, καὶ ἔρχεται καὶ παίρει δευτέρη θέση ὁ πιτσιρίκος πού κρατᾷ τὴν καρτέλλα πού γράφει Ἅγιος. Ἔτσι φωνάζει ἓνα, ἓνα στὴ σειρά, «Βασίλης, ἐορτάζει, τὴν πρωτοχρονιά», καὶ σχηματίζεται τώρα, με τὴς ἴδιες λέξεις, ἡ ἴδια φράση, ἀλλὰ με ἄλλῃ θέσῃ τῶν λέξεων μέσα σ' αὐτή. Δηλαδὴ γίνεται ἡ φράση. Ὁ Ἅγιος Βασίλης ἐορτάζει τὴ πρωτοχρονιά.

Διαβάζουν τὴ φράση μαθητὲς πού τοὺς ὀρίζει ἡ διδασκάλισσα, ἀργὰ κατὰ λέξη, ἀλλὰ καὶ γρήγορα σὲ φυσικὸ προφορικὸ λόγο, καὶ παίζονται πάλι τὰ ὑπ' ἀρι. 1 καὶ 2 ἀναγνωστικὰ παιγνίδια.

Με τὸν ἴδιο τρόπο, σχηματίζεται καὶ διαβάζεται ἡ φράση. «Ἐορτάζει τὴν πρωτοχρονιά ὁ Ἅγιος Βασίλης», καὶ πάνω σ' αὐτὴ παίζονται τὰ ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 2 ἀναγνωστικὰ παιγνίδια.

4ον Ἀναγνωστικὸ παιγνίδι.

Με γνωστὲς στὰ παιδιά λέξεις, συνθέτει ἡ διδασκάλισσα, καὶ γράφει στὸν πίνακα τὴ

φράση «Ὁ Λευτέρης εἶναι στὸ σχολεῖο».

Διαβάζεται ἀπὸ τὰ παιδιά, μετριοῦνται οἱ λέξεις, βρίσκονται καὶ δείχνονται ἐκεῖ στὴς καρτέλλες τοῦ τοίχου, καὶ ἔπειτα γίνεται τὸ ἀκόλουθο ἀναγνωστικὸ παιγνίδι.

Καλοῦνται οἱ μικροί, νὰ ἀνοίξουν τὸ ἀτομικὸ τους κουτὶ με τὴς καρτέλλες φράσεις καὶ λέξεις, καὶ νὰ θροῦν τὴς λέξεις τῆς φράσης πού ἔδωσε ἡ διδασκάλισσα, καὶ νὰ τὴν συνθέσουν πάνω στὸ θρανίον τους.

—Νὰ δῶ παιδιά, ποιὸς θὰ τὴν γράψῃ (φτιάξῃ) πρῶτος.

Ἐμπρὸς, ἔτοιμοι. Ἀνοίξετε τὰ κουτιά σας... Ἀρχίσετε.

Ψάχνουν οἱ μικροῦλῆδες, βρίσκουν τὴς λέξεις ὁ - Λευτέρης - εἶναι - στὸ - σχολεῖο -, καὶ συνθέτουν τὴ φράση, πάνω στὸ γραφεῖο τοῦ θρανίου τῶν.

Ἡ διδασκάλισσα περιέρχεται τὰ θρανία, καὶ παρακολοθεῖ τὴν ἐργασία τῶν παιδιῶν.

Βοήθεια δὲν προσφέρει, γιατί δὲν εἶναι ἀνάγκη. Ὅταν βλέπῃ νὰ τοποθετῇ λάθος, ὅχι στὴ θέση τῆς, τὴ λέξη, ἡ διδασκάλισσα, ἀρκεῖται νὰ πῇ «πρόσεξε Μανώλη».

Νᾶτος, Πρῶτος ὁ Γιώργος, σηκώνει τὸ χέρι, καὶ ἀνακοινώνει πὼς τέλειωσε τὴ σύνθεσιν τῆς φράσης. Ἡ διδασκάλισσα βλέπει καὶ πιστοποιεῖ, ὅτι πραγματικὰ σχηματίστηκε ὁρθὰ ἀπὸ τὸ Γιώργο ἡ φράση.

—Μπαράβο Γιώργο» λέει, καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ περπατῇ ἀνάμεσα στοὺς μικροὺς. Ἐλάτε καὶ οἱ ἄλλοι. Σᾶς νίκησε ὁ Γιώργος.

Τώρα σηκώνονται τρία - τέσσερα χέρια μαζί, καὶ ἀμέσως ἔπειτα ἄλλα κι' ἄλλα.

Σὲ λίγα λεπτὰ ἡ φράση εἶχε γραφτῇ (σχηματισθῇ) ἀπὸ ὅλα τὰ παιδιά.

Εἶναι εὐκολο, γιατί τὸ ἀτομικὸ κουτὶ τῶν παιδιῶν δὲν ἔχει ἀκόμη πολλὲς λέξεις.

Ἡ ἀνάλυση τῶν φράσεων σὲ λέξεις, ἀρχίσε τώρα καὶ λίγες μέρες. Ἀργότερα, πού τὸ κουτὶ θὰ γεμίσει με πολλὲς, πάρα πολλές λέξεις, θὰ εἶναι πιὸ δύσκολη (θὰ ἀπαιτήσῃ πιὸ πολὺ χρόνο) ἡ εὑρεση τῶν λέξεων, καὶ ὁ σχηματισμὸς μιᾶς, κάποιας, φράσης.

—Νὰ τὴ διαβάσῃ ἀπὸ τὸ θρανίον τοῦ, ὅπως τὴν ἔγραψε, ὁ Γιώργος.

Θὰ τὴν διαβάσῃ πρῶτος αὐτός, γιατί καὶ πρῶτος τὴν ἔγραψε. Τὴ διαβάζει.

Διαβάζουν ἔπειτα καὶ ἄλλοι πού τοὺς ὀρίζει πάλι ἡ διδασκάλισσα.

5ον Ἀναγνωστικὸ παιγνίδι.

—Ἀνακατέψετε τὴς καρτέλλες παιδιά, πού πήρατε πάνω τὸ θρανίον, καὶ γράψετε τὴ κουβέντα «Ὁ Λευτέρης εἶναι στὸ σχολεῖο».

Χαλοῦν τὴ φράση τὰ παιδιά καὶ ἀνακατεύουν τὴς λέξεις πάνω στὸ γραφεῖο τοῦ θρανίου, ὅχι μέσα στὸ κουτὶ.

—Ἀκούστε τώρα παιδιά. Θὰ σᾶς πῶ μιὰ κουβέντα, θὰ μοιάζει μ' αὐτὴ πού γράψατε στὸ θρανίον, καὶ χαλάσατε τώρα, μὰ δὲν εἶναι καὶ ἡ ἴδια. Δὲν θὰ τὴν γράψω στὸν πίνακα. Θὰ τὴν πῶ μόνο, θὰ τὴν ἀκούσετε, καὶ

ὕστερα θὰ μοῦ τὴ γράψετε με τὴς καρτέλλες σας, πάνω στὸ θρανίον. Ἀκούστε. Προσέξτε. Ὅλα τὰ παιδιά εἶναι στρωμένα πρὸς τὴ διδασκάλισσα. Τὴ βλέπουν στὰ μάτια, καὶ περιμένουν νὰ ἀκούσουν.

—Στὸ σχολεῖο εἶναι ὁ Λευτέρης». Ξανά-λέει τὴ φράση ἡ διδασκάλισσα. Ἐμπρὸς νὰ τὴν γράψετε στὸ θρανίον με τὴς καρτέλλες.

Ἡ διδασκάλισσα κάνει δόλτες ἀνάμεσα στὰ παιδιά; καὶ ἐπαναλαμβάνει τὴ φράση γιὰ νὰ βοηθήσῃ τὰ παιδιά, στὴ γραφὴ τῆς.

Οἱ μικροῦλῆδες τώρα καταβάλλουν μεγαλύτερη προσπάθεια γιὰ νὰ γράψουν τὴ φράση με τὴς καρτέλλες τους.

Ἀπὸ τὴν ἀκουστικὴ εἰκόνα κάθε λέξης, πρέπει νὰ ἀνακαλύψουν τὴν με αὐτὴ συνδεσμένη ὀπτική εἰκόνα τῆς λέξης, καὶ νὰ τὴ φέρουν καὶ τὴν τοποθετήσουν ἐκεῖ στὴ θέση πού πρέπει, γιὰ νὰ ἀποτελεσθῇ ἡ φράση. Ἐδῶ πένει μέρος ἡ συνειρμένη λειτουργία τοῦ μυαλοῦ, καὶ κάποια θαμπὴ νοητικὴ ἐργασία γίνεται, γιὰ νὰ γίνῃ τὸ γινώρισμα τῆς κάθε λέξης ἀπὸ τὴς ἄλλες, καὶ νὰ τῆς δοθῇ ἡ θέση τῆς μέσα στὴ φράση. Αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικὴ γραφὴ, καὶ ἡ καθ' ὑπαγόρευση γραφικὴ ἐκφραση.

Ἡ γραφὴ πού ἔγινε πρωτύτερα, με τὸ μαθητὴ νὰ βλέπῃ στὸν πίνακα, ἢ στὴν καρτέλλα, καὶ νὰ τὴ γράψῃ στὸ τετραδίον τοῦ με μολύβι, ἢ νὰ τὴν συνθέτῃ στὸ θρανίον τοῦ με καρτέλλες—λέξεις—, εἶναι ἀντιγραφὴ.

Καὶ ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ, μεταξύ ἀντιγραφῆς καὶ γραφικῆς ἐκφράσεως. Ἄλλες ψυχικὲς λειτουργίες πέρνουν μέρος στὴν ἀντιγραφὴ καὶ ἄλλες στὴ γραφικὴ ἐκφραση. Ἡ γραφικὴ ἐκφραση μάλιστα ὁλοκληρώνεται, ὅταν τὸ ἄτομο αὐθόρμητα (ὅχι ὑποβλητικὰ, καθ' ὑπαγόρευση), ἐκφράζει γραφικὰ τὸν ἐσωτερικὸν του κόσμον.

Ἡ μορφή αὐτὴ τῆς γραφικῆς ἐκφράσεως, εἶναι ἡ πιὸ δύσκολη. Προϋποθέτει καὶ ἀπαιτεῖ συνθετώτερες πνευματικὲς λειτουργίες γιὰ τὴς ὁποῖες δὲν μπορούμε νὰ κάμωμε λόγο σὲ τούτῃ τὴ μικρὴ πραγματεία, ἐπειδὴ οἱ στήλες τοῦ κάθε περιοδικοῦ δὲν μποροῦν νὰ ἀνοίχουν πλατεῖα, καὶ νὰ περιλάβουν λεπτομέρειες στὰ θέματα πού φιλοξενοῦν.

Ἐπειδὴ ἡ γραφικὴ ἐκφραση αὐτοῦ τοῦ εἶδους εἶναι δυσκολώτερη, ἀκολουθεῖ τὴν καθ' ὑπαγόρευση γραφὴ, καὶ αὐτὴ πάλι τὴν ἐξ ἀντιγραφῆς γραφὴ.

Καὶ νάτους τώρα, οἱ πιτσιρίκοι καὶ οἱ πιτσιρίκες μᾶς, ἔγραψαν ὅλη τὴ φράση, πού ἀκούσαν νὰ λῇ ἡ διδασκάλισσα.

Ἐγραψαν καθ' ὑπαγόρευση, με τὴς καρτέλλες - λέξεις, τὴ φράση «Ὁ Λευτέρης εἶναι στὸ σχολεῖο».

Δυὸ τρεῖς δυσκολεύτηκαν. Δὲν ἔβρισκαν στὴ σειρά τους, τὴς λέξεις. Ἦρθε κοντὰ τους ἡ διδασκάλισσα, ἐπανάλαβε πάλι τὴ φράση, καὶ οἱ μικροὶ διώρθωσαν τὰ σφάλματα.

6ον Ἀναγνωστικὸ παιγνίδι.

Ἡ διδασκάλισσα δίδει στὰ παιδιά μιὰ

φράση, με την ακουστική μόνο εικόνα (ύπαγόρευση) «Ο Γιώργος τρώει γλυκά». Οι λέξεις της είναι γνωστές στους μικρούς.

Επαναλαμβάνει τη φράση, ή διδασκάλισσα δυο - τρεις φορές, για να τη συλλάβουν και τη συγκρατήσουν οι μικροί στη σκέψη των. Έπειτα τους καλεί να ενεργήσουν όπως και στο προηγούμενο αναγνωστικό παιγνίδι, υπ' αριθ. 5 και να γράψουν τη φράση. Οι μικροί γράφουν με τις καρτέλλες - λέξεις, τη φράση και ή διδασκάλισσα υποβοηθεί τη μνήμη των μικρών να κρατήσει τη φράση, λέγοντάς την, πολλές φορές, και σιγά - σιγά κατά λέξη. Ακόμη δυσκολότερη ή γραφική αυτή εκφραση των μικρών.

Στο προηγούμενο παιγνίδι (5ο) οι όπτικές εικόνες των λέξεων, για τη φράση που τους ζητήθηκε να γράψουν, «Στο σχολείο είναι ο Λευτέρης», ήταν μπρός στα μάτια των παιδιών, γραμμένες στο πίνακα, στη φράση του 4ου παιγνιδιού «Ο Λευτέρης είναι στο σχολείο». Βέβαια σε άλλη σειρά και θέση.

Το κουδούνι του διαλείμματος κτυπά και ζητεί να διακοπή ή δουλειά. Ώρα 11.30'. Είναι το δεύτερο διάλειμμα. Τα παιδιά φωνάζουν, Δεσποινίς να καθίσωμε, να καθίσωμε. ζουν: Δεσποινίς να καθίσωμε, να καθίσωμε. κρούς να έτοιμαστούν για να βγούν στην αυλή.

—Το ξέρω παιδιά πώς θέλετε να συνεχίσετε τα ωραία σας αυτά παιγνίδια, μά θα πρέπει να διακόψωμε λίγο να βγείτε έξω, γιατί ίσως θα έχετε κάποια ανάγκη, και ύστερα πάλι θα ξακολουθήσωμε. Έμπρός λοιπό, έτοιμοι.

Οι μικροί βγαίνουν με τη συνηθισμένη τάξη, και ύστερα από λίγο, στις 11.45', βρίσκονται πάλι στα θρανία τους.

—Δίς, έμεις τί θα κάμωμε; Φωνάζει μια μικρούλα της Βας. Και έχει δική. Ώρες τώρα απασχολείται ή τάξη αυτή με σιωπηρές ένασυχολήσεις, που τις χάρτασε.

—Παιδιά, (άπευθύνεται στην πρώτη τάξη) δεν θα παίξωμε άλλα παιγνίδια. Αύριο θα παίξωμε και άλλα που δεν παίξαμε σήμερα. Βλέπετε, θέλει και ή δευτέρα τάξη να δουλέψει, και διαμαρτύρεται. Σεις τώρα, θα μου φιάξετε με πλαστιλίνη, που θα σας δώσω, ό,τι θέλετε από αυτό που είπαμε σήμερα για τη πρωτοχρονιά.

Τα αναγνωστικά παιγνίδια που χρησιμοποιούν τα Πρότυπα Νεαπόλεως και στις τρεις φάσεις της ιδεοπτικής μεθόδου — του όλου, της ανάλυσης και συνθέσεως, και της καθαράς αναγνώσεως — είναι πολλά, περισσότερα των σαράντα (40).

—Τί θα κάνωμε Δίς, ξεφωνίζει ένας μικρούλης της Αης.

—Ό,τι θέλετε: Τον Άγιο Βασίλη, το γουρουνάκι, το κοτόπουλο, κουραμπιέδες, κουλουράκια, παιγνίδια πρωτοχρονιάτικα, τη βασιλόπιτα. Πολλά πράγματα έχετε να κάμετε. Ό,τι θέλει καθένα σας.

Οι μικροί της Αης ασχολούνται στην χειροτεχνική έκφραση με πλαστιλίνη και ή διδασκάλισσα στρέφεται στην Βα τάξη.

Γίνεται ανάγνωση από το αναγνωστικό τους, σελίς 60. «Η σχολική γιορτή των Χριστουγέννων τώρα, «Η Πρωτοχρονιά».

Η αναγνωστική αυτή ενότητα είναι σχετική με την ενότητα ενιαίας διδασκαλίας, που εξεργάζεται τρα, «Η Πρωτοχρονιά».

Την έχουν διαβάσει στο σπίτι οι μικροί. —Ποιός θέλει να διαβάσει; ρωτά ή διδασκάλισσα. Όλα τα χέρια της Βης τάξης υψώνονται.

—Να μάς διαβάσει ή Χρυσούλα. Έλα Χρυσούλα, σε ακούω.

Όλα τα παιδιά με τα μάτια και το νού στα βιβλία τους.

Διαβάζει ή μικρή όλη την ενότητα. Είναι μεγάλη, και δεν κέβεται. Διάβασε πολύ όμορφα. Με ευχέρεια και ύφος πολύ φυσικό, όμοιο με το της κουβέντας της.

—Διάβασε καλά ή Χρυσούλα παιδιά; Σας άρεσε το διάβασμά της; Έχετε να παρατηρήσετε τίποτα;

Λίγα χέρια σηκώνονται. Φαίνεται πώς δεν έχουν να πούν πολλά πάνω στο διάβασμα της συμμαθήτριάς των οι μικροί.

—Τί λέει ο Γιώργος;

—Δίς, ή Χρυσούλα διάβασε καλά. Μου άρεσε ή φωνή της. Σαν να μιλούσε χωρίς να διλέπη σε βιβλίο. Βιαζόταν όμως πολύ. Και στις τελείες έπρεπε να σταματά πιό πολύ ακόμη. Διάβασε καλά.

—Η Ρένα τί θέλει να πη;

—Και μετά παιδιά μου άρεσε το διάβασμα της Χρυσούλας. Δεν πρέπει να διαίξεσαι τόσο Χρυσούλα. Αυτό μάς το είπε πολλές φορές ή δις και ή κυρία Λούλα.

—Ναί, παιδιά, βλέπω πώς όλα το ίδιο έχετε να πητε.

Γι' αυτό δεν ρωτώ τους άλλους, που σήκωσαν το χέρι τους.

Και βέβαια, και όταν μιλούμε, και όταν διαβάζωμε, δεν πρέπει να διαζώμαστε, γιατί δεν προφτάνουν να μάς ακούσουν και μάς καταλάβουν, εκείνοι που μάς ακούνε. Κι' ακόμη είναι άσχημη ή ανάγνωση και κουβέντα μας. Άλλη φορά θα το προσέξω κι' αυτό ή Χρυσούλα.

—Μήπως έχετε να ρωτήσετε τίποτα πάνω σ' αυτό που διαβάσατε, και που μάς διάβαζε και ή Χρυσούλα τώρα;

Κάτι που σας έκανε εντύπωση; Καμιά άπορία σας; Δεν σας ρωτώ τώρα να μάς πητε την έννοια, όπως κάναμε άλλη φορά, γιατί καταλαβαίνω πώς όλοι έχετε διαβάσει καλά και πώς καταλάβατε αυτό που διαβάσατε. Είναι εύκολο και πολύ - πολύ όμορφο.

Οι μικροί κάνουν συζήτηση επί του αναγνωστικού θέματος, λένε τις εντυπώσεις τους, και λύνουν τις άπορίες που τους δημιουργήθηκαν. Βέβαια, οι κρίσεις των μικρών, είναι χωρίς βάθος, είναι παιδικές, παιδιών 7—8

χρόνων. Η διδασκάλισσα παρακαλούει, κατευθύνει τις συζητήσεις των παιδιών, και δίδει και αυτή το μέρος της, όπου και όποτεν πρέπει.

—Ηθελα να δώ πώς διαβάζετε σεις οι άλλοι, αυτό το όμορφο θέμα. Ποιός θέλει να διαβάσει; Όλα τα χέρια ξανασηκώνονται.

—Διάβασε Μιχάλη. Διαβάζει λίγες σειρές.

—Παρακαλώ ο Μήτσος. Διαβάζει κι' αυτός λίγες σειρές.

Έτσι διαβάζουν άκοιτοί, όχι όλοι, οι μικρούληδες.

—Δε θα διαβάσετε σεις, οι άλλοι, γιατί δεν έχωμε καιρό.

Το ξέρω πώς και σεις θα διαβάσετε καλά. Είναι ευχαριστήσιμη από την ανάγνωση σας.

Ούτε όρθογραφία δεν θα κάμωμε. Θα την αφήσωμε για άλλη μέρα.

Κλείστε τα βιβλία σας τώρα να κάμωμε και λίγη αριθμητική. Θέλετε; Μάλιστα, μάλιστα, πολλά μάλιστα ακούονται.

Θέλετε να τραγουδήσωμε πρώτα ένα τραγούδι; Άλλο που δεν θέλουν τα παιδιά. Ένα παρατεταμένο μάλιστα, καμωμένο από τις φωνές πολλών, όλων σχεδόν των μικρών ακούγεται.

—Ποιό θέλετε να τραγουδήσετε; Λένε πολλά. Τραγουδούν το «Χριστούγεννα».

Χ Ρ Ι Σ Τ Ο Υ Γ Ε Ν Ν Α

Θα στρώσω ο Χριστούλης μας άσπρα χαλιά για την πρωτοχρονιά

Γίνεται έπειτα αριθμητική από μνήμης, και με γραφική παράσταση των πράξεων στον πίνακα, σε όριζόντια θέση των αριθμών.

Από μνήμης λύνονται προβλήματα όλων των πράξεων.

Δίδει αριθμητικές ερωτήσεις (προβλήματα) ή διδασκάλισσα. Χρησιμοποιεί αξίες παιγνιδιών της Πρωτοχρονιάς, και των υλικών από τα όποια παρασκευάζονται τα διάφορα πρωτοχρονιάτικα γλυκά, για τα όποια μίλησαν πριν τα παιδιά.

Φιάνουν προβλήματα οι μικροί, και τα προβάλλουν προς λύση στους συμμαθητές τους.

Η ώρα είναι 12.30'. Το κουδούνι κτυπά, και σημαίνει διακοπή της προμεσημβρινής εργασίας. Στενοχωρούνται οι μικροί που δια-

κόπτεται ή δουλειά που τους γιομίζει από ευχαρίστηση. Όμως διακόπτεται, για να συνεχιστή αύριο.. Αύριο θα συμπληρωθή ή ενιαία, με αριθμητική της Αης, που κι' αυτή εκτελείται σε μορφή παιγιδιού.

Θα παίξουν και στην αυλή παιγνίδια σχετικά, για την άσκηση του σώματος. Και αναγνωστικά παιγνίδια θα παιχθούν με τους πιστιρίκους της Αης τάξης, όχι ίδια με τα παραπάνω.

Κι' άλλα ακόμη έχουν να πούν και να συζητήσουν, για την πρωτοχρονιά, και έτσι ή εργασία με την ενότητα αυτή «Πρωτοχρονιά» θα συνεχιστή, ώπου φυσικά και άδίαστα πάρη τέλος, και δώση τη θέση της σε άλλη ενότητα, που θα βρίσκεται σε συνάρτηση με' εκείνη, και μέσα στο εποχιακό φόντο, και τα διαφέροντα του παιδιού.

Οι μικροί φεύγουν για τα σπίτια τους. Στις 12.45' οι σύνεδροι βρίσκονται στη μεγάλη αίθουσα τελετών των Προτύπων.

Γίνεται κριτική και συζήτηση επί της εργασίας που παρηκολούθησαν στα διάφορα τμήματα του 3)ταξίου Προτύπου και το 1)τάξιον, και εξάγονται συμπεράσματα. Η κριτική πέρνει μεγάλο πλάτος πάνω στην εργασία του τμήματος της Α', Β' τάξεως του 3)ταξίου, την όποιαν παρηκολούθησαν οι περισσότεροι των συνένδρων, και ελύθησαν οι άπορίες που διατυπώθηκαν γύρω από την εφαρμογή της ενιαίας διδασκαλίας και της ιδεοπτικής μεθόδου στη πρώτη ανάγνωση και γραφή.

Στις 3.30' τελειώνουν οι εργασίες του συνεδρίου, με κατάθεση στεφάνου στον άγνωστο στρατιώτη.

Με όσα είπώθηκαν, γνώρισε ο αναγνώστης μας, ένα μικρό μόνο κομμάτι από την όλη πειραματική παιδαγωγική εργασία, που γίνεται στα ΠΡΟΤΥΠΑ Νεαπόλεως.

Γνώρισε ένα μικρό, πολύ μικρό μέρος, από την εργασία της εφαρμογής της όλικής μεθόδου, στην πρώτη ανάγνωση και γραφή. Ένα μέρος από τη δεύτερη φάση της ιδεοπτικής μεθόδου, της ΑΝΑΛΥΣΗΣ και ΣΥΝΘΕΣΗΣ.

Κ. ΜΑΡΚΑΚΗΣ

Επιθεωρητής Σχολείων

— ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΙ. Η έκδοτική μας προσπάθεια είναι δική σας έργον. Κάθε ένισχυσή σας μάς δίνει φτερά.

— ΒΟΗΘΗΣΤΕ ΜΑΣ με κάθε τρόπο. Προτιμήσατε, τα βιβλία μας, τους χάρτες μας. Τα βοηθητικά μας είναι όλα έγκεικριμένα υπό του Ύπουργείου.

ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ "ΜΕΓΑΛΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ,"

ΤΟΜΟΙ 1-10, 'Αθήναι 1959

Κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα διεπότιζον τὴν Γαλλίαν δύο μεγάλα ρεύματα σκέψεις καὶ στοχασμῶν.

Τὸ ρεῦμα τῶν Ἐγκυκλοπαιδιστῶν ποὺ εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τὸν 17ον αἰῶνα καὶ ὠλοκληρώθηκε σὲ ἓνα πρόδρομον τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τὸ ρεῦμα τῶν ὁπαδῶν τῆς διδασκαλίας τοῦ Rousseau γύρω ἀπὸ τὴν ιδέαν τῆς Ἀγωγῆς καὶ τῆς ἀνυψώσεως τῆς κοινωνικῆς μετὰ ἐναρμόνισιν τῆς ἠθικῆς ὁμορφίας μέσα στὴν ὁμορφίαν τῆς φύσεως.

Καὶ συνέβαινε ὥστε αἱ ἴδιες σελίδες τῶν ἐκδόσεων δημοσιευμάτων νὰ θέλουν τοὺς μὲν ἐκ τῶν ὁπαδῶν τῶν δύο ρευμάτων νὰ στενοχωροῦν δὲ τοὺς ἄλλους νὰ εὐχαριστιθοῦν.

Ἡ ἀνάλυσις ὅμως καὶ ἡ διεξοδική γύρω ἀπὸ τὰ ἀντικρουόμενα ρεύματα τῶν παρατάξεων ἐπέτρεπον παράλληλα τὴν ἀκριβῆ ἐκτίμησιν καὶ τὴν γνώσιν τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Εἰς τὸν αἰῶνα μας—αἰῶνα κατ' ἐξοχὴν τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ—τὰ ὡς ἄνω ρεύματα καὶ αἱ ἀπόψεις τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰῶνος τῆς Γαλλικῆς διανοήσεως, ἐνῶ πῆραν ἄλλη μορφή καὶ κατεύθυνση στὸν τομέα τῶν προβλημάτων τῆς Ἀγωγῆς καὶ τῶν μεθόδων τῆς κοινωνικῆς ἀνυψώσεως, εἰς τὸν τομέα ὅμως τοῦ Ἐγκυκλοπαιδικοῦ ἰδεώδους δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολὴ νὰ τοιςαῖτο ὅτι ὁ 20ος αἰὼν γύρω ἀπὸ τῶν ἀπόψεων τῶν περὶ μορφώσεως ἰδίᾳ ἰδεωδῶν γιὰ τὴν πλατεῖαν κοινωνίαν μαζὺ, κυλῖται εἰς ὠρισμένας τοῦλάχιστον χώρας, εἰς τὸ ἐγκυκλοπαιδικὸν ἰδεῶδες τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰῶνος.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι ἐκδηλὸς ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴ μας προσκόλλησις τῆς μορφώσεώς μας εἰς τὸ Ἐγκυκλοπαιδικὸν ἀκόμη ἰδεῶδες παρωχῶν ἐποχῶν μετὰ τὸ ψιμῖθιον παροχῆς δῆθεν ἀξιολογικῆς ἀνωτέρας μορφώσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας νὰ καλλιιεργεῖται ἡ ιδέα καὶ τὸ ἰδεῶδες τῆς προσωπικότητος ὡς ἀπώτερος σκοπὸς τῆς Ἀγωγῆς.

Καὶ ἐνῶ εἶναι γεγονός ὅτι δὲν ἀπηλλάγη-

μεν ἀκόμη ἀπὸ τὸν ἐγκυκλοπαιδισμόν, δὲν ἀναμένομεν ὅμως καὶ καμμίαν ἐπανάστικιν μορφωτικὴν περιεχομένην ἀνωτέρας μορφῆς.

Ὁ ἐγκυκλοπαιδισμὸς ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὴν σφύζουσαν ἐκδοτικὴν κίνησιν γύρω ἀπὸ τὴν ἐκδοσὶν ἐγκυκλοπαιδίων ἐκ μέρους διαφόρων ἐκδοτικῶν οἴκων προπαγανδιστικῶς καὶ ὑποδοχθεὶς μίαν σύνθεσιν τῶν γνώσεων καὶ τῶν θεωριῶν τοῦ πνεύματος ὅλων τῶν αἰώνων ἐπὶ καθαρῶς μορφωτικῶν ἐπιπέδων καὶ παρέχει ἔτσι μίαν διευκόλυνσιν, καὶ εἰς τὴν νεολαίαν, ἥτις χαροπαλεύουσα μετὰ οἰκονομικὰς δυσχέρειας, διευκολύνεται εἰς τὸν συνδυασμὸν ἐργασίας καὶ μορφώσεως.

Ἡθικὴ συνεπὴς καὶ ἐπιωφελὴς θὰ ἦτο ἡ κίνησις καὶ τὸ ρεῦμα τοῦ ἐγκυκλοπαιδισμοῦ στὴν Χώραν μας, ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸ βάθος ὁ ἐμπορικὸς ἀνταγωνισμὸς τῶν διαφόρων ἐκδοτικῶν οἴκων, ὅστις μειώνει καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἐπιδιωκόμενου μορφωτικοῦ σκοποῦ.

Ἀνάμεσα στὴ σφύζουσα ἐκδοτικὴ κίνησιν γύρω ἀπὸ τὸν τύπων ἐγκυκλοπαιδίων προσετέθη ἀπὸ τινῶν ἐτῶν καὶ ἡ διὰ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου τοῦ Χάρη Πάτση κυκλοφορία τῆς ἐγκυκλοπαιδείας τῶν Νέων, ἀριθμοῦσα ἤδη δέκα τόμους καὶ συνεχιζομένης τῆς ἐκδόσεώς της.

Κάτι τὸ καινούργιο στὸν τομέα αὐτόν: Κάποια προώθησις γενικωτέρας μορφῆς. Τὴν προσπάθειαν τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Χάρη Πάτση, εὐλόγησαν θρησκευτικοὶ ποιημέναραι, καὶ ἐπήνεσαν Κυβερνητικοὶ παράγοντες τὴν χαιρέτησαν μετὰ ἐνθουσιασμὸν ἐκπαιδευτικοὶ Ἐπιθεωρηταί, καὶ χάρηκαν οἱ δάσκαλοι καὶ τὰ παιδιά.

Ἄς καταβληθῇ συνεπὴς προσπάθεια ὥστε νὰ ἐνισχυθῇ παντοιοτρόπως μιὰ εὐγενικὴ ἐξόρμησις ἥτις, ὡς εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ γνωρίζωμεν, δὲν ἀποβλέπει εἰς ἐμπορικὰ συμφέροντα ἀλλὰ ἀποτελεῖ προσφορὰν στὴν ὑπόθεσιν τῆς παιδείας μας.

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

— ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΙ. Ἐνισχύσατε ὅλοι τὴ μεγάλη συγγραφικὴ καὶ ἐκδοτικὴ προσπάθειά μας.

ΣΤΕΙΛΤΕ ΜΑΣ ὅλοι τὴ συνδρομὴ ἢ τίς συνδρομὰς ποὺ μᾶς ὀφείλετε γιὰ τὸ «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ».

ΣΑΣ μόνον στριζόμαστε. Μὴν ἀμελεῖτε. Τὸ «Νέο Σχολεῖο» τηρεῖται μόνον ἐσᾶς καὶ τὴν παιδείαν.

ΔΙΑ ΠΡΩΤΗΝ ΦΟΡΑΝ

ΑΠΑΝΤΑ Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟΜΟΙ 15 - ΠΟΛΥΤΕΛΗΣ ΕΚΔΟΣΙΣ - Σελ. 6000

Τὰ «ΑΠΑΝΤΑ Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ» κυκλοφοροῦν κατὰ τὴν ἐξῆς σειράν:

Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑ (τόμοι 5)

Β' ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ (τόμοι 3)

Γ' ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝ. ΕΘΝΟΥΣ (τόμοι 7)

— Ἦτοι ὁλόκληρος ἡ σειρά τῶν «ΑΠΑΝΤΩΝ Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ» θὰ περιληφθῇ εἰς ΔΕΚΑΠΕΝΤΕ (15) πολυτελεῖς τόμους τῶν 400 σελίδων ἑκαστος καὶ θὰ ἀποτελέσῃ ἀπόκτημα καὶ κέσμα καθεῖς Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης.

— Ὅσοι τυχὸν ἔχουν προμηθευθῇ μέχρι σήμερον τὴν «ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ» ἐκ παλαιῶν ἐκδόσεων καὶ δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ ἀποκτήσουν τὴν νέαν ἰδικήν μας βελτιωμένην καὶ συμπληρωμένην πολυτελῆ ἐκδοσιν, δύνανται νὰ προμηθευθῶσιν μόνον τὴν «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ» τοῦ Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ (τόμοι 5) καὶ τὰ «ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ» τοῦ ἰδίου (τόμοι 3). Ὅπως θὰ συμπληρώσουν τὰ «ΑΠΑΝΤΑ Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ».

— Ὅσοι ὅμως δὲν ἀπέκτησαν τὴν «Ιστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» ἐκ παλαιῶν ἐκδόσεων (ἢ τὴν ἔχουν ἀποκτήσει ἀλλὰ ἐπιθυμοῦν τὴν ἰδικήν μας πολυτελῆ ἐκδοσιν), ἔχουν τώρα τὴν μοναδικὴν ἐυκαιρίαν νὰ προμηθευθῶν ὑπὸ εὐνοϊκῶν ὁρων τὰ «ΑΠΑΝΤΑ Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ», ἀρχίζοντες ἀπὸ τὴν ἀγνωστον εἰς τοὺς πολλοὺς «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ» τοῦ Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ.

ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΑΠΟΚΤΗΣΕΩΣ ΑΥΤΟΥ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΥΛΛΑΔΙΑ, ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΔΡΑΧΜΑΙ

ΤΙΜΗ. ΧΡΥΣΟΔΕΤΩΝ ΤΟΜΩΝ, ΕΚΑΣΤΟΣ ΔΡΑΧΜΑΙ 150

ΟΛΟΚΛΗΡΟΝ ΤΟ ΕΡΓΟΝ (15 τόμοι χρυσόδετοι) ΔΡΧ 2.250

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΚΑΤΑΒΑΛΛΟΝΤΑΣ ὁλόκληρον τὴν ἀξίαν μόνον δραχμαὶ

1.500 (δηλαδὴ τοὺς παρέχεται ἐκπτώσις 33 οἷο καὶ παραδίδεται εἰς αὐτοὺς

ἐξοφλητικὸν τιμολόγιον ἐπὶ τῆς συνολικῆς ἀξίας τοῦ ἔργου καὶ λαμβάνουν

τὴν σχετικὴν ἐξοφλητικὴν ἀπόδειξιν).

ΤΑ "ΑΠΑΝΤΑ Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ"

Ἀληθινὸ στολίδι καθεῖς Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ: ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ - ΑΘΗΝΑΙ, ΣΤΑΔΙΟΥ 48-ΤΗΛ. 36-188

ΕΝΑ ΑΚΩΜΗ ΜΝΗΜΕΙΩΔΕΣ ΚΑΙ ΑΘΑΝΑΤΟΝ ΕΡΓΟΝ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΤΟΜΟΙ 4 - ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΟΛΥΤΕΛΗΣ - ΣΕΛ. 1.300

—“Όσοι αγοράσετε την «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑ» και τα «ΑΠΑΝΤΑ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ» πρέπει να μη χάσετε την ευκαιρία να αποκτήσετε και την «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ» του ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗ.

—“Η «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝ. ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ» του ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗ συμπληρώνει την «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝ. ΕΘΝΟΥΣ» του ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ, γιατί περιγράφει λεπτομερώς και ως αυτόπτης μάρτυς τα γεγονότα της «Ελληνικής Επανάστασεως 1821—1830» δηλαδή της πλέον ένδοξου περιόδου της «Ελληνικής Ιστορίας». Ο ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ συνέγραψε μέγα αλλά γενικό σύγγραμμα για την «Ιστορία του Έλληνικού Έθνους». Δεν ένδιετριψε λεπτομερώς στην περίοδο της «Ελληνικής Επανάστασεως». Αυτό το κενόν εκάλυψε ο άλλος μεγάλος ιστορικός του Έθνους μας, ο ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΕ 50 ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΤΕΥΧΗ

—Συμφέρον όλων σας είναι να αποκτήσετε και την «ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝ. ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ» του ΣΠΥΡ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ, αγοράζοντάς την σε ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΤΕΥΧΗ. Έτσι θα σας στοιχίση τα μισά χρήματα (τεύχη 50×6 δραχ. έκαστον=300 δραχ. ολόκληρων) ενώ όταν το αγοράσετε σε τόμους θα στοιχίση τόμοι 4×150 δραχ. έκαστος=600 δραχ.μές.

ΑΠΟΚΤΗΣΑΤΕ ΟΛΟΙ

ΤΗΝ “ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ”

ΣΠΥΡ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ

ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ ΚΑΙ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

‘Αληθινά στολίδια κάθε Έλληνικής Βιβλιοθήκης

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ - ΑΘΗΝΑΙ - ΣΙΔΕΡΙΟΥ 48 - ΤΗΛ. 36.188